

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PŘECHYLOVÁNÍ NÁZVŮ POVOLÁNÍ V SOUČASNÉ
FRANCOUZŠTINĚ

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Autor práce: Jitka Janoušková

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – AJ, FJ

Ročník: 6.

2010

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 1. listopadu 2010

.....
vlastnoruční podpis studentky

Dovoluji si tímto poděkovat panu PhDr. Ondřeji Peškovi, Ph.D. za cenné rady a odborné vedení mé diplomové práce.

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název: Přechylování názvů povolání v současné francouzštině

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Autor práce: Jitka Janoušková

Diplomová práce se zabývá problematikou přechylování názvů povolání v současné francouzštině. Teoretická práce se věnuje vývoji feminismu nejen ve Francouzské republice, genderovou problematikou zejména ve vztahu k jazyku a jazykovou politikou Francie. Dále se zaměřuje na slovtvorné možnosti současné francouzštiny pro odvozování tvarů ženského rodu od jmen označujících povolání, funkce, tituly a hodnosti. Část práce je též věnována situaci ve vybraných frankofonních zemích. Cílem praktické části je posoudit vztah mezi politickými požadavky Francouzské republiky a skutečným užíváním jazyka na základě korpusové analýzy provedené v databázi Frantext a internetovém vyhledávači Google.

DIPLOMA THESIS ANNOTATION

Title: Formation of feminine names of occupations in contemporary French

Supervisor: PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Author: Jitka Janoušková

The diploma thesis deals with problems connected to the formation of feminine names of occupations in contemporary French. The theoretical part is devoted to the evolution of feminism not only in the French Republic, gender questions, particularly in relation to the language, and the language policies of France. Furthermore, it is aimed at word-formative possibilities of contemporary French for the derivation of names of occupations, functions, degrees and ranks. A part of it deals with the situation in several francophone countries.

The objective of the practical part is to assess the relation between the political desiderata of the French Republic and the real language usage on the basis of a corpus analysis effected in the Frantext database and Google Web Search.

OBSAH

ÚVOD	3
1. Společenský vývoj aneb Feminismus, gender a jazyk	5
1.1 Emancipace žen v průběhu času	6
1.2 Gender a jazyk	7
1.3 Gender a ČR	9
2. Francie	13
2.1 Feminismus a jazyková nestabilita	13
2.2 Jazyková politika	15
2.3 Femme, j'écris ton nom... ..	19
3. Slovtvorné možnosti současné francouzštiny pro odvozování tvarů ženského rodu od jmen označujících povolání	22
3.1 Zachování stejného tvaru	22
3.2 Přidání koncového –e	25
3.3 Užití přípony –euse	27
3.4 Užití přípony –trice	28
3.5 Užití přípony –teuse	28
3.6 Zvláštní případy	29
4. Omezení při přechylování, stížnosti odpůrců	31
4.1 Mnohoznačnost	32
4.2 Nelibozvuk	32
4.3 Devalorizace	33
4.4 Problematika rodu	33
4.5 Nepraktická stránka věci	35
5. Frankofonie a feminizace jmen povolání, funkcí, titulů a hodností	37
5.1 Québec	37
5.2 Belgie	40
5.3 Švýcarsko	43
PRAKTICKÁ ČÁST	45
Úvod k praktické části	46
1. Jména zakončená v mužském rodě samohláskou	49
1.1 Jména končící na –e	49

1.2 Jména končící na –é	59
2. Jména zakončená v mužském rodě souhláskou	62
2.1 Jména končící souhláskou (vyjma přípony –eur)	62
2.2 Jména zakončená příponou –eur (vyjma přípony –teur)	76
2.3 Jména zakončená příponou –teur	83
3. Zkratky	89
4. Výpůjčky	91
Vyhodnocení praktické části	100
ZÁVĚR	108
Bibliografie	111

ÚVOD

Poslední desetiletí byla ve vyspělých zemích bezesporu ve znamení proměny obrazu ženy ve společnosti. Úzký repertoár hospodyň, matek na plný úvazek, kuchařek, švadlen či prodavaček se s postupem času stále více rozšiřoval a dnes už není žádným překvapením setkáme-li se s policistkou, lékařkou, starostkou či poslankyní. Tedy profesemi, jejichž zástupci byli dříve výhradně muži. Reflexe této změny, zdá se, nebyla v českém jazyce tak obtížná, jako je tomu u jiných jazyků. Lze si představit označení truhlářky, zámečnice či kovářky, a to i přes fakt, že se s ženskými představitelkami těchto povolání setkáme jen zřídka.

V případě francouzského jazyka je ovšem odvozování ženských tvarů pro jména různorodých povolání obtížnější. Vlivem současných snah o maximální zrovnoprávnění mužů a žen však, zdá se, vzniká potřeba vytvářet genderově korektní formy pojmenování a nemalý podíl žen na běhu věcí veřejných v jazyce řádně reflektovat. To ovšem není bezproblémovou záležitostí.

Předkládaná práce se věnuje právě problematice přechylování názvů povolání v současné francouzštině. Je rozdělena do dvou částí.

Teoretická část práce se nejprve zabývá vývojem feminismu samotného a genderovou problematikou v současné době, a to zejména ve spojitosti s užíváním jazyka. Pro srovnání zmiňujeme i situaci v České republice.

Práce se dále zaměřuje na společensko-politický vývoj Francouzské republiky a z něho plynoucí změny v rovině socio-lingvistické. Probrány jsou politické kroky v záležitostech odvozování a užívání ženských tvarů jmen povolání, funkcí, titulů i hodností.

Dále se v této části věnujeme slovtvorným možnostem současné francouzštiny pro odvozování tvarů ženského rodu od jmen označujících povolání a s tím souvisejícím omezením a těžkostem.

Část práce je také v souvislosti s přechylováním jmen povolání věnována vybraným frankofonním zemím.

Cílem praktické části je pak zhodnotit vztah mezi politickými požadavky Francouzské republiky a skutečným užíváním jazyka na základě korpusové analýzy, jež bude vedena

jednak v databázi Frantext, která shrnuje texty literární, jednak v internetovém vyhledávači Google, který umožňuje sledovat projevy běžných uživatelů jazyka.

Pokusíme se tedy posoudit do jaké míry návrhy francouzských instancí ohledně užívání ženských tvarů odpovídají jejich skutečnému užívání a dále také poukázat na problematiku s tím související.

1. Společenský vývoj aneb Feminismus, gender a jazyk

Ministerská tisková konference, 2007.

Novinář: „*Chtěl bych se vás ministrů zeptat ...*“

Karel Schwarzenberg: „*Chci Vás upozornit, že jsme tu paní **ministryně** a já.*“¹

Ministr zahraničí byl za toto přerušení novináře neznalého korektního genderového vyjadřování posléze odměněn cenou Zlatá žába za rok 2007, která mu, mezi dalšími, byla udělena neziskovým sdružením Žába na prameni, jejímž mottem je „*osvěta, vzdělávání, kulturní aktivity, vyrovnávání šancí žen a mužů, rozvoj občanské společnosti.*“²

Cenu opačnou, tedy Kyselou žábu, si pak mezi jinými vysloužil také bývalý premiér Mirek Topolánek, a to za výrok: „*Žena se může svobodně rozhodnout děti nemít a pak jsem přesvědčen, že má stejné příležitosti uplatnění jako muž.*“³

V souvislosti s naší prací pro nás bude zajímavý také výsledek této soutěže z předcházejícího roku. Jedna z Kyselých žab byla tehdy udělena ženám, které o sobě neustále hovoří v mužském rodě (Jana Mátlová – privátní gynekolog, Dana Nováková – podnikový právník, atd.) a které prohlašují, že: „*Ženská má bejt ženská! Má sedět doma, starat se o dítě a ne honit kariéru!*“ Za zvlášť pikantní pak porotci považují, pokud tato slova zaznívají od žen, které samotné mají velmi odpovědná, fyzicky, psychicky i časově náročná povolání.

Tato problematika pochopitelně není záležitostí pouze České republiky. „Gender“ hýbe světem a dotýká se jeho mnoha aspektů. Jazyk, jakožto prostředek označování, nevyjímaje. Objasněme si tedy nejprve vznik, příčiny a také důsledky existence tohoto jevu, podmíněného vzrůstající emancipací žen.

---

¹ <http://www.zabanaprameni.cz/kysel/a/prehled-vitezu/124/kdo-ziskal-cenu-kysele-a-zlate-zaby-v-roce-2007>

² ibidem

³ ibidem

1.1. Emancipace žen v průběhu času

Jistě není nutné připomínat tradiční vzorce fungování patriarchální společnosti, muž – živitel rodiny, žena – pečující o rodinný krb, děti a manželovo blaho. Tohoto faktu si je vědoma

i současná mladá generace mužů a žen, jimž výchova zprostředkovala tradice předcházejících generací a s nimi vzorce očekávaného chování, počínaje dáváním panenek dívkám či předáváním jiných stereotypů. Nicméně moderní doba znamená měnící se životní styl obou pohlaví (bavme se v evropském rámci, jsou státy, kde by jakékoli změny související s emancipací žen byly nemyslitelné).

Počátky feminizmu, stojícího na přesvědčení o nižším postavení žen ve společnosti oproti mužům, se datují do doby Velké francouzské revoluce, později také hnutí anglických sufražetek (bojovnic za politická práva žen, zvláště za práva volební). Tato první vlna feminizmu, jak jí označuje VALDROVÁ (2006: 191), znamenala pro ženy zejména překonávání vnějších faktorů svého postavení, tj. legislativních překážek (volební práva, majetková práva, vzdělávání, atd.). V období 1. světové války si pak ženy uvědomily, že jsou schopné zastat stejně náročnou práci jako muži. Navíc v poválečném období se posléze vyskytlo mnoho pracovních příležitostí pro ženy (ve spotřebním průmyslu a komunikacích), což znamenalo důležitý předěl ve vývoji genderových vztahů.

Obdobně tomu bylo za 2. světové války, kdy ženy mnohdy zastávaly i vysoce kvalifikované činnosti (letecký dispečink). I přesto ale ještě v 60. letech minulého století ženy opouštěly svá pracovní místa ihned po svatbě či narození dítěte. Jejich vzdělání bylo vnímáno jako fakt, který se dá využít na sňatečním trhu. Nespokojenost v manželství společnost pak vykládala jednoduše tak, že se žena nešťastně vdala.

Postupem času ovšem i ony dospěly k touze po vlastní seberealizaci. Tato druhá vlna feministického hnutí (VALDROVÁ, 2006: 193) probíhající od 70. let znamenala svobodné budování ženské identity. Kromě nerovných zákonů se do debat dostávaly otázky profesní kariéry, práva na plánování a počet narozených dětí atd. Tradiční dělba rolí byla zpochybněna, hledala se nová ženská ale i mužská identita. Tento společenský neklid dal později vzniknout genderovým studiím.

V současné době se hovoří o tzv. třetí vlně feminismu (VALDROVÁ, 2006: 195), která hlásá nezbytnost prosazování rovných šancí a která se avšak dělí na mnoho různých podproudů. Hovoříme proto spíše o feminismech.

1.2. Gender a jazyk

Slovníček pojmů⁴ české neziskové organizace Gender Studies, o.p.s. uvádí rozmáhající se výraz gender (z angličtiny: rod, nikoli ve smyslu gramatickém) jako: *„sociální konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností. Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času či místa, působení genderu ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům je v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami.“*

Poté můžeme hovořit o genderové asymetrii, čímž se rozumí: *„stávající rozložení moci mezi muži a ženami v různých sférách společnosti“*

Pojem genderová role je označením pro *„soubor určitých pravidel (většinou nepsaných, neformálních), které předepisují určité typy chování pouze ženám a jiné pouze mužům.“*

Cílem společnosti by pak měla být genderová rovnost, což je *„koncept, který říká, že všichni lidé mají svobodu rozvíjet svoje osobní schopnosti a činit tak bez omezení, která určují přísné genderové role, a že rozdílné chování, aspirace a potřeby žen a mužů budou považovány za rovné a budou stejně hodnoceny a podporovány.“*

Nicméně diskriminace (nejen žen, jakožto sociální skupiny) ve společnosti přetrvává. Profesorka lingvistiky a sémiologie na univerzitě v Angers, Anne-Marie HOUDEBINE-GRAVAUD (1994: 25), zmiňuje ovšem kromě známé diskriminace platové a sexuální také diskriminaci lingvistickou a jazykovou.

Už od konce 60.let minulého století se zkoumá jazyk ve funkci základního prostředku manipulace. VALDROVÁ (2006: 192) zmiňuje osobnosti jazykovědy jako Dale

---

⁴ <http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml#G>

Spencer, Nancy Henley a Karstu Frank, jejichž práce potvrdily, že lidské jednání značně závisí na tom, jak je daná skutečnost slovně zprostředkována. Obraz světa je dle nich tzv. jazykovou konstrukcí světa. Autorka také zmiňuje pojem genderová či feministická lingvistika (2006: 102) – obor, který zkoumá jazyk jakožto společenský konstrukt, a vyzdvihuje důležitost etnolingvistiky, zkoumající, co je v jazyce přirozené a co jsme získali socializací. V 70. letech minulého století dospěli lingvisté k závěru, že nerovnost pohlaví se odvíjí od jazykových systémů a způsobu užívání jazyka. Projevovat se může jak v mluvnici (autorka uvádí příklad z čj – mužský rod má v koncovkách řízených větých členů přednost před ženským: „oba dva, matka i otec, mi říkali..“), ve slovo tvorbě (zejména v tvorbě názvů osob opačného pohlaví), v lexiku i stylu projevu.

HOUEBINE-GRAVAUD (1994: 41) demonstruje úzký vztah mezi jazykem a společenskou ideologií pomocí výsledků ankety, při níž měli dotazovaní co nejrychleji určit, zda se mluví o mužích či ženách. V případě „*de sales individus*“ respondenti uvedli muže, v případě „*les personnes suivant un régime*“ pak uvedli ženy, ačkoli jak *individu*, tak *personne* jsou generickými výrazy, avšak uvedenými do společenského kontextu.

V kapitole *Images ou représentations socio-discursives* (1994: 27) pak uvádí několik zajímavých příkladů dokládajících tuto provázanost společnosti a jazyka, která reflektuje nerovné vnímání obou pohlaví. Například afektivní „*ma poule*“, „*ma poulette*“ odrážejí prvotní úlohu ženy, tedy úlohu reprodukční, nehledě na fakt, že samotné *poule* může označovat milenkou či „*fille de conquête facile* (Le Trésor de la Langue Française informatisé, dále TLF), tedy ženu ve vztahu k muži. Autorka také upozorňuje na výraz *cocu*, TLF uvádí definici „*Celui dont la femme manque à la fidélité conjugale*“ a uvádí, že tvar *cocue* se používá málo – skandál vyvolal pouze podváděný muž. Kromě toho jazyk nepojednává o mužích a ženách stejným způsobem. Vezmeme-li například výrazy *un don Juan* či *un Casanova*, což je v podstatě *un séducteur*, maximálně nijak výrazně hanlivý *chaud lapin*, v případě ženy můžeme mluvit o *une allumeuse*, *une traînée*, *une Marie-couche-toi-là*, *une prostituée*, *une professionnelle*, *une chatte en chaleur*, *une chienne*, *une poule*, ačkoliv mezi tím, čím se oba vyznačují, není žádný rozdíl.

Základní nerovnost je pak patrná v paradigmatu Mademoiselle – Madame oproti samotnému Monsieur (v čj stejné: slečna – paní x pan), které odráží spíše statut rodinný

než společenský. V jazyce anglickém se z tohoto důvodu začíná hojně používat neutrální zkratka Ms namísto Miss a Mrs (VALDROVÁ, 2006: 110).

Nerovnost je patrná i v užívání jazyka jednotlivými pohlavími – například vulgární jazyk je rezervován pouze mužům. Na druhou stranu se od nich ale neočekává užívání zdvořilých.

Největší problém ale zdá se představuje jev, který autorka nazývá *Invisibilité linguistique des femmes*, ke kterému vede užívání tzv. generického maskulina (o něm blíže později).

Veškerou genderovou problematikou se pochopitelně zabývá i Rada Evropy. Ta k únoru roku 1990 vydala v rámci snah o eliminování diskriminace založené na pohlaví směrnici určenou členskými státy *Recommendation No. R (90) 4 on the Elimination of Sexism from Language*⁵, kterou vybízí vlády členských států k propagování jazyka reflektujícího rovnost mezi ženami a muži, k přizpůsobení terminologie užívané v právní dokumentaci, veřejné správě a vzdělávání, k podpoření používání nesexistického jazyka v médiích.

1.3. Gender a ČR

Vraťme se nyní k nadaci Gender Studies o.p.s., kterou také zmiňuje VALDROVÁ (2006: 206) v díle *Gender a společnost*. Organizace vznikla na počátku 90.let minulého století a u jejího vzniku stála mezi jinými socioložka a později laureátka ceny Žena Evropy Jiřina Šiklová.

Ve stejné době začaly také probíhat první kurzy s genderovým obsahem na Karlově univerzitě.

Rovností příležitostí pro ženy a muže se zabývají také sociální programy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Mezi prioritami pro rok 2009 se mezi jinými objevily v akčním plánu *Priority a postupy při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže* tyto:

---

⁵ <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8353>

- školení pracovníků/nic ve školství v genderové problematice
- vypracování informačních materiálů vysvětlujících původ a projevy genderových nerovností na pomoc školám při zařazování genderové problematiky do školních vzdělávacích programů
- používání genderově korektního jazyka, atd.,

přičemž garantem za naplňování genderové politiky a gender mainstreamingu na MŠMT je odbor rovných příležitostí ve školství.⁶

V lednu 2010 pak MŠMT zveřejnilo dokument, který vyvolal rozporuplné reakce. Jednalo se o dokument nazvaný *Kultura genderově vyváženého vyjadřování* a vypracovaný již zmíněnou Dr. Janou Valdovou, PhD. (germanistka a genderová lingvistka působící na JCU), Doc. PhDr. Blankou Knotkovou-Čapkovou, PhD. (kulturoložka a orientalistka, UK) a Mgr. Pavlou Paclíkovou (překladatelka).

Dokument obsahuje nepovinná doporučení jejichž „smyslem je učinit komunikaci zdvořilou, kultivovanou a příjemnou vůči ženám i mužům, a vyjádřit a uznat reálný podíl žen na chodu věcí veřejných“⁷ a zabývá se zejména případy tzv. jazykového zneviditelňování („Mohou tak být zneviditelňovány ženy, používá-li se výhradně tzv. generické maskulinum, tj. označení mužským rodem v obecném smyslu (např. „studenti“ – kam se poděly studentky? Tohoto označení se často používá i v případě, že studentek je ve třídě většina.“)⁸

Pro ilustraci si uveďme několik doporučení:

- *studující demonstrovali* je lepší než *studenti demonstrovali*
- *Většina našich zaměstnanců jsou projektoví manažeři a manažerky* namísto pouhého *manažeři*
- Oslovení *Vážený referenti, Milí studenti* jsou nezdvořilá jsou-li přítomny také referentky, studentky

⁶ <http://www.msmt.cz/socialni-programy/rovne-prilezitosti-pro-zeny-a-muze-ve-skolstvi-a-vede>

⁷ http://data.idnes.cz/soubory/studium/A100125_BAR_GENDER_PRIRUCKA.PDF

⁸ *ibidem*

- *Paní a pan X-ovi* či *Pan a paní X-ovi* je lepší než *Pan X s rodinou*, *Pan X s manželkou*
- *Tato žena by měla požádat o odbornou radu* je lepší než *Tato žena by se měla obrátit na odborníka*, atd.

O tom, jak sporný celý jev je, vypovídají reakce veřejnosti. Dovolíme si zde zmínit úryvky z reakcí nezaujatých pozorovatelek dění v české společnosti, které samy publikovaly na svých blozích.

M. Haisová, manažerka, matka dvou synů: *„Autorky ... odvedly kus dobré práce ve snaze přiblížit české veřejnosti jazyk, který denně používáme a jehož záludnost – ve vztahu k rodu mužskému a ženskému tone v temnotách nevědomí... Je velmi dobrým počinem MŠMT, zavede-li genderovou korektnost do školních osnov. Všichni jsme buď muži nebo ženy a rovné šance jsou i základní podmínkou horizontálních témat Evropské unie v žádostech o finanční podporu ze strukturálních fondů.“⁹*

Miluše Jurošková, finanční konzultantka, matka: *„V závislosti na vašem osobním naladění vás příručka buď pobaví, rozčílí nebo přivede k pláči. Stačí si představit, kolik asi takové „dílo“ stálo... Podle slečen a paní genderek tedy správně zní: „Vážené hostky a hosté, politici a političky v minulosti schválili zákon, podle kterého od 1. ledna 2008 hradí pacienti a pacientky u lékařů a lékařek třicetikorunové poplatky. ... Jedině takto „správně sestavená“ věta dává záruky, že v parlamentu se hlasování zúčastnily i ženy, mezi pacienty jsou i pacientky a nějaká ta lékařka se také najde... Dále prohlašuji, že mám manžela, děti, práci, kamarády i kamarádky a vůbec žádný pocit, že by mě někdy v životě někdo diskriminoval. Pod pojmem „politici“ si bez problémů umím představit muže i ženy a vůbec mě netrápí, že čeština je taková, jaká je...“¹⁰*

Vraťme se k genderové korektnosti ve školských osnovách. Plánované změny se nemají týkat pouze označování žen a mužů, ale celkového jejich zobrazování. Ve VALDROVÉ (2006: 25) nalezneme nejdůležitější témata k přepracování, mezi nimi: obraz ženství

⁹ <http://haisova.blog.idnes.cz/c/121101/Mluvim-mluvis-mluvi.html>

¹⁰ <http://rozhledna.blogspot.com/2010/01/vazene-hostky-hoste-blogu-msmt-zesilelo.html>

a mužství ve školních učebnicích, učivo a jeho zprostředkování ve výuce, prostředí školy i komunikace vyučujících se žáky/němi. V roce 2004 vznikla metodická *Příručka pro posuzování genderové korektnosti učebnic*.

Zmiňme ještě výsledky veřejnostního průzkumu na webových stránkách *Učitelských novin*¹¹ ze srpna 2010. Na otázku, zda se mají učebnice přepracovat tak, aby byly striktně genderově korektní, odpovědělo nezanedbatelných 26% ano, 64% ne a zbylých 10% nevědělo. Bohužel nejsou přítomny údaje o počtu ani pohlaví respondentů.

---

¹¹ <http://www.ucitelskenoviny.cz/>

2. Francie

2.1. Feminismus a jazyková nestabilita

Francie patří mezi země, které byly kolébkou feminismu. V roce 1791 se na veřejnosti objevila *Deklarace práv ženy a občanky* (*Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne*, reakce na *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*), ve které vystoupila Olympe de Gouges proti nadvládě mužů a nerovnosti žen, za což posléze zaplatila životem na gilotině. VALDROVÁ (2006: 72) informuje, že rozsudek uváděl, že se zpronevěřila ctnostem, které přísluší jejímu pohlaví.

Nicméně vývoj společnosti dal postupně prostor k emancipaci žen. Pojem feminismus v dnešním slova smyslu (původně označoval mužskou chorobu, „*hommes éfféminés*“¹²) rozšířila Hubertine Auclert, zakladatelka měsíčníku *La Citoyenne* (1882) propagující rovnost pohlaví ve všech oblastech. Roku 1944 se Francouzky dočkaly volebního práva, roku 1970 bylo založeno hnutí MLF (Mouvement pour la Libération des Femmes). Během srpnové manifestace téhož roku bylo možné zaslechnout výroky „*Il y a plus inconnu que le soldat inconnu, sa femme*“¹³ a „*un homme sur deux est une femme*“¹⁴, dovolávající se zapomenuté poloviny lidstva.

Sedmdesátá léta pak znamenala praktický konec segregace žen ve vzdělání, tudíž se jim více otevřel pracovní trh a s ním pozice, které byly do té doby určeny výhradně mužům. A tento proces se pochopitelně stále rozvíjí. Ženy vykonávající tato povolání bylo také třeba označit. A zde právě vzniká problém.

Tradiční povolání problém nezpůsobují, a to ačkoliv některé výrazy původně sloužily k označení manželky muže vykonávajícího dané povolání (např. *boulangère*, *bouchère*). V těchto případech se výraz postupně vžil jako označení ženy mající toto povolání. Problém ovšem představují povolání, která byla prozatím doménou mužů (*policier*, *médecin*). Zde se nabízí použití slov *femme* či *Madame*, chceme-li vyzdvihnout pohlaví (*femme policier*, *femme médecin*, *Madame le médecin*). Objevují se ale také tvary úplně nové (*une écrivaine*).

---

¹² <http://aphgcaen.free.fr/conferences/schaperon.pdf>

¹³ ibidem

¹⁴ ibidem

Problematické je také označování funkcí, titulů a hodností. Ty se užívaly a užívají výhradně v rodě mužském. Existují výjimky, kdy se mužský tvar přechýlil na tvar ženský, avšak tento tvar pak označoval manželku muže v dané funkci atd.

(např. *mairresse* – původně manželka starosty, pro označení ženy vykonávající tuto funkci se toto označení užívá dle TLF zřídka, současné užívání v administrativě pak vyžaduje spojení *Madame le maire*; nicméně s tímto spojením se lze setkat i ve významu manželky, „*Monsieur et Madame le Maire*, jak tomu u funkcí bývá).

Proto některé ženy samotné nemají problém vyjadřovat se o sobě jako *docteur*, *ambassadeur* atd. Jak se dočteme v *Rapport sur la féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre*¹⁵, tyto ženy zachováním identického označení ukazují, že zastávají stejnou funkci jako muži (lišící se tedy od pouhých manželek).

Kromě toho, je zde fakt, že rod mužský je ve francouzském jazyce rodem bezpříznakovým, výraz *Les Français*, tedy může zahrnovat jak muže, tak ženy. Obdobně tedy *les enseignants*, *les ministres* atd.

Nicméně feministky se bouří. Jak se dočteme v *FEMME, j'écris ton nom...* (1999: 39), užití tvarů *mon avocat*, *le ministre*, mluvíme-li o ženě, znamená „*popření singularity této osoby*“.

HOUDEBINE-GRAVAUD (1994: 44) ve své práci publikuje výsledky anket ohledně označování žen vykonávajících určitá povolání a funkce. Pro příklad, na tvaru *conductrice* vůči tvaru *conducteur* se shodlo 100% dotazovaných, a to mužů i žen, nicméně 20% z žen navrhuje také *une conducteur* či *une conducteure*. Obdobný byl výsledek i pro *une directeur* a *une rédacteur*, i přes existenci tvarů *directrice* a *rédactrice*. Tvar *une médecin* již slyšelo 10% mužů a 30% žen, 45% z žen ho navrhuje k užívání, muži preferují tvar *femme-médecin*. V případě profesorky je 60% pro *une professeur*, 25% pro *une professeure* a pouhých 10% pro *professeuse*. Tvar *doctoresse* zná 100% dotazovaných, použít ho slyšelo 80% z nich, 40% ho pak navrhuje k užívání. Zbývá, tedy většina, preferují tvary *une docteur*, *une docteure*.

Toto kolísání dle HOUDEBINE-GRAVAUD dokazuje nejistotu mluvčích a současnou nestabilitu morfologie a užívání neologických prostředků.

---

¹⁵ <http://www.culture.gouv.fr/culture/dgLf/coeter/feminisation/sommaire.html>

2.2. Jazyková politika

Připomeňme si, že ve Francii na řádné užívání jazyka již od roku 1635 dbá Francouzská akademie založená kardinálem Richelieu. V minulosti bylo její úlohou „*upevnit jazyk a učinit z něj dědictví společné Francouzům a všem, kteří ho používají.*“¹⁶ Dnes sleduje nevyhnutelný vývoj jazyka a dbá o zachování jeho kvality, stanovuje jazykový úzus pomocí *Slovníku Francouzské akademie* a také pomocí doporučení a účasti v různých terminologických výborech (mj. je plnoprávným členem v *Commission générale de terminologie et de néologie*¹⁷).

Roku 1984 ovšem nechal předseda vlády Laurent Fabius ustavit tzv. *Commission de terminologie relative au vocabulaire concernant les activités des femmes*¹⁸, jejímž úkolem bylo „*vyplnit mezery v užívání francouzského jazyka v této oblasti a prohlásit za legitimní funkce a profese vykonávané ženami.*“¹⁹ Tehdejší ministryně Yvette Roudy, Madame la Ministre : „*Je n'ai pas changé de sexe en devenant ministre*“.²⁰

Odpovědí Francouzské akademie bylo prohlášení, které sepsali Claude Lévi-Strauss a Georges Dumézil. Feminizaci profesí odmítali s tím, že protičečí smyslu gramatického rodu.

O dva roky později nechal Laurent Fabius vydat oběžník vztahující se k feminizaci povolání, funkcí, hodností a titulů.

Následuje období polemik ve francouzském tisku. *Le Figaro* v lednu 1998 publikuje otevřený dopis²¹ určený Prezidentovi Republiky, jakožto „ochránci Francouzské akademie“. Autory jsou akademici Maurice Druon (tzv. trvalý tajemník), Hélène Carrère D'Encausse (výkonný ředitel) a Hector Bianciotti (kancléř). Vystupují proti několika členkám tehdejší vlády, které se nechají oslovovat jako *madame la Ministre*

---

¹⁶ <http://www.academie-francaise.fr/role/index.html>, překlad J. Janoušková

¹⁷ Generální výbor pro terminologii a neologii, překlad J. Janoušková

¹⁸ Výbor pro terminologii vztahující se na slovní zásobu zahrnující činnosti žen, překlad J. Janoušková

¹⁹ <http://www.academie-francaise.fr/langue/index.html>, překlad J. Janoušková

²⁰ BOCHNAKOWA, Anna. Féminin et féminisation en français contemporain. *Écho des études romanes*, 2007 Vol. III, num. 1, s. 65. „*Nezměnila jsem pohlaví, když jsem se stala ministryní.*“, překlad J. Janoušková

²¹ DRUON, Maurice – CARRERE D'ENCAUSSE, Hélène – BIANCIOTTI, Hector. L'Académie française veut laisser les ministres au masculin. *Le Figaro*, le 9 janvier 1998, s. 25.

a označují se tak jak v korespondenci, tak v oficiálních aktech. Sami udávají příklad dvou členek akademie, jejichž výborná znalost a smysl pro francouzský jazyk jim nedovolila nechat se označovat jako *académiciennes*.

V jiném článku, *L'Assemblée nationale corruptrice* (*Le Figaro*, 1999), Maurice DRUON reaguje na nesrovnalosti z březnového *Compte rendu analytique officiel*.

V tomto textu se objevují výrazy jako *Madame la Garde des Sceaux*, *Madame la Rapporteur*, *Madame la Présidente*, která sama předcházející označuje jako *le rapporteur* atd. V závěru se tedy DRUON táže po smyslu snah udržet úroveň tohoto jazyka: „*J'allais demander: de quoi se moque-t-on ? Mais je le sais bien. On se moque de la langue française, c'est-à-dire de la France. A quoi sert-il que l'on dépense tant d'efforts à maintenir l'usage du français dans le monde...si notre représentation nationale, si nos législateurs eux-mêmes s'emploient à en détruire les lois élémentaires ?*“²²

Nicméně, v březnu 1998 nechává předseda vlády Lionel Jospin vydat *Journal officiel*²³, vztahující se k feminizaci názvů povolání, funkcí, hodností a titulů. Předseda vlády vyzývá k následování hnutí započatého ministryněmi. Aby urychlil tento proces, povolal *Commission générale de terminologie et de néologie* (dále CG) k vypracování studie, která má vyhodnotit potřeby v záležitosti feminizace a prozkoumat pole působnosti a právní limity s tím související.

Zároveň, *Institut national de la langue française*²⁴ vypracuje průvodce, který bude obsahovat výrazy užívané ve frankofonních zemích a také doporučení nejvhodnějších ženských tvarů, a jehož cílem bude široké rozšíření mezi mluvčí.

Aniž by pak čekal na výsledky studie CG, vyzývá k používání ženských označení v případě jmen povolání, funkcí, hodností i titulů, pokud se jinak tyto výrazy běžně užívají (udává příklad *la secrétaire générale, la directrice, la conseillère*).

V říjnu 1998 posléze CG vydává *Rapport sur la féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre*²⁵.

---

²² „Chtěl jsem se ptát, čemu se to vysmívají. Ale dobře to vím. Vysmívají se francouzskému jazyku, což znamená Francii. K čemu slouží tolik snah udržet ve světě užívání francouzštiny...když se naši státní představitelé, sami naši zákonodárci snaží zničit jeho základní pravidla?“, překlad J. Janoušková

²³ http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/cogether/feminisation/circulaire.du.6_03_98.html

²⁴ Národní institut francouzského jazyka, překlad J. Janoušková

Zaměříme se nejprve na oblast právních limitů a kompetencí zúčastněných.

Zpráva zmiňuje dekret ze 3.července 1996, kterým se vláda zřekla moci rozhodovat pomocí ministerských nařízení o výběru výrazů vyjadřujících nové pojmy a skutečnosti. Tato úloha byla svěřena do moci CG. Tato je pověřena šířením schválených výrazů (př. *pavé tactile* pro anglické *touch pad*), obecným terminologickým dohledem, registrací potřeb uživatelů jazyka, sledováním vývoje jazyka ve spolupráci se specializovanými výbory a terminologickými organismy frankofonních zemí i s mezinárodními organizacemi.

Vládní kompetence jsou tedy značně omezené. Dle autorů je třeba odlišit normy aplikovatelné na užívání jazyka (např. nařízení užívání existujících adekvátních výrazů či zakázání užívání výrazů cizojazyčných) od norem aplikovatelných na formu jazyka, a to ať už se jedná o pravidla sémantická (přítomnost či nepřítomnost určitého ženského tvaru) či morfologická (pravidla pro tvorbu femina). Vláda neřídí formy jazyka, a ta omezená moc, jež má, je dále omezena právním statutem jazyka, jež plyne z článku 2 Ústavy FR a článku 11 *Deklarace práv člověka a občana*. „*La langue de la République est le français*“²⁶, „*La langue est d'abord un attribut de la souveraineté et doit donc être protégée en tant que telle.*“²⁷

Zákon ze 4.srpna 1994 pak dále potvrzuje vůli zachovat francouzštinu jako podstatu soudržnosti společnosti. Definuje případy povinného užití francouzského jazyka (v právním rámci, povinnost užívat národní jazyk) a také garantuje občanům právo užívat jejich jazyk v mnohých situacích jejich běžného či profesního života.

Ústava tedy opravňuje stát k intervencím v lingvistických záležitostech, ale zužuje tuto oblast na přítomnost a užití jazyka, nikoli na slovní zásobu jazyka, což je v souladu s ústavním principem svobody vyjadřování.

Jakákoli modifikace v této záležitosti by tedy vyžadovala normativní dokument, který by doplnil či nahradil stávající opatření. Pouhý oběžník (*circulaire*) tedy není dostačující.

Na druhou stranu, pokud by zákonodárny sbor chtěl pomocí zákona zasáhnout do slovní zásoby a prosadit užívání určitých ženských označení, mohl by tak učinit s cílem uvedení této záležitosti do souladu s ostatními ústavními principy, zejména s principem

---

²⁵ <http://www.culture.gouv.fr/culture/dgllf/coeter/feminisation/sommaire.html>

²⁶ ibidem, „*Jazykem Republiky je francouzština.*“, překlad J. Janoušková

²⁷ ibidem, „*Jazyk je především znakem svrchované moci a musí tedy být stejně tak chráněn.*“, překlad J. Janoušková

rovnosti mužů a žen. Článek 3 preambule Ústavy, 1946: „*La loi garantit à la femme, dans tous les domaines, des droits égaux à ceux de l'homme.*“²⁸

Dle autorů ale není jisté, zda by feminizace výrazů vedla k takovému cíli. Autoři se spíše domnívají, že jakékoli násilí napáchané na jazyce by nestačilo na změnu zvyklostí společnosti. Kromě toho připomínají, že jazyk, jako každý živý organismus, je výsledkem dlouhé historie, nikoli výsledkem účelového plánování, a reflektuje společenský vývoj svým vlastním tempem. To, že nedošlo k okamžitému lexikálnímu a gramatickému vývoji, když se ženy dočkaly nové společenské pozice, je dáno pouze tím, že jazyk není přesnou kopií společenských vztahů zmítaných změnami.

Otázka možnosti vládní intervence tedy zůstává otevřená. Shrňme si tedy především závěry, ke kterým CG dospěla.

CG nevidí žádnou překážku ve feminizaci jmen povolání a profesí. Tato feminizace probíhá sama od sebe jak v sektoru soukromém, tak v sektoru veřejném. CG připouští, že výzkumné práce ohledně problematických případů mohou být podpořeny.

Oproti tomu nesouhlasí s jakoukoli feminizací pojmenování statutů veřejných funkcí a regulovaných povolání.

Všeobecně vzato nesouhlasí s feminizací jmen funkcí v právních textech, ve kterých musí figurovat pouze statutární označení osoby. Pokud se jedná o osobní akty, je možno zahrnout prvek osobní identity, pokud to nekomplikuje vyhotovení textu a smysl jeho znění.

Pokud se jedná o označení funkce či hodnosti užitá v běžném životě (rozhovor, korespondence, osobní vztahy), CG nenamítá nic proti užití ženského tvaru či generického maskulina, záleží na osobní preferenci mluvčího.

V nařízeních a předpisech by se striktně mělo dodržovat užívání generického maskulina.

Tolik *Rapport sur la féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre* (1998).

---

²⁸ ibidem, „*Zákon zaručuje ženě ve všech oblastech stejná práva jako muži.*“, překlad J. Janoušková

Roku 1999 pak vyšel již zmíněný průvodce nazvaný *Femme, j'écris ton nom... Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions*.

2.3. Femme, j'écris ton nom...

Tento *Guide* vyšel pod vedením Bernarda CERQUIGLINIHO z INaLFu (*Institut National de la Langue Française*, dnes již rozděleného na ATILF – *Analyse et Traitement Informatique de la Langue Française* a ILF – *Institut de Linguistique Française*) z CNRS (*Centre National de la Recherche Scientifique*²⁹).

Komisi tvořily Anne-Marie BECQUER (Ingénieure de recherche, INaLF – Nancy), Nicole CHOLEWKA (Ingénieure d'études, INaLF – Nancy), Martine COUTIER (Ingénieure d'études, INaLF – Besançon) a Marie-Josèphe MATHIEU (Ingénieure d'études, INaLF – Nancy), tajemnicí byla Josette FRÉCHER (Technicienne, INaLF – Nancy).

Lionel Jospin pak opatřil předmluvu, ve které vysvětluje, že vláda v této věci nemůže prosazovat jakoukoli normu, z důvodu základního práva na svobodu vyjadřování.

Nicméně, vláda „*musí jít příkladem, a to v oblasti, která je jí vlastní, tedy ve sféře veřejných služeb*“. Předseda vlády zmiňuje jediný ze závěrů CG z výše zmíněného *Rapport* (pokud se texty týkají funkce, nikoli osoby, užití maskulina souhlasí s pravidly jazyka) a souhlasí s návrhem CG dodržovat tato pravidla při zpracování legislativních textů a nařízení.

V následujícím odstavci avšak konstatuje, že tento *Guide* ukazuje, že není obtížné feminizovat většinu jmen povolání, hodností, titulů i funkcí, a vyjadřuje přesvědčení o užitečnosti toho spisu, jehož pomocí budou *hádky ohledně „le“ či „la“ ministre patřit brzy minulosti*.

Celý spis je pak rozdělen do několika částí. Autoři zahrnuli i historický náhled feminizace jmen povolání atd. v průběhu několika století, pravidla pro feminizaci těchto jmen, jednu část pak věnovali obtížím a námitkám odpůrců feminizace, poslední část

---

²⁹ Národní centrum vědeckého výzkumu, překlad J. Janoušková

pak představuje samotný *Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions*, tedy zhruba šedesátistránkový seznam povolání, titulů, hodností a funkcí v rodě mužském s patřičnými ekvivalenty v rodě ženském.

Mezi těmito ekvivalenty lze najít jména bezproblémově používaná pro označení povolání, jména, která měla doposud jiný význam (manželka muže mající dané povolání, nástroj potřebný k výkonu povolání) i jména zcela nově utvořená po vzoru již existujících jmen (blíže v kapitole *Slovotvorné možnosti současné francouzštiny*).

Komise vycházela při tvorbě tohoto seznamu z rozsáhlého seznamu povolání *Répertoire Opérationnel des Métiers et des Emplois*. Dále pak zahrнула seznam vojenských hodností, šlechtických titulů, jmen odborníků z oblasti medicíny, dále výrazy popisující svobodná povolání, funkce a užívané tituly z oblasti univerzitní, právní a náboženské, a dále také výrazy vztahující se k uměleckým a sportovním aktivitám.

Rovněž prozkoumala různá doporučení ohledně feminizace jmen z Belgie, Québecu a Švýcarska.

Výsledkem byl velmi rozsáhlý seznam, který bylo třeba zúžit. Do finálního seznamu se dostala:

- označení povolání, titulů, hodností a funkcí, která se mohou v jazyce vyskytovat jako autonomní jednotky (*conducteur, lieutenant*)
- složeniny, jejichž žádná část nemůže být užitá samostatně při označení povolání atd. (*porte-parole*)
- odborné složeniny (*composition savante*) obsahující nesamostatné části (*ludothécaire*)
- cizojazyčné výrazy, které jsou předmětem oficiálních doporučení pro nahrazení francouzským ekvivalentem (*cameraman – cadreur*) a také dobře atestované výrazy (*baby-sitter*)
- zkratky, pokud jsou dešifrovatelné většinou uživateli (*P.D.G.*)

Vypuštěny byly tedy výrazy typu *bouchonnier-manchonnier-calibreur, bioingénieur, copilote, chief accountant*. Stejně tak výrazy lidové, zkráceniny a eliptická označení (*boss, mécano, relation publique* pro *responsable des relations publiques*) a také

výrazy, které z kulturních důvodů nevyžadují feminizaci (absence žen v těchto funkcích) jako např. *curé, pape*.

Výsledně seznam obsahuje celkem kolem 2200 jmen rodu mužského.

Celý spis je zpracován v souladu s návrhy dokumentu *Propositions de rectifications de l'orthographe* z prosince roku 1990, jejichž aplikace se týká následujících bodů:

- průtažný přízvuk (accent circonflexe) je vynechán nad písmenem i a písmenem u (*bucheron, maitre*)
- výpůjčky se přízvukují (*impresario – imprésario*)
- nominální a adjektivní části složenin se spojují (*safe-femme – sagefemme*)
- namísto –illier se používá –iller ve jménech, kde se toto písmeno i nečte (*joaillier – joailler*)

Zmiňme se také o užívání adjektiv v názvech povolání. Právě ty umožňují rozličně popsat různorodá povolání. V případě takových názvů by tedy jména byla přechýlena dle pravidel, adjektiva a přídělní by se v ženském rodě shodovala se jménem.

Jedinou záležitostí jsou tzv. relační adjektiva, jako např. *boucher chevalin* či *boulangier viennois*. Dle autorů (FEMME, 1999: 52) jsou nejasnosti i ve tvorbě plurálu mužského rodu („*boulangiers chevalins ou chevalin?*“). Pro ženský tvar tedy doporučují feminizaci pouze základové části (*bouchère chevalin*). V druhém případě navrhuji například užití konstrukce *boulangier(ère) en viennoiserie*.

3. Slovo tvorné možnosti současné francouzštiny pro odvozování tvarů ženského rodu od jmen označujících povolání

Hlavní možné postupy pro tvorbu ženského rodu od jmen označujících povolání jsou dle autorů FEMME (1999: 22 - 27):

- zachování stejného tvaru
- přidání koncového -e
- užití přípon -euse, -trice, -teuse
- nahrazení patřičným ekvivalentem v případě, že jméno explicitně vyjadřuje osobu mužského pohlaví

Výjimky k těmto pravidlům budou v textu zmíněny.

V každém případě se předpokládá použití ženského determinantu před ženským tvarem jména.

Použité příklady byly vybrány z *Liste indicative de substantifs féminins* (FEMME 1999: 63-123).

3.1. Zachování stejného tvaru

Zachování stejného tvaru jména v ženském rodě se nabízí pro jména zakončená samohláskami -e, -a, -o, -u, vybraná jména s příponou -eur, zkratky, zkratková slova a výpůjčky.

a. Jména zakončená samohláskou -e

Jedná se o tzv. epicenní formy. Spadají sem mnohá jména (př. *un/une acrobate*, *un/une chimiste*, *un/une pianiste*). Autoři FEMME (1999) navrhnou stejným způsobem přistoupit i k substantivům zakončeným koncovkou -e, která byla doposud pouze substantivy rodu mužského. Setkat se tedy můžeme s následujícími výrazy:

un capitaine – une capitaine

un gendarme – une gendarme

un juge – une juge

un pilote – une pilote

Zmínění autoři také upřednostňují zachování stejné formy v případě jmen, jejichž ženský tvar byl dříve přechýlen pomocí přípony *-esse*, na níž se v současnosti pohlíží jako na zastaralou či dokonce znehodnocující. Jedná se zejména o výrazy *une contremaitresse, une maitresse, une mairesse, une poétesse*.

Zachované by měly zůstat pouze výrazy vžité jako např. *une hôtesse, une maitresse d'école*.

b. Jména zakončená samohláskami -a, -o, -u

Tato kategorie obsahuje pouze pár řídkých pojmenování: *un/une boufefeu, un/une tuba*. Ostatní výrazy s touto koncovkou spadají pod zkratky a výpůjčky, viz níže.

c. Některá jména zakončená příponou -eur

Zachování stejného tvaru v ženském rodě je dle FEMME (1999) dále možné u nepočetné skupiny jmen odvozených pomocí přípony *-eur*, a to těch, ke kterým neexistuje sloveso v přímém sémantickém vztahu. Většina jmen byla přejata přímo z latiny. Přidání koncového *-e* je fakultativní.

Jedná se o tyto výrazy:

un assesseur – une assesseur(e)

un censeur – une censeur(e)

un commandeur – une commandeur(e)

un entrepreneur – une entrepreneur(e)

un gouverneur – une gouverneur(e)

un ingénieur – une ingénieur(e)

un procureur – une procureur(e)

un professeur – une professeur(e)

un proviseur – une proviseur(e)

d. Zkratky a zkratková slova

Dle FÜRSTOVÉ (1972) zkratkami rozumíme taková slova, která jsou složena z počátečních písmen původního tvaru (př.: la C.G.T.: la Confédération générale du Travail). Hláskují se po písmenech, ale i tak často slouží pro tvorbu dalších slov (př.: le cégétiste).

Zkratková slova jsou pouze zkráceninou původního tvaru (př.: collabo: collaborateur) a projevují se především v hovorovém jazyce. Jsou projevem ekonomičnosti jazyka.

Co se názvů povolání týče, jedná se o nepočetnou skupinu, která zahrnuje následující výrazy: *un/une C.R.S.*, *un/une extra*, *un/une O.S.*, *un/une P.D.G.* (používá se i *une pédégère*), *un/une V.R.P.*

TLF:

C.R.S.: Compagnie républicaine de sécurité

Extra: Service occasionnel, temporaire, à l'occasion d'une fête, d'une réception.

O.S.: Ouvrier spécialisé

P.D.G.: Président Directeur Général

V.R.P.: Voyageur représentant placier

e. Výpůjčky

Jedná se o názvy povolání vypůjčených z různých cizích jazyků:

- z angličtiny: *un/une babysitter*, *un/une clown*, *un/une docker*, *un/une groom*, *un/une jockey*, *un/une lad*

- z itaštiny: *un/une imprésario*, *un/une pizzaïolo*, *un/une soprano*

- ze španělštiny: *un/une picador*, *un/une toréador*, *un/une torero*

- z latiny: *un/une factotum*

- z arabštiny: *un/une fakir (faqir)*
- z japonštiny: *un/une judoka* (používá se i *une judokate*), *un/une karatéka* (odvozeno z *karaté*)
- ze sanskrtu: *un/une gourou*, *un/une yogi*

Autoři FEMME (1999) také připouštějí použití atestovaných vypůjčených ženských tvarů, a to z jazyků, kde je feminum zakončeno na –a (př. *une pizzaïola*, *une torera*).

Pokud existují k vypůjčkám ekvivalenty doporučené ministerskými výbory pro terminologii, pouze tyto ekvivalenty jsou přechylovány (př.: *designer* → *un stylicien – une stylicienne*).

Výjimku tomuto pravidlu o zachování stejného tvaru tvoří také slova vypůjčená z cizího jazyka v různých formách pro mužský a ženský rod (viz. 3.6.a.).

3.2. Přidání koncového –e

Přechýlení pomocí přidání koncového -e můžeme použít pro jména zakončená samohláskami -é či -i, dále pro jména zakončená souhláskou (s výjimkou přípony -teur, zkratek, vypůjček a zvláštních případů) a také pro vybraná jména s příponou -eur.

a. Jména zakončená samohláskami -é, -i

Př. : *un chargé – une chargée*
un député – une députée

b. Jména zakončená souhláskou (vyjma jmen s příponou eur/teur, zkratek, vypůjček a zvláštních případů)

un amiral – une amirale
un cheminot – une cheminote
un écrivain – une écrivaine
une sergent – une sergente

Ve většině případů této kategorie je třeba po přidání -e počítat se změnou výslovnosti (*cheminot* [ʃ(ə)mino] x *cheminote* [ʃ(ə)minot]).

Navíc, u některých tvarů dochází po přidání -e i k morfologickým změnám:

- zdvojení souhlásky v koncové slabice:
-en > -enne, -on > -onne, -et > -ette, -el > -elle

Př.: *un acousticien – une acousticienne*
un colonel – une colonelle

- změna souhlásky v koncové slabice:
c > que, f > ve, x > se

Př. *un syndic – une syndique*

- přidání přízvuku na koncovou slabiku

Př.: *un aérostier – une aérostièrè*
un facturier – une facturièrè

Toto pravidlo se netýká několika málo výrazů, jejichž přechýlení se autorům FEMME (1999) jeví jako obtížné, a která si v ženském rodě zachovávají neměnnou formu: *une chef, une clerc, une conseil, une témoin*.

Přidání -e se pak doporučuje pouze jako fakultativní v případě výrazů převzatých z latinských komparativů (*une junior(e), une major(e), une sénior(e)*) a v případě tvarů atestovaných (*une camelot(e), une mannequin(e), une marin(e), une matelot(e), une médecin(e)*).

c. Některá jména zakončená příponou -eur

Do této kategorie zařazují autoři FEMME (1999) kromě jmen obsažených v 2.1.c., u kterých je přidání -e fakultativní, i jména převzatá z latinských komparativů:

un prieur – une prieure
un supérieur – une supérieure

3.3. Užití přípony –euse

Pomocí přípony -euse můžeme dle FEMME (1999) přechýlit jména zakončená příponou -eur v případě, že ke jménu existuje sloveso v přímém sémantickém vztahu.

Př.: *un accordeur – une accordeuse (accorder)*
un laqueur – une laqueuse (laquer)

Stejným způsobem přechýlíme i jména zakončená příponou -eur, která vznikla odvozením ze jmenného základu.

Př. : *un avionneur – une avionneuse (un avion)*
un camionneur – une camionneuse (un camion)
un pisteur – une pisteuse (une piste)

Dále se stejným způsobem přechylují jména utvořená ze základu přejatého z angličtiny a přípony -eur.

Př.: *un footballeur – une footballeuse*

Pro výrazy *défendeur*, *demandeur*, *vendeur* se ovšem v soudním jazyce zachovávají tvary *une défenderesse*, *une demanderesse* a *une venderesse*.

3.4. Užití přípony –trice

Pro přechýlení přípony -teur na příponu -trice uvádí FEMME (1999) několik podmínek, které se vzájemně nevylučují:

- ke jménu neexistuje odpovídající sloveso (*aviateur*) nebo se sloveso objevilo později než jméno (*auditeur – auditer*)
- ke jménu existuje odpovídající sloveso, které v koncovce neobsahuje -t- (*calculateur/calculer*)
- ke jménu existuje jiné korelativní substantivum zakončené příponami -tion, -ture či -torat (*lecteur/lecture*)

Př.: *un acuponcteur/acupuncteur – une acuponctrice/acupunctrice*
un éditeur – une éditrice
un héliciculteur – une hélicicultrice
un illustrateur – une illustratrice

Příponu -trice použijeme také pro přechýlení výpůjček z angličtiny (*un reporter/reporter – une reportrice*).

Pro výrazy *auteur, docteur, pasteur* se v současnosti doporučuje zachování stejné formy či přidání koncového -e: *une auteur(e), une docteur(e), une pasteur(e)*. Pravidelné tvary jako *une autrice* a *une aut(h)oresse* už se nepřipouští. Výjimkou je tvar *une doctoresse*, který se stále ještě používá.

Kromě toho, autoři FEMME (1999) podotýkají, že současná doba preferuje zachování mužského tvaru (případně přidání koncového -e) u některých jmen jejichž pravidelný tvar s příponou -trice je atestován (př. *une sculptrice, une sculpteur(e)*).

3.5. Užití přípony –teuse

Příponu -teuse můžeme podle FEMME (1999) použít v případě, že ke jménu existuje odpovídající sloveso nesoucí v koncovce -t- a/nebo pokud ke jménu neexistuje korelativní substantivum zakončené pomocí přípon -tion, -ture nebo -torat.

Př.: *un ajusteur – une ajusteuse*
un batteur – une batteuse
un transporteur – une transporteuse

3.6. Zvláštní případy

a. Tvary, které explicitně vyjadřují osobu mužského pohlaví

V tomto případě se dle FEMME (1999) tvar nahradí ženským ekvivalentem:

un confrère – une consœur
un garçon (d'ascenseur...) – une fille (d'ascenseur...)
un homme (d'entretien...) – une femme (d'entretien...)

Pravidlo se netýká ustálených výrazů (*un garçon de café – une serveuse*) a výpůjček z cizích jazyků, kdy byl pro každý rod přijat odpovídající výraz (*un barman – une barmaid*).

b. Tvary vymykající se pravidlům

Kromě jmen přechýlených podle již zmíněných pravidel obsahuje seznam povolání v FEMME (1999) i několik nezařaditelných výrazů:

- tvary odvozené z latinského či italského jazyka:

un abbé – une abbesse (lat. abbatissa)
un diacre – une diaconesse (lat. diaconissa)
un empereur – une impératrice (lat. imperatrix)
un roi – une reine (lat. regina)

un ambassadeur – une ambassadrice (it. ambasciatrice)

- další označení utvořená jiným způsobem:

un canut – une canuse

un carme – une carmélite

un moine – une moniale

un sacristain – une sacristine

un trappiste – une trappistine

un duc – une duchesse (ve středověku pravidelná přípona)

c. Případy maskulinizace výrazů ženských

Seznam obsahuje také několik jmen, která měla původně pouze ženský tvar. Tvar mužský pak lze odvodit dvěma způsoby:

- zpětnou derivací: *une biberonnière – un biberonnier*

- užitím symetrických ekvivalentů: *une femme (de) – un homme (de)*

Kromě toho se můžeme setkat například s tvary:

une bonne d'enfants – un garde d'enfants

une dame de compagnie – un monsieur de compagnie

une sagefemme – un maïeuticien (výraz doporučený Fr. akademií, ale málo užívaný; v úvahu připadá tvar *sagehomme*)

4. Omezení při přechylování, stížnosti odpůrců

Reakce na vydání FEMME (1999) na sebe nenechaly dlouho čekat. V srpnu 1999 vychází v *Le Figaro* článek *Le bon français... du gouvernement*.

Maurice DRUON: „Nevěděli jsme, že Francouzská dokumentace (*Documentation française*), instituce spadající pod vládu, vydává komická díla. *Guide d'aide à la féminisation* je v tomto ohledu první...Doporučuji ho pro pobavení za letních večerů, s rodinou či přáteli, až budou vyčerpány šarády a ostatní společenské hry...

Pan Jospin očividně nechová k Francouzské akademii důvěru, jelikož úkol vypracovat zprávu ohledně feminizace jmen povolání, titulů, hodností a funkcí zadal Generální komisi pro terminologii a neologii (*Commission générale de terminologie et de néologie*).

Tato zpráva...stanovila, že všechna jména, s výjimkou případů, kdy by docházelo ke směšným záměnám, mohou být feminizována. Oproti tomu, a tento rozdíl byl dobře zřetelný, jména funkcí, hodností a titulů (s výjimkou odvěkových šlechtických a církevních titulů) nemohou patřit jinam než k rodu střednímu (*genre neutre*), který ve francouzském jazyce odpradávná zajišťuje rod mužský, jinak řečeno bezpříznakový, jelikož podstata funkce, titulu či hodnosti je nezávislá na charakteristikách osoby, která je vykonává či nosí...

Uctivě přejdeme k předmluvě [FEMME, 1999], podepsané předsedou vlády, který...si ve dvou po sobě jdoucích odstavcích protiřečí, jelikož v jednom prohlašuje doporučení terminologické komise za prospěšná, a v dalším tvrdí, že feminizace postupuje a hádky ohledně „le“ či „la“ ministře budou již brzy patřit minulosti. To není vyloučeno, znamená to ale, že správný jazyk také patří minulosti...

Přejdeme ještě k „pravidlům feminizace“ stanoveným panem Cerquiglini a jeho kolegyněmi. Naivně jsem si myslel, od roku 1635...to byla Francouzská akademie, která je pověřena dávat francouzskému jazyku jistá pravidla. Očividně jsem na omylu...

Přejdeme nakonec k faktu, že v referenci děl, jež sloužila k vypracování brožury, mezi řadou slovníků a lexikonů není zmíněno žádné z devíti vydání Slovníku Francouzské akademie. A ať mi neříkají, že je to neúmyslné opomenutí...³⁰

---

³⁰ DRUON, Maurice. *Le bon français... du gouvernement*. *Le Figaro*, le 7 août 1999, s. 19. Překlad J. Janoušková

Této feminizaci povolání atd. se obecně vytýká více věcí než jen fakt, že je mužský rod bezpříznakový a může zahrnovat jak muže tak ženy. Samotné FEMME (1999) pak těmto stížnostem věnuje celou kapitolu. Podívejme se tedy na všechny blíže.

4.1. Mnohoznačnost

Seznam povolání v *Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers* etc. obsahuje mimo jiné i jména, která v ženském tvaru označují kromě daného povolání i jisté stroje či nástroje. Autoři uvádějí například *la balayeuse* či *la faneuse* a na svou obranu tvrdí, že oba výrazy se k označení ženy používaly ještě dříve, než byl daný stroj vynalezen.

Dále argumentují tím, že v okamžiku, kdy byly tyto stroje vynalezeny, nikdo nic nenamítal proti tomu pojmenovat je ženským tvarem.

Kromě toho, existuje mnoho jmen, jejichž mužský tvar je také obdařen významem dalším. Autoři uvádějí příklady *le tailleur* (krejčí; kostým), *secrétaire* (tajemník/tajemnice; sekretář – psací stůl) či *l'écrivain* (spisovatel; parazit vinné révy) atd.

To je sice pravda, autoři ale nezmiňují, že v onom seznamu lze nalézt i jména, jež se doposud používala pouze v jiném významu, a kterým sami autoři nyní přiřkli i význam ženy v daném povolání. Zmínit můžeme například *la cireuse* (přístroj na leštění parket), *l'imprimeuse* (tiskárna), *la saucière* (omáčník) atd.

Také jsme zaznamenali výskyt jmen, jež se doposud užívala výhradně ve smyslu manželky muže majícího dané povolání či funkci (*l'amirale*, *la greffière*).

4.2. Nelibozvuk

Opakem libozvučnosti, neboli eufonie, je tzv. kakofonie způsobující sluchově nepříjemný vjem. Právě z té jsou obviňovány některé novotvary ženských označení. Autoři uvádějí příklad *sapeuse-pompière*. Argumentují ale tím, že například takový výraz *maïeuticien* (vytvořený Francouzskou akademií v 80. letech jako mužské označení k povolání *sage-femme*, tedy porodní asistentce) se okamžitě dočkal zábavné deformace na *mailloticien*.

Zároveň vyjadřují překvapení, že tyto stížnosti na nelibozvuk míří vůči těmto feminizovaným tvarům a nikoli vůči některým výrazům, které je běžně možno zaslechnou v rádiu či televizi (většinou výpůjčky z angličtiny, např. *coach, discjockey*).

4.3. Devalorizace

Doména vysokých postů byla po dlouhou dobu rezervována pouze mužům. Tradičně důstojnost této funkce, titulu či hodnosti byla pak věnována i manželkám, jelikož v té době nehrozila žádná dvojznačnost. Jednalo se zejména o oblast vysoké administrativy (*ambassadrice, préfète*), vojenství (*colonelle*) a také označení manželek hodnostářů (*avocate, maïresse*).

Doba se změnila a je tedy pochopitelné, že mnohé ženy na vyšších postech, které tento titul, funkci či hodnost získaly v dnešní době a to díky vlastním schopnostem, nemají potřebu užívat označení, jež dříve označovalo pouhou manželku muže ve výkonu dané funkce atd. Taková označení tedy vnímají jako podhodnocující. Stejná věc platí i pro označení, která jsou spojena s povoláním, jež je společností vnímáno jako o něco nižší. Například, běžně se používá *directrice d'école, conseillère conjugale*, zatímco se ale nedaří označením *directrice de cabinet, conseillère d'État*, která by takto ztratila svou prestiž.

Autoři FEMME (1999: 33) se odvolávají na Alberta Dauzata (francouzský lingvista), který se už v roce 1955 vyslovil, že žena, která pro označení své profese dává přednost maskulinu nad feminem, se sama vyznačuje komplexem méněcennosti, který je v rozporu s jejími právoplatnými nároky. Říci „*Madame le docteur*“, dle něj, znamená implicitně uznat mužskou nadřazenost.

4.4. Problematika rodu

V mluvniciích francouzského jazyka se můžeme dočíst, že kategorie rodu je značně formální – jen ve velmi malém počtu případů odpovídá gramatický rod rodu přirozenému, tj. pohlaví označovaných bytostí, jak praví ŠABRŠULA (1975). Shoda mezi rodem přirozeným a gramatickým se může projevit jen u životných substantiv.

Ve francouzštině rozlišujeme pouze rod mužský (maskulinum) a rod ženský (feminum). V případě neživotných substantiv je příslušnost k určitému rodu záležitostí arbitrární. Autoři *Rapport sur la féminisation des noms de métier etc.* uvádějí příklad francouzského *le soleil, la lune* oproti německému *die Sonne, der Mond*. Stejná věc platí i pro zvířata. *La girafe a la cigogne, která jsou zjevně rodu ženského, mohou označovat samce, zatímco le crocodile označuje také samici.*³¹

Shoda rodu přirozeného a gramatického se pak většinou respektuje u osob a vyšších či domestikovaných zvířat (*homme et femme; cheval et jument*). Existují ovšem také výjimky, například *le laideron* (TLF: *jeune fille ou jeune femme laide*), *la sentinelle* (TLF: *soldat placé dans un poste avancé. Synon. guetteur ; Soldat armé chargé d'assurer la garde d'un poste militaire, d'un lieu occupé par l'armée, etc. Synon. factionnaire*). Existují také substantiva obourodá, která se mohou pojít s mužskými i ženskými determinanty (*un artiste, une artiste*).

Již bylo zmíněno, že rod mužský je rodem bezpříznakovým a může tedy označovat skupinu jedinců, aniž by se rozlišovalo jejich pohlaví (mluvíme pak o tzv. generickém užití). Členové CG uvádějí ve zmíněné zprávě jako příklad „*Tous les candidats ont été reçus à l'examen.*“, kde má užití mužského rodu neutrální význam a může zahrnovat muže i ženy.

Ke generickému užití může docházet i v čísle jednotném, a to pomocí výrazů jako *la personne, l'être humain*.

Problém může ovšem vzniknout v případě výrazu *homme*, který může označovat člověka všeobecně či konkrétně osobu mužského pohlaví. Autoři FEMME (1999: 38) na tomto výrazu demonstrují, že je třeba rozlišovat užití generické - *L'homme est un loup pour l'homme* - od užití specifického - *L'homme (dont je vous parle) était seul dans la pièce*.

Užití generické tedy připouštějí v případě, mluvíme-li o obecném pojmu či konceptu (*Un ministre, ça ferme sa g... ou ça démissionne.*), stejně tak, mluvíme-li o jisté funkci pouze obecně (*Le ministre de la Culture a dans ses attributions...*).

---

³¹ <http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/coeter/feminisation/sommaire.html>, překlad J. Janoušková

Oproti tomu ovšem staví užití specifické v případě, kdy označujeme určitou osobu, zvláště pokud ji jmenujeme: *Mme X est la ministre de la culture. Mme Y est nommée directrice de l'administration centrale*, stejně jako tomu je u *Mme X est la boulangère*.

V závěru se pak autoři vyslovují, že „*generické užití při označování určité osoby je logickým omylem, užití generického maskulina pro pojmenování určité ženy agresí*“. Dle autorů FEMME (1999: 39) formule *Madame le Ministre* odporuje „*logice (generické užití ve specifické výpovědi), gramaticke (rod znamená především shodu determinantů) i slušnosti (vnucuje tvar mužský určité osobě pohlaví ženského)*“.

4.5. Nepraktická stránka věci

V březnu 2002 vydala Francouzská akademie nové prohlášení shrnující její stanovisko k celé záležitosti. Kromě faktu, že jediným rozlišovacím rodem je rod ženský, nikoli mužský, zmiňuje také výhrady vůči některým tvarům obsaženým v doporučeném seznamu. Upozorňuje, že tvary jako *chercheure* či *professeure* odporují běžným derivačním pravidlům.

(Sama se feminizaci jmen povolání nijak nebrání. V osmém vydání svého *Slovníku* dala prostor čteným ženským tvarům, avšak takovým, které byly v souladu s morfologickými pravidly jazyka.)

Kromě toho členové upozorňují zejména na fakt, že výrazy jako *les électeurs et les électrices, les informaticiens et les informaticiennes* jsou nejen přebytné (ženy jsou zahrnuty už v mužském tvaru), ale výrazně zatěžují celou výpověď. Stejně je tomu při užití lomítka či závorek (*Les électeurs/électrices du boulevard Voltaire sont appelé(e)s à voter dans le bureau 14.*)

HOUDEBINE-GRAVAUD (1994: 43) v této záležitosti zmiňuje ještě možnost užití tzv. generického E. Namísto *certains/certaines* by se tak mohlo užít tvaru *certainEs*. Připouští ale také, že tento znak není možné použít ve všech případech (např. *le/la journaliste – les journalistEs* ?)

Kromě toho, jak náročné by asi bylo přepsání veškeré dokumentace, přičemž jediný opomenutý mužský výraz by pak v záplavě výrazů takto zdvojených mohl být vykládán jako výraz vztahující se pouze na muže...i přes svou doposud generickou povahu. CG uvádí ve své zprávě jako příklad užívání výraz *les députés et les députées*. Každý text obsahující pouze *députés* by pak musel být interpretován jako vztahující se pouze na pány poslance.

5. Frankofonie a feminizace jmen povolání, funkcí, titulů a hodností

V této části se budeme zabývat problematikou feminizace jmen povolání atd. v některých dalších frankofonních zemích. Zmíníme Kanadu se Švýcarskem, kde je francouzština jedním z oficiálních jazyků, a také Belgi, kde je francouzština mateřským jazykem velké části obyvatel.

5.1. Québec

Québec je dle rozlohy největší kanadskou provincií. Zároveň je jedinou provincií, kde je angličtina menšinovým jazykem. Oficiálním jazykem je zde francouzština. Silné zastoupení francouzsky mluvících obyvatel je pak také v provincii Nový Brunšvik.

V Québecu se první odezvy na otázky jazykové feminizace objevovaly v letech 1979 až 1984 a to formou třech oznámení v úředních listech *Gazette officielle*, kde *l'Office de la langue française*³² vyzvala k používání ženských tvarů ve všech možných případech. Poté, v červnu roku 1986 vyšel dokument nazvaný *Titres et fonctions au féminin: essai d'orientation de l'usage*. Nám se do rukou dostal dokument nazvaný *Au féminin: guide de féminisation des titres de fonction et des textes*³³, vydaný roku 1991. První část tohoto dokumentu je v podstatě výtahem z dokumentu z roku 1986, druhá část se pak věnuje feminizaci textů. Ředitel *l'Office de la langue française* Jean-Claude Rondeau avšak v úvodu upozorňuje, že feminizace textů zůstává i nadále pouze nepovinnou záležitostí.

Shrňme nejprve možnosti tvorby ženských tvarů (dle zakončení jména v mužském tvaru):

- -e: zachování stejné formy, př. *une pilote, la capitaine, l'architecte principale*, stejně tak *la ministre, une peintre, la maître électricienne*, ale *une maître* nebo *une maîtresse de ballet*, výjimkou je i zachování tvarů *maïresse a contremaïresse*

³² Úřad pro francouzský jazyk, překlad J. Janoušková

³³ BIRON, Monique. *Au féminin: guide de féminisation des titres de fonction et des textes*. Québec: Publications du Québec, 1991.

- -l: přidání koncového -e, v některých případech zdvojení l, př. *une amirale, une industrielle, une consule*; výjimka: *une conseil*
- -n: přidání koncového -e, v některých případech zdvojení n, př. *une écrivaine, une forgeronne*; výjimka: *une mannequin, une marin, une médecin*
- -er/-ier: -ère/-ière, př. *une bouchère, une menuisère*
- -eur: -euse, př. *une camionneuse*; výjimka: *la professeure, la gouverneure, l'ingénieure*
- -teur: -teuse či -trice (pokud lze utvořit od maskulina přičestí přítomné, použijeme -teuse, pokud nelze, použijeme -trice, př. *arpenteur – arpentant – arpeuse ale orateur – oratrice*); výjimka: *une auteure, une sculpteure, une docteure*
- -t/-d: přidání koncového -e, př. *une commandante, une magistrate*; výjimka: *une matelot, une camelot, une substitut*
- -é: přidání koncového -e, př. *une chargée de cours*
- -f: -v; výjimka: *une chef*
- -is: přidání koncového -e, výjimka: *une commis*

Jak vidíme, rozdíl mezi francouzským *Femme, j'écris ton nom...* lze nalézt u jmen typu *une marin, professeure, auteure a matelot* atd., pro které autoři FEMME (1999) připouštějí jak zachování stejné formy, tak i užití koncového -e.

Au féminin, tedy průvodce jazykovou feminizací z Québecu, se ovšem také věnuje feminizaci textů. Určený je především k redakci kolektivních smluv, administrativních dokumentů a formulářů a také školních manuálů. Shrňme si tedy také tuto část:

- I. Zápis tvarů obou rodů, a to všemi písmeny, př.: *L'université a mis ces brochures à la disposition des étudiants et des étudiantes afin de les mieux informer*. Vyhnout by se autoři textů měli formám typu *les ingénieur(e)s retraité(e)s, les étudiant/e/s inscrit/e/s, les chirurgien,ne,s* či *les directeur-trice-s*, a to hlavně proto, že tyto zkrácené tvary zhoršují čitelnost textů. Při redakci textů se nabízí řada stylistických prostředků, které lze použít:
  - Vypuštění členu a adjektiva: *De nombreux traducteurs et traductrices se sont initiés à la micro-informatique* namísto

De nombreux traducteurs et de nombreuses traductrices se sont initiés à la micro-informatique.

- Užití elipsy: *On demande un agent ou une agente de recherche* namísto *On demande un agent de recherche ou une agente de recherche*; ale pouze *On demande un avocat-conseil ou une avocate-conseil* (složenina se spojovníkem) a také *Une ingénieure forestière ou un ingénieur forestier sera chargé de ce projet* (název složený ze substantiva a adjektiva).
- Souřadnost členů bez opakování jména v případě tvarů epicenních: *On consultera un ou une notaire* namísto *On consultera un notaire ou une notaire*.
- Užití zájmen: 1. Pokud jsme oba rody už zmínili, můžeme užít zájmena rodu mužského v množném čísle: *Pour être admissible à ce poste, les électriciennes et les électriciens doivent avoir cinq années d'expérience. Ils doivent aussi...*
2. Pokud oba rody nebyly explicitně označeny, užijeme zájmena obou dvou rodů: *Les pilotes menacent de déclancher une grève. Ils et elles réclament des mesures de sécurité plus sévères dans les aéroports.*

Pozn. : Pro shodu jména s adjektivem či příděstím se užívá tradičních pravidel. Pokud stojí jména samostatně, libovolně může stát první jméno rodu mužského či ženského. Pokud je doprovází adjektivum či příděstí, jméno rodu mužského bude blíže slovu, které se shoduje:

Les représentantes et représentants syndicaux et patronaux ont fait une importante déclaration... či *La candidate ou le candidat choisi entrera en fonction le mois prochain.*

Nebo

II. Užití generických výrazů a neutrálních obrátů, př.:

- *Le corps professoral se prononcera lundi prochain sur les dernières offres de l'université* namísto *Les professeurs et les professeures se prononceront...*

- *Gens d'affaires* namísto *hommes d'affaires*, *scientifiques* namísto *hommes de science*, etc. (Stejně tak *droits de la personne* namísto *droits de l'homme*)
- V případě formuláře: *Êtes-vous de la citoyenneté canadienne?* namísto *Êtes-vous citoyenne canadienne ou citoyen canadien ?*
- Ve výčtu povinností: *Effectuer des recherches sur les nouvelles lois* namísto *Il ou elle effectue des recherches...*

To vše, abychom přispěli k harmonizaci feminizovaných textů, jak se můžeme dočíst v závěru práce.

Francouzská CG ovšem ve své zprávě zmiňuje, že právě tento způsob užívání vedl v Québecu k naprosté neutralizaci feminizace v projevech, nikoli tedy ke zvýraznění ženského zastoupení.

5.2. Belgie

V Belgickém království se můžeme setkat celkem se třemi jazyky: nizozemštinou (jazykem Vlámského společenství), francouzštinou (jazykem Francouzského společenství) a němčinou (jazykem menšího Německojazyčného společenství). Pro nás bude zásadní dění ve Francouzském společenství.

V úvodu belgické publikace *Mettre au féminin: Guide de féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre*³⁴ se dočteme, že většinu uživatelů jazyka v současné době nepřekvapí označení jako *la Ministre de l'Agriculture*, *la juge X* či *cette soldate américaine*. *La vice-rectrice* či *la consultante-indépendante* se odváží takto nazývat a jsou jako takové uznávané.

Zásadním bylo zdá se vydání vládního nařízení vztahujícího se na feminizaci jmen povolání, funkcí atd. roku 1993 ukládající povinnost užívat feminizačních pravidel při vypracování zákonů, nařízení, ustanovení, předpisů, oběžníků a jakékoli další administrativní dokumentace veřejné správy, včetně vzdělávacích materiálů a školních

³⁴ <http://www2.cfwb.be/franca/femini/feminin.htm>

manuálů užívaných v zařízeních frankofonní Belgie. Nařízení pak po vyjádření výboru *Conseil supérieur de la langue française*³⁵ vstoupilo v platnost k prvnímu lednu 1994. Zmíněný výbor sestavil komisi, jejíž úlohou bylo pomoci úředníkům i ostatním mluvčím respektovat toto nařízení. Za tímto účelem byla posléze vydána již zmíněná příručka *Mettre au féminin* (1994, druhé, rozšířené vydání 2005), ve které lze nalézt pravidla pro tvorbu ženských tvarů, pět doporučení ohledně jejich užívání a dále také abecední seznam zhruba patnácti set jmen. Příručka vyšla celkem ve třech tiscích, pokaždé po patnácti tisících exemplářů. Dodejme ještě, že v prvním vydání byly negramatické tvary typu *auteure, écrivaine* obsaženy pouze v poznámkách. Nicméně v druhém vydání už jsou vzhledem k jejich běžnému užívání obsaženy jako plnohodnotné ekvivalenty k tvarům mužským.

Než přejdeme k samotnému obsahu průvodce *Mettre au féminin*, zmiňme ještě pár zajímavostí obsažených v předmluvě této práce. Autoři zmiňují dva jevy, které feminizaci jmen povolání atd. brzdí.

První je nám znám, jedná se o ženy, které samy preferují ponechání prestižnějšího označení, tedy označení v rodě mužském. Autoři ale poznamenávají, že tento přístup je typický pouze, pokud žena zastává vyšší funkci úplně poprvé ve svém životě. S každou další získanou funkcí svůj přístup údajně mění a na zachování označení v mužském rodě již netrvá.

Druhý jev se týká vedoucích pracovníků ve státní správě, a to jak mužů, tak žen. Údajně byla v souvislosti s problematikou feminizace vysledována tendence (jak v psaném, tak v mluveném projevu) respektovat názor vedoucích pracovníků svými podřízenými. Pokud je nadřízený pro feminizaci jmen povolání a sám jí tedy užívá, činí tak i jeho podřízení. A naopak.

Co se pravidel pro odvozování ženských tvarů týče, pro jména zakončená v mužském rodě samohláskou platí následující:

- -a, -o, -e: zachování stejné formy (dlouho užívané a ustálené tvary jako *maitresse d'école* se připouštějí, jinak *maitre*, př. *une maitre de conférence*)
- v ostatních případech se přidává koncovka -e

---

³⁵ Nejvyšší výbor pro francouzský jazyk, překlad J. Janoušková

V případě jmen zakončených souhláskou:

- obecně se přidává koncové -e, v některých případech probíhají ortografické změny, př. *une mécanicienne, une conseillère*; výjimka: *une clerque, une chef, une conseil* (soudní), *une écrivain* nebo *une écrivaine, une mannequin, une marin, une médecin*.
- -eur: -euse, pokud ke jménu existuje sloveso v přímém sémantickém vztahu (*une carreuse*); jinak zachování stejné formy (*une docteur, une ingénieur, une professeur*, nicméně autoři se nestaví ani proti užívané příponě -eure, upozorňují však, že toto koncové -e je pouze grafickým znakem a v mluveném projevu se nesmí odrážet); výjimka: *une ambassadrice, une chroniqueuse*.
- -teur: -teuse, pokud existuje odpovídající slovesou nesoucí v koncovce písmeno t (*une toiletteuse*); jinak -trice (*une rectrice*)

Používá se samozřejmě ženských determinantů a adjektiva a přičestí se shodují se jmény (*la présidente directrice générale*).

Shrňme ještě zmíněná doporučení:

- Užívat francouzské výrazy namísto výrazů cizojazyčných (*une joueuse de tennis* namísto *une tenniswoman*).
- Systematicky zahrnovat ženské tvary vedle tvarů mužských v nabídkách zaměstnání (*On recrute un mécanicien ou une mécanicienne* namísto *un(e) mécanicien(ne)* či *un mécanicien (H/F)*).
- Nezneužívat generické užití maskulina, vyhnout se sexistickým formulacím a zabezpečit 'viditelnost' žen.
- Nezhoršovat čitelnost textů (např. užíváním zkrácených tvarů jmen) a užívat opatrně abstraktních výrazů (*le lectorat pro les lecteurs ou les lectrices*).
- V textech zobecnit užívání výrazu *Madame* namísto *Mademoiselle*.

Toto nařízení také zmiňuje francouzská CG ve své zprávě. Připouští, že spis *Mettre au féminin* v podstatě nevyvolal záporné reakce. Nicméně, zejména proto, že původní verze se držela spíše užívání již existujících tvarů více než vytváření tvarů nových.

Na celkové přijetí ve společnosti pak měla vliv média, kde tyto tvary zevšedněly. Nicméně stále je tu problém mnohoznačnosti některých jmen a faktu, že některá jména s příponou -eur se budou feminizovat jen těžko.

5.3. Švýcarsko

Připomeňme si, že Švýcarská federace se skládá z šestadvaceti kantonů.

Celkem v devatenácti kantonech (na severu, ve středu a na východě Švýcarska) je úředním jazykem němčina. Kromě toho je také druhým úředním jazykem v kantonech Fribourg a Wallis.

Francouzština je pak hlavním úředním jazykem v šesti kantonech (Fribourg, Wallis, Jura, Neuchâtel, Vaud, Ženeva). Francouzština je také druhým úředním jazykem kantonu Bern. Kromě toho se zde setkáme s italštinou (hlavní úřední jazyk kantonu Ticino) a rétorománštinou (třetí úřední jazyk kantonu Graubünden).

Jak se dočteme v práci *Les guides de féminisation allemands et français: la Suisse au carrefour d'influences différentes*³⁶, na začátku devadesátých let minulého století federace usilovala o rovnoměrné řešení na úrovni všech tří národních jazyků (tedy vyjma rétorománštiny, která se stala (částečně) úředním jazykem roku 1996). V roce 1991 vydal kolektiv ustavený Federálním kancléřstvím průvodce nazvaný *La formulation non existe des textes législatifs et administratifs*, vydaný v němčině, francouzštině i italštině. Tato publikace se zabývala různými prostředky feminizace textů (nikoli slovní zásoby). Autoři navrhli tzv. kreativní řešení, tj. užití kombinací různých prostředků, jako například užití tvarů obou rodů či neutralizace.

Toto kreativní řešení je pak roku 1993 shledáno Federálním výborem jako nutné, a to pro zpracování legislativních textů. Pouze ale v němčině. Jazykové služby Federálního kancléřství poté dostávají pověření vypracovat pokyny a doporučení ohledně ne sexistického vyjadřování. Německá sekce jazykových služeb poté tedy roku 1996 vydává směrnici *Leitfaden zur sprachlichen Gleichberechtigung*.

---

³⁶ ELMIGER, Daniel. Les guides de féminisation allemands et français: la Suisse au carrefour d'influences différentes, *Bulletin VALS-ASLA (Association suisse de linguistique appliquée)*, 2000, č.72, s. 205-219.

Ohledně frankofonní části federace ELMIGER v téže práci informuje, že kantony Vaud a Valais neprovedly v této problematice žádná opatření, kantony Jura a Ženeva se vyslovily pro feminizaci slovní zásoby, kantony Neuchâtel, Fribourg a Bern se vyslovily pro feminizaci textů, avšak v rozličných formách dle jednotlivých kantonů.

CG v již zmíněné zprávě z roku 1998 zmiňuje praktiky vedené v Bernu, jehož kantonální sněmovna se již roku 1985 rozhodla pro nesexistickou formulaci textů, k čemuž byly následně vydány směrnice. Tzv. kreativní metodou byla substantiva rodu mužského nahrazena výrazy neutrálními či epicenními. Výsledkem nebylo tedy zamýšlené zviditelnění žen, nýbrž systematická neutralizace všech textů, přičemž takováto přepsání mnohdy vedla k nejasným sdělením. Z důvodů lingvistických a praktických se pak tento kanton rozhodl dodržovat pravidla shody – pokud je mezi podměty minimálně jeden rodu mužského, provádí se shoda množným číslem rodu mužského, známky femina nenesou ani koncovky přičestí minulých či adjektiv ani zájmena.

ELMIGER ve své práci dále shrnuje, že jazykové průvodce ohledně této problematiky se objevují mnohem četněji v germanofonních částech federace. Tyto průvodce se pak zabývají především feminizací textů, jelikož feminizace slovní zásoby není vzhledem k povaze německého jazyka tak problematická, jako je tomu u francouzštiny.

Nicméně, zaostávání feminizace ve francouzštině není způsobeno pouze jazykovými překážkami. Dle ELMIGERA je třeba počítat s dalšími faktory ovlivňující tento jev, a to zejména s celkovým přístupem k francouzskému jazyku a jemu určeným lingvistickým autoritám (Francouzská akademie). Proto jsou tyto jazykové feminizační změny více viditelné tam, kde je francouzština vystavená sousedícím jazykům, jako je tomu v případě Québecu, Belgie či Švýcarska.

PRAKTICKÁ ČÁST

Úvod k praktické části

V praktické části budeme vycházet ze seznamu *Liste indicative de substantifs féminins*, který je součástí *Femme, j'écrit ton nom...Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers, titres, grades et fonctions*, který vznikl pod vedením skupiny autorů, jejímž členem byli A. Becquer, B. Cerquiglini, N. Cholewka, M. Coutier, J. Frécher a M.-J. Mathieu, a který byl vydán v roce 1999 v Paříži (La Documentation Française). Z tohoto rozsáhlého seznamu, který každému označení povolání, funkce atd. rodu mužského přiděluje ženský tvar, bylo celkem vybráno 156 jmen. Jména byla z valné většiny vybrána taková, u kterých se dá předpokládat jistá problematika. Jedná se tedy o jména, která doposud existovala pouze v rodě mužském. Dále pak jména, která ženský tvar mají, používá se avšak k označení jevů jiných než povolání. Zahrnuta byla i jména, jejichž ženský tvar nese kromě významu povolání i význam zcela odlišný. Naším cílem je tedy posoudit do jaké míry návrh používání těchto ženských tvarů odpovídá jejich skutečnému užívání a dále poukázat na s tím související problematiku.

Analýza je rozdělena do několika částí podle typu zakončení jména v mužském rodě.

V úvodu každé části nalezneme přehled zahrnutých jmen, jejich překlad do českého jazyka (zmiňujeme pouze překlad daného povolání, další možné významy tvaru mužského nejsou předmětem analýzy; použit byl *Velký francouzsko-český slovník* zpracovaný J. Neumannem, V. Hořejším a autorským kolektivem, vydaným v Praze roku 1992 nakladatelstvím Československé akademie věd), dále pak ženský tvar vybraný

z *Liste indicative de substantifs féminins* (FEMME, 1999, 63-123), v posledním sloupci pak údaj o slovním druhu jména z databáze *Trésor de la Langue Française informatisé* (TLF).

Každá část pak obsahuje tabulku s číselnými údaji o výskytu jména v databázi Frantext, dále stejnou tabulku s údaji z internetového vyhledávače Google. Vzhledem k neustálé proměnlivosti dat je třeba zmínit, že data byla ve vyhledávači Google sebrána k 11/2009, data ve Frantextu pak k 7/2010.

V obou případech budeme zkoumat výskyt jmen v různých kombinacích: navrhovaný ženský tvar se členem určitým (u jmen začínajících samohláskou pak i užití se členem

neurčitým), mužský tvar se členem urč.(neurč.) ženským, spojení se slovy *Madame(Mme)* a *femme*.

Případy nálezů, zejména z Frantextu, jsou pak mnohdy doložena úryvkem z konkrétního díla.

Tabulky tedy obsahují počty výskytu daného povolání. V několika případech jmen s širším významem je udán výskyt povolání vzhledem k celkovému počtu (př. údaj 3/9 znamená, že jméno se vyskytovalo ve významu povolání z devíti nálezů pouze třikrát). Pokud se povolání nepodařilo takto jednoznačně odlišit, většinou z důvodu vysokého počtu, je toto číslo označeno hvězdičkou * (př. *47 u *l'intendante* znamená, že se nepodařilo odlišit užití ve významu správkyně od užití ve významu manželky správce). Dvěma hvězdičkami ** jsou pak označeny údaje zkreslené díky faktu, že se tvar jména může shodovat s jistým tvarem slovesa či adjektivem (př. *la pilote* může být součástí věty *Il la pilote*; *la savante* může být přítomna jako *la savante étude*, atd.).

Kromě toho, je třeba počítat s faktem, že údaje z vyhledávače Google mohou být zkresleny z dalších důvodů, a to ačkoliv byly hledány výsledky s přesnou frází na stránkách psaných francouzsky. Google nerozlišuje interpunkční znaménka ani diakritiku, jméno může být zároveň jménem vlastním, atd. Dále také musíme zohlednit fakt, že autory textů v Googlu jsou oproti Frantextu běžní uživatelé jazyka, ať už rodilí mluvčí či nikoli, mající různou úroveň jazykové způsobilosti. Vyskytovat se tedy mohou různé pravopisné chyby či pouhé překlipy. I přesto se ale domníváme, že výsledné údaje budou mít nezanedbatelnou výpovědní hodnotu.

Dále je zřejmé, že údaje typu la + F zahrnují i údaje typu Madame la + F (stejně tak typ la + M zahrnuje typ Madame la + M). Předem je také daná nerovnost v užití spojení pomocí slov *Madame* a *femme*. *Madame* se nejen používá při oslovení, ale také typicky předchází jména 'vyšších' funkcí či prestižnějších povolání (př. *Madame le juge*).

Zkratky použité v překladech povolání:

arch. – zastaralý výraz

dř. – dříve

fam. – hovorový výraz

klas. – výraz klasické francouzštiny (17.stol.)

kniž. – knižní výraz

lid. – lidový výraz

zř. – zřídka

agr. – zemědělství

círk. – církevní výraz

film. – filmařství

hist. – dějepis

jur. – právnictví

námoř. – námořnictví

sport. – sportovní výraz

text. – textilní výroba

voj. – vojenství

Zkratky použité v kolonce TLF (Le Trésor de la Langue Française informatisé):

adj. – adjektivum

pp. – přídělné minulé

s. – substantivum, *s.m.* – substantivum rodu mužského, možné doplnění o:

f:JV – ženský tvar nese pouze význam jiný než povolání či funkce

f:+JV – ženský tvar nese kromě významu povolání či funkce ještě význam další

Zkratky použité v tabulkách (Tab.):

Číselné označení tabulky + F – údaje získané v databázi Frantext

Číselné označení tabulky + G – údaje získané ve vyhledávači Google

F – femininum

M – maskulinum

S – substantivum

X – zastupuje zkratky a výpůjčky

1. Jména zakončená v mužském rodě samohláskou

V této části se budeme zabývat názvy povolání zakončenými v mužském rodě koncovkami –e a –é. Příklad zakončení na –a, –o, –u nebyl do analýzy zahrnut z důvodu velmi řídkého výskytu.

1.1. Jména končící na -e

Jména s touto koncovkou můžeme dále rozdělit do tří kategorií. První (viz. a.) se týká výrazů obourodých, tj. výrazů, které při změně rodu nepodléhají žádným tvarovým změnám. V druhé kategorii (viz. b.) se nacházejí výrazy, pro které FEMME (1999) navrhuje v ženském rodě zachování stejné formy, ačkoliv se nejedná o slova obourodá. Poslední kategorie (viz. c.) obsahuje výrazy, jejichž ženský tvar byl již utvořen, a to pomocí přípony –esse, od které se FEMME (1999) ale snaží upouštět z důvodu zastaralosti či dokonce znehodnocujícího zabarvení, které s sebou tato přípona v současné době nese. Preferuje tedy také užití stejného tvaru v ženském rodě jako v rodě mužském. Pro všechna jména s koncovkou –e je tedy jediným rozlišovatelem rodu určovatel.

a.

M	Povolání v čj	F	TLF
biologiste	biolog	biologiste	s.
chimiste	chemik	chimiste	s.
dentiste	dentista	dentiste	s.
fleuriste	pěstitel n. prodavač květin, obchodník s kv., květinář	fleuriste	s.
géologue	geolog	géologue	s.
linguiste	jazykovědec, lingvista, jazykozpytec	linguiste	s.
neurologue	neurolog	neurologue	s.
pédiatre	dětský lékař, pediatr	pédiatre	s.
philologue	filolog	philologue	s.
pianiste	pianista, klavírista	pianiste	s.
réceptionniste	fam.recepční	réceptionniste	s.
styliste	stylista	styliste	s.
technologue	technolog	technologue	s.
thérapeute	terapeut	thérapeute	s.
violoniste	houslista	violoniste	s.
zoologiste	zoolog	zoologiste	s.

Obourodá povaha těchto jmen znamená, že by se měla bez problémů užívat jak se členem mužským, tak se členem ženským. Tudíž, by se pro označení osoby ženského pohlaví neměla vyskytovat spojení slova *Madame (Mme)*, členu mužského a jména povolání. To potvrzují i data získaná z Frantextu (Tab.1), kde se tato kombinace u daných jmen nevyskytovala. Nicméně, vzhledem k celkově nízkému počtu výskytu těchto jmen v jakékoli kombinaci, je průkaznější výsledek nálezů ve vyhledávači Google (Tab.2). Zde se sice v několika případech tato kombinace objevila, přesto má ale zanedbatelný význam vzhledem k vysokým počtům v kombinaci slova *Madame*, členu ženského a jména. Kromě toho, ve vysokém počtu se zde vyskytuje samo o sobě použití jména se členem ženským.

Zajímavostí je spojení *la femme dentiste*, které má vůči pouhému *la dentiste* nadpoloviční počet. Ve velké míře se také vyskytuje spojení *une femme* se jménem u *dentiste*, dále pak *pianiste*, *styliste* a *pédiatre*.

Otázkou je proč tomu tak je. Mají snad mluvčí tato povolání asociována spíše s osobami mužského pohlaví a proto mají potřebu zdůraznit, že se jedná o ženu?

Tab.1 F: -e+0 A

S	la + S	Madame (Mme) le + S	Madame (Mme) la + S	une femme + S	la femme + S
biologiste	1	0(0)	0(0)	0	0
chimiste	0	0(0)	0(0)	1	0
dentiste	4	0(0)	0(0)	0	0
fleuriste	138	0(0)	0(0)	0	0
géologue	0	0(0)	0(0)	0	0
linguiste	0	0(0)	0(0)	0	0
neurologue	0	0(0)	0(0)	0	0
pédiatre	11	0(0)	0(0)	0	0
philologue	0	0(0)	0(0)	0	0
pianiste	32	0(0)	0(0)	0	0
réceptionniste	11	0(0)	0(0)	0	0
styliste	0	0(0)	0(0)	0	0
technologue	0	0(0)	0(0)	0	0
thérapeute	1	0(0)	0(0)	0	0
violoniste	3	0(0)	0(0)	0	0
zoologiste	0	0(0)	0(0)	0	0

Tab.2 G: -e+0 A

S	la + S	Madame (Mme) le + S	Madame (Mme) la + S	une femme + S	la femme + S
biologiste	43 900	0(0)	6 430(19)	907	1
chimiste	8 440	0(2)	119(1)	578	6
dentiste	51 000	2(4)	5 790(91)	40 900	27 900
fleuriste	23 200	0(0)	11 200(41)	201	9

géologue	5 140	0(0)	1(0)	394	2
linguiste	24 200	0(0)	6(2)	1	1
neurologue	18 700	0(0)	1(1)	3	1
pédiatre	43 900	1(25)	929(253)	9 110	6
philologue	860	0(0)	0(0)	1	0
pianiste	91 000	0(3)	14 500(4)	11 100	7
réceptionniste	28 300	0(0)	9 940(0)	4	4
styliste	85 500	2(1)	459(292)	9 370	0
technologue	6 880	0(0)	1(0)	0	0
thérapeute	41 500	0(0)	1 480(4)	1 720	335
violoniste	37 700	0(0)	7(0)	641	1
zoologiste	1 470	0(0)	0(0)	1	0

b.

M	Povolání v čj	F	TLF
bibliothécaire	knihovník, bibliotekář	bibliothécaire	s.m.
capitaine	voj., námoř., sport. kapitán; hist. (královský) hejtman, purkrabí	capitaine	s.m.
commissaire	komisař, pořadatel, člen komise	commissaire	s.m.
guide	vůdce, průvodce	guide	s.m., f: +JV
juge	soudce, rozhodčí	juge	s.m.
ministre	ministr; pastor	ministre	s.m.
peintre	um. malíř; malíř pokojů, natěrač, tapetář, sklenář	peintre	s.m.
pilote	pilot, lodivod, průvodce	pilote	s.m.
porte-parole	mluvčí	porte-parole	s.m.
prudhomme	člen smírčího n. rozhodčího soudu, živnostenský soudce	prudhomme	s.m.
visagiste	kosmetik	visagiste	s.m.

Všechna jména v této části jsou v TLF zanesena jako substantiva rodu mužského. Jediným problémem je *guide*, které už s ženským členem existuje, nese ovšem jiný význam, a to hned několik odlišných. Mluvíme-li o osobách, *la guide* může ve vzácných případech označovat ženu či mladou dívku, která řídí něčí chůzi, někoho někam tedy vede, jak udává TLF. V dalším případě pak mladou dívku, která se věnuje skautingu a je členkou katolického hnutí Guides de France. Kromě toho, *la guide* slouží k označení věcí. Jednak může označovat (většinou v množném čísle) opratě, otěže, jednak sumu, která se platí postilionovi (kočím).

Tab.3 F: -e+0 B

M	la + M	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	une femme + M	la femme + M
bibliothécaire	17	0(0)	0(0)	0	0
capitaine	11	0(0)	1(6)	0	0
commissaire	1	0(0)	0(0)	0	0
guide	***104	0(0)	0(0)	0	0

juge	**135	2(1)	0(0)	1	0
ministre	2	0(0)	0(0)	0	0
peintre	1	0(0)	0(0)	3	1
pilote	0	0(0)	0(0)	0	0
porte-parole	0	0(0)	0(0)	0	0
prudhomme	4	0(0)	0(0)	0	0
visagiste	0	0(0)	0(0)	0	0

Celkově bylo ve Frantextu nalezeno 104 případů výskytu *la guide* (Tab.3). Pomineme-li velkou část, kdy *guide* bylo tvarem slovesa a *la* předmětem přímým, zbývá nám mnoho případů, která neoznačují povolání. Jednak zde byly případy, kdy *la guide* označovala právě opratě, např.: „*Voilà une mauvaise descente, pas vrai, Monsieur ? Tenez bien la guide à votre cheveu !*“³⁷.

V mnoha případech se pak *la guide* vyskytovala ve významu vůdkyně či průvodkyně, a to přeneseně:

„*Quitte tes vêtements funebres,
fille du ciel, noble pudeur :
la lumiere sort des ténèbres,
reprends ta premiere splendeur.
De cette divine mortelle,
dont tu fus la guide éternelle,
les lois ont été le soutien :
reviens, de festons couronnée,
et de palmes environnée,
chanter son triomphe et le tien.*“³⁸

V jednom z případů *la guide* nabývá úzce speciálního výrazu: „*Ils tiennent que la baleine ne marche jamais qu'elle n'ait au devant d'elle un petit poisson semblable au gayon de mer qui s'appelle pour cela la guide; la balaine le suit, se laissant mener et tourner aussi facilement que le timon faict retourner la navire;*“³⁹

³⁷ SAND, George. *Le Pêché de Monsieur Antoine*. 1845, p. 68, V *La Dribe*.

³⁸ ROUSSEAU, Jean-Baptiste. *Odes*. 1723, s. 83, II 12 *POUR MADAME DE **.

³⁹ MONTAIGNE, Michel de. *Essais* : t. 1 (livres 1 et 2). 1592, p. 479, LIVRE SECOND, CHAPITRE XII, APOLOGIE DE RAIMOND SEBOND.

La guide ve smyslu průvodkyně jakožto povolání se dá předpokládat v následujících třech případech, všech z posledních padesáti let:

*„On les avait promenés dans le village puis amenés sur la place d'où les trois palikares avaient disparu comme par enchantement à la grande fureur de **la guide** qui, sans son amplificateur, perdait les trois quarts de ses moyens. Des négociations laborieuses avaient commencé. Le prix de l'excursion comprenait une...“⁴⁰*

*„Les quatre hommes doivent s'avouer vaincus. Mais **la guide** a gardé son plus solide argument pour la fin.*

- Nous sommes ici au centre du village. Vos pieds foulent le sol de la maison de la grande aïeule qu'entourent des...“⁴¹

*„Dimanche dernier, nous avons fait une marche extraordinaire. Nous avons rendez-vous avec **la guide**. On est partis très tôt, on a pris le train de banlieue jusqu'à... je ne me souviens plus du nom de la gare. On a parcouru 40 kilomètres au moins...“⁴²*

Co se týče výrazu *la juge*, počet nálezů 135 je silně zkrácen (sloveso s předmětem), celkově obsahoval pouze dva případy povolání, a to z let 1993 a 2004: *„C'est vous **la juge** qu'elle m'a parlé, l'aut'meuf ?- Oui ! Je m'intéresse à la fille qui a disparu.“⁴³; „**La juge** chargée du dossier ne prend pas en compte cette expertise et décide de l'incarcérer.“⁴⁴*

Těmto dvěma nálezům konkurují dva nálezy typu *Madame le juge*, přičemž v jednom případě se jednalo o oslovení, a jeden nález se zkratkou *Mme*. Jedenkrát se také vyskytovalo spojení *une femme juge*.

Do této kategorie jmen spadá i *la peintre*. Od používání *la peintresse* se doporučuje úplně odstoupit. Podle TLF se používá vzácně a často ironicky, což TLF demonstruje

---

⁴⁰ DÉON, Michel. *Le Rendez-vous de Patmos*. 1965, p. 19, Rhodes.

⁴¹ KRISTEVA, Julia. *Les Samourais*. 1990, p. 246, Troisième partie, CHINOIS, 3.

⁴² MRÉJEN, Valérie. *Eau sauvage*. 2004, p. 34.

⁴³ JONQUET, Thierry. *Les Orpailleurs*. 1993, p. 327, 49.

⁴⁴ LEVÉ, Édouard. *Journal*. 2004, p. 56, FAITS DIVERS.

na úryvku z *De Watteau à Whistler* od MAUCLAIRA (1905): „*Berthe Morisot (...) la peintresse exquise, l'aquarelliste exceptionnelle dont l'oeuvre est le sourire de l'impressionnisme.*“

Místo toho udává TLF tvar *femme peintre*, FEMME (1999) pak přímo *la peintre*.

U výrazu *la prudhomme* byly nalezeny čtyři příklady. Nicméně, první byl součástí příslovečného spojení *à la prudhomme*: „... *disant à son fils de grandes phrases à la Prudhomme* : " *mon dernier soupir sera pour toi* ", *et lui faisant écrire* : " *mon père, mon meilleur ami...* " ⁴⁵. *Prudhomme* je zde hanlivé označení pro typ člověka, postavu vytvořenou H.Monnierem – pana Prudhomma, průměrného samolibého měšťáka, jehož okázalé patetické projevy bývají obsahově banální a otřepané (TLF). Zbývající tři příklady byly obsaženy v díle *Le Paysan perversi ou Les Dangers de la ville* od RÉTIFA de la Bretonne (1776, p.229). *La Prudhomme* zde sice označuje osobu, nazývá se tak ale pouhá tanečnice z divadla Opéra-comique v Paříži: „*il fut frappé des graces de la jeune Prudhomme, danseuse du spectacle dont j' ai parlé... la Prudhomme étoit si jolie, que l' homme de lettres, échauffé par les plaisirs de la table, étant d' ailleurs d' un tempérament très érotique, se livra sans réserve aux impressions que la prétendue beauté faisoit sur ses sens.*“

Ze zbývajících jmen této kategorie se ve Frantextu podařilo najít *la bibliothécaire*, *la capitaine*, *la commissaire* a *la ministre*, všechny označující osoby mající toto povolání či funkci.

Tab.4 G: -e+0 B

M	la + M	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	une femme + M	la femme + M
bibliothécaire	33 100	1(1)	10 500(61)	1250	7
capitaine	216 000	75 000(959)	5 660(794)	29 100	21 700
commissaire	488 000	156 000(4 740)	91 200(58 800)	23 500	9 860
guide	***103 000	**195 000(43)	**7 430(52)	**157 000	**14 300
juge	**314 000	**377 000(19 100)	**105 000(123 000)	**236 000	**243 000
ministre	3 470 000	728 000(340 000)	4 490 000(1 490 000)	77 300	139 000
peintre	**29 100	5 (23)	4 810(59)	40 500	126 000
pilote	**17 600	2 (1)	**2 530(9)	**26 200	**190 000
porte-parole	3 400 000	7(7)	111 000(22 300)	4 940	4
prudhomme	836	0(0)	0(0)	1	107

⁴⁵ GONCOURT, Edmond de, GONCOURT, Jules de. *Journal : mémoires de la vie littéraire : t. 1 : 1851-1863*. 1863, p. 538, SEPTEMBRE 1858.

visagiste	7 980	0(0)	1(1)	0	0
-----------	-------	------	------	---	---

Z analýzy v Googlu (Tab.4) je patrné že se tato jména se členem ženským hojně používají. Oproti ostatním kombinacím jasně převažuje užití ženského členu určitého u *bibliothécaire*, *capitaine*, *commissaire*, *porte-parole*, *prudhomme* a *visagiste*. Kombinace *Madame le* pak převažuje u *guide* a *juge*, kombinace *Madame la* u *ministre*. U jmen *peintre* a *pilote* pak vítězí spojení s *la femme*.

Zvláštní výchylka je patrná u *Madame la ministre*, které číselně převyšuje *la ministre*, což odporuje zákonitostem Googlu (ve výrazech *la + jméno* jsou zahrnuty i výrazy *Madame(Mme) la + jméno*).

Porovnáme-li užití spojení *Madame* se členem mužským a ženským, v případě *Madame le* převládá *capitaine*, *commissaire*, *guide*, a *juge*. V případě *Madame la* jsou to pak *bibliothécaire*, *ministre*, *peintre*, *pilote* a *porte-parole*.

Dále je patrné, že se téměř nepoužívá spojení *la femme bibliothécaire*, *porte-parole* a *visagiste*.

C.

M	Povolání v čj	F	TLF
contremaître	mistr, dílovedoucí	contremaître (contremaîtresse)	s.,f-esse: +JV
maire	starosta	maire (mairesse)	s.m.,f-esse: +JV
maître	učitel, mistr, loďmistr; titul advokátů a notářů	maître (maîtresse)	s.,adj., f-esse: +JV
poète	básník	poète (poétesse)	s.m.,f-esse

Jména v této kategorii svůj ženský tvar již dávno mají. Byla přechýlena pomocí přípony –esse. Použití těchto forem pro označení osoby vykonávající dané povolání je ovšem problematické.

Tab.5 F: -e > -e/-esse

M	la + M	la + F (-esse)	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F (-esse)	une femme + M	une femme + F (-esse)	la femme + M	la femme + F (-esse)
contremaître	0	*4	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
maire	0	*41	1(0)	0(0)	*4(2)	0	0	0	0
maître	8	*3 114	20(1)	0(0)	*2(0)	0	*2	0	0
poète	1	61	0(0)	0(0)	0(0)	2	0	0	0

Jak *contremaître*, tak *contremaîtresse* mohou označovat osobu vykonávající povolání – mistr, mistrová. Nicméně, TLF upozorňuje, že někdy může *contremaîtresse* označovat manželku mistra, dílovedoucího, nikoli osobu, která řídí práci nějaké skupiny.

Takový je případ i v *Le Blé qui lève* Reného BAZINA (1907, p.280): „...*Gilbert Cloquet aperçut, dans la lumière de la lampe mêlée à celle du jour et embellie par elle, la jeune femme du contremaître...Elle était vêtue d' une robe noire que protégeait un tablier à épaulettes, en toile mauve ; elle était active,simple, gaie, elle avait l' oeil à tout, depuis la cuisine et le poulailler jusqu' à la laiterie et aux étables mêmes, et ceux qui connaissaient la ferme du pain-fendu disaient que le contremaître, c' était la contremaîtresse, et que l' un faisait tout le bruit, et l' autre tout l' ouvrage.*“

Z úryvků zbylých tří nálezů ve Frantextu (Tab.5) nebylo jednoznačně patrné, zda se jedná o mistrovou či mistrova manželku. V žádné jiné kombinaci zde nebylo toto jméno nalezeno.

Situace je podobná u jména *maire*. TLF uvádí, že výraz *mairresse* může znamenat starostovu manželku. Tak je tomu například v díle *Le Balcon de Spetsai* od Michela DÉONA (1961, p.169): „*La mairresse est belle femme et le maire trop dur d'oreille pour qu'on puisse échanger avec lui autre chose que des acquiescements.*“ Vzácně může znamenat také ženu vykonávající funkci starosty. TLF informuje, že současné užívání pak v administrativě vyžaduje spojení *Madame le maire*.

Co se výskytu ve Frantextu týče, *la mairresse* je nejpočetnějším tvarem. Pouze jednou se vyskytuje spojení *Madame le maire*. Tvar *la maire*, který by označoval ženu ve funkci starosty, nebyl nalezen žádný.

Ještě spornější je užívání přechýleného tvaru od *maître*. *La maîtresse* se sice může shodovat téměř ve všech významech s *le maître*, a to v různých doménách a různých spojeních. Nicméně, kromě toho má i zcela zavádějící význam. Dle TLF je to žena, se kterou muž udržuje nemanželský fyzický vztah, tedy milenka. Jako synonyma pak

uvádí: (*bonne, petite*) *amie* (zjemněle či familiárně), *concubine, favorite* (d'un roi, d'un prince).

Jednoznačné označení povolání *la maîtresse* bylo ve Frantextu nalezeno celkem devětkrát, z toho pětkrát ve spojení *la maîtresse d'hôtel* pro označení vrchní číšnice: „*Comme la salle à manger était trop petite, la maîtresse d'hôtel avait dressé la table dans le salon, une table où tenaient vingt-cinq couverts, un peu serrés.*“⁴⁶ Tento tvar ale převýšilo spojení *Madame la maîtresse*.

Co se tvaru *la maîtresse* týče, vysoký počet nálezů obsahoval příklady ve smyslu milenka, například:

„*Qu'après les trahisons de ce couple indiscret
L'un meurt de ma main, et l'autre de regret.
Oui, la mort de l'amant punira la maîtresse,
Et mes plaisirs alors naîtront de sa tristesse*“⁴⁷

Stejně obsahoval i příklady různých povolání, často se objevovalo spojení *la maîtresse d'école*, nebo samotné *la maîtresse* označující totéž: „... *de même que les règles de grammaire et le français correct étaient liés aux intonations neutres et aux mains blanches de la maîtresse d'école.*“⁴⁸; „*Et mon père avait rédigé une lettre à la maîtresse expliquant que ma santé fragile serait la cause de mes futures nombreuses absences... Je me souviens encore d'un mot à la maîtresse en pleine période scolaire.*“⁴⁹

K užití stejného tvaru v ženském rodě se FEMME (1999) přiklání i v případě *poète*. Nicméně, nález z Frantextu ukazuje 61 případů *la poétesse* oproti pouhému jednomu *la poète*. TLF uvádí pro básnířku užití s mužským determinantem, dává příklad v BARRESOVÝCH *Cahiers* (1904, t3, p.211): „*Mme de Noailles est le poète des jardins et de la jeunesse.*“ Užití s ženským určovatelem pak pokládá za vzácné. Jako synonymum uvádí *poétesse*.

---

⁴⁶ ZOLA, Émile. *Nana*. 1880, p. 1165.

⁴⁷ CORNEILLE, Pierre. *La Galerie du Palais ou L'Amie rivale*. 1637, p. 356, ACTE IV, SCÈNE QUATRIÈME.

⁴⁸ ERNAUX, Annie. *Les Années*. 2008, p. 32.

⁴⁹ LINHART, Virginie. *Le jour où mon père s'est tu*. 2008, p. 80, 5 *La faute à...*

Tab.6 G: -e > -e/-esse

M	la + M	la + F (-esse)	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F (-esse)	une femme + M	une femme + F (-esse)	la femme + M	la femme + F (-esse)
contremaître	4 490	*1 180	0(1)	1(1)	*0(1)	8	0	1	1
maire	174 000	*56 500	627 000 (173 000)	71 600 (119 000)	*40 100 (32 800)	243 000	637	208 000	2
maître	27 000	933 000 *	336 000 (112)	7 480(2)	*157 000 (1 150)	43 100	*393 000	18 200	*229 000
poète	57 300	63 300	0(6)	10 700(4)	16 000 (8)	91 300	121	85 700	766

Podíváme-li se na výsledky z Googlu (Tab.6), zjistíme, že *contremaître/sse* se téměř nevyskytuje ve spojení s *Madame* ani *femme*. Tvar *la contremaître* pak zhruba čtyřikrát převyšuje tvar *la contremaîtresse*.

Obdobně, samotný tvar *la maire* převyšuje tvar *la mairesse*. Spojením s největším počtem nálezů je ovšem *Madame le maire*, poté *la femme maire*, poté až *la maire*.

U výrazů *maître/sse* jasně převládá tvar *la maîtresse*. Ze spojení s *Madame* a členem pak vítězí spojení *Madame le maître*. Ve spojení s *femme* převládá ženský tvar jak se členem určitým tak i neurčitým. V tomto případě to bude ale dáno spíše shodou adjektiva s podstatným jménem a může vést k významu jinému než bylo doposud zmíněno („*La femme, maîtresse de maison ? Rôle et place des femmes dans les ouvrages d'économie domestique au XVIIIe siècle*“⁵⁰; „*La femme, maîtresse de son corps, libre d'avoir ou non un enfant, de travailler, de choisir ses partenaires, de se marier ou non, de divorcer sans problèmes ...*“⁵¹)

U jména *poète* byl zjištěn největší výskyt ve spojení s *la femme*. Výsledky tvarů *la poète* a *la poétesse* jsou si číselně velmi blízká. Stejně tak i spojení *Madame la poète* a *Madame la poétesse*.

⁵⁰ <http://www.cairn.info/revue-histoire-economie-et-societe-2009-4-p-21.htm>

⁵¹ http://www.houellebecq.info/revuefile/50_victoria.pdf

1.2. Jména končící na -é

M	Povolání v čj	F	TLF
agrégé	profesor s agregací	agrégée	pp,adj.,s.
attaché	atašé, přidělenec	attachée	pp,adj.,s.,s.m.
chargé	př. ~ <i>d'affaires</i> : chargé d'affaires; ~ <i>de cours</i> :pověřený přednáškami	chargée	pp,adj.,s.m.
délégué	delegát	déléguée	pp,adj.,s.
député	poslanec, delegát, zástupce, <i>kniž.</i> vyslanec	députée	s.m.
juré	<i>jur.</i> porotce, člen poroty; <i>hist.</i> cechovní starší	jurée	adj.,s.
préposé	admin.zaměstnanec, referent, poštovní doručovatel	préposée	pp,s.
retraité	důchodce, penzista	retraitée	pp.,adj.

V této skupině najdeme jména, která mohou být dle TLF přídavnými jmény, přičestími minulými či substantivy. *Chargé* a *député* pak pouze substantivy rodu mužského. Stejně tak *attaché*, pokud se nám bude jednat čistě o profesi zaměstnance civilní anebo vojenské správy ve své zemi či v zahraničí.

Co se *députée* týče, TLF udává, že se málo užívá. Tento tvar dříve sloužil k hanlivému či ironickému označení manželky poslance. Pro označení poslankyně se obvykle užívá spojení *une femme député*, *Mme X... députée*. Užití *députée* v tomto smyslu se považuje za familiární.

Retraité se používá jako zpodstatnělé adjektivum.

Tab.7 F: -é + -e

M	une + M	une + F	I' + F	Madame (Mme) I' + M	Madame (Mme) I' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
agrégé	0	2	1	0(0)	0(0)	0	0	0	0
attaché	0	5	14	0(0)	0(0)	0	0/8	0	0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
chargé	0	1	0(0)	0(0)	0(0)	0	0/6	0	0/2
délégué	0	3/11	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
député	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
juré	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	1	0
préposé	0	16	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
retraité	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0

Celkově se ve Frantextu (Tab.7) podařilo najít zástupce *agrégée*, *attachée (de presse; culturelle)*, *chargée*, *déleguée(3)* a *préposée*. Nebyla nalezena žádná kombinace tvaru mužského se členem ženským či slovem *Madame*. Několik případů *la déléguée*, dále pak *femme attachée* a *femme chargée* nesla jiný význam než funkce či povolání (typu

femme attachée à son mari, à ses devoirs, à des souvenirs ; femme chargée de famille etc.)

Jedinou zvláštností je užití kombinace *la femme juré*:

„*Premier juré*

ça, c' est de l' histoire ancienne.

Septième juré

maladroit courtiseur !

Il glisse sa main sous le coude de la femme juré qui se serre contre lui. Les deux jurés se câlinent, prennent un goût très vif au jeu qui bientôt va les absorber entièrement.

Le jury suit attentivement... „⁵²

Tab.8 G: -é + -e **

M	une + M	une + F	l' + F	Madame (Mme) l' + M	Madame (Mme) l' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
agrégé	115	5 440	2 110	1(0)	68(4)	0	1760	0	12 200
attaché	102 000	52 800	36 700	9 740(8)	3 630 (290)	50 400	350 000	70 800	641 000
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
chargé	14 900 000	73 700	13 500 (42)	0(9)	9 720 (3580)	11 400	204 000	14 000	111 000
délégué	21 800	65 900	77 600 (2 360)	2 270 (52)	30 500 (25 900)	1	1190	4	318
député	30 000	335 000	146 000 (7 530)	173 000 (24 400)	221 000 (499 000)	56 300	30 000	41 100	19 100
juré	8 460	33 600	3(0)	4(0)	717(29)	6 970	4 540	4 330	6
préposé	8 170	16 900	3(1)	0(0)	6 590(26)	0	910	2	567
retraité	8 330 000	35 100	0(0)	0(49)	1280(7)	19 800	54 600	19 000	14 600

Analýza výsledků z Googlu (Tab.8) je obtížná vzhledem k faktu, že tento prohlížeč nerozlišuje diakritiku. *Une attaché* se pak snadno zamění za *une attache*, *la chargé* za *la charge*, *la délégué* za sloveso s předmětem přímým atd. Kromě toho, stejně jako v předchozím případě, *femme attachée*, *chargée*, *déléguée* se mohou vztahovat k něčemu jinému. Stejně tak *une femme attaché* mění se na *une femme attache...atd.* Výsledky v tabulce 8 jsou tedy silně zkreslené.

⁵² CHAR, René. *Trois coups sous les arbres*. 1967, p. 1076, ACTION.

Patrné je, že se ženské tvary se členem ženským používají. Dále pak, že spojení s *femme* a mužským tvarem se nepoužívá u *agrégé, délégué a préposé*.

Porovnáme-li spojení s *Madame*, převažují *Madame l'attaché, Madame le chargé a délégué*.

Ženský tvar naopak převažuje u *Madame l'agrégée, Madame la députée, jurée, préposée, retraitée*.

Vysokého počtu vzhledem ke kombinaci *Madame le + M* a *Madame la + F* dosáhlo spojení *Madame la député*.

Nicméně jsou k nalezení i příklady funkcí či povolání označené tvarem mužským se členem ženským (i těch, která dle TLF mají svůj ženský tvar):

„*Ce voyage s'organise avec **une attaché** culturel de la maison du Japon à Paris et d'autres personnalités (dont l'ambassade de Japon)...*“⁵³

„*Vous avez peut être déjà lu cette histoire sur d'autres blogs, mais en ce qui me concerne, Nathalie, **la chargé** de presse de cette mission complètement folle, m'en a informé par mail...*“⁵⁴

„*Hier soir, pour le troisième prime de la Nouvelle Star (...), **la juré** était vêtue d'une robe très, très "spéciale"...*“⁵⁵

---

⁵³ <http://forum.akoitique.fr/showthread.php?298-Voyage-au-Japon-AKOITIQUE-Passion-Bassin-Automne-2010&p=765>

⁵⁴ http://www.accessoweb.com/The-Skype-Nomad-Tour-ou-le-tour-du-monde-en-33-jours-de-Rebecca-Campbell_a3395.html

⁵⁵ http://www.purepeople.com/article/l'io-et-sa-tenue-sulfureuse-sexy-ou-indecant_a29620/1

2. Jména zakončená v mužském rodě souhláskou

2.1. Jména končící souhláskou (vyjma přípony -eur)

Pro jména v této kategorii FEMME (1999) navrhuje přidání koncového –e. Přechýlené tvary by pak nepodléhaly žádným morfologickým změnám (viz.a), anebo by se u nich některé projevíly (viz.c). Zároveň sem spadá skupina jmen, u kterých je přidání koncového –e čistě fakultativní. Jedná se o jména, pro které feminum existuje, nese ale jiný význam (viz.b).

a.

M	Povolání v čj	F	TLF
agent	agent/ka, jednatel/ka, zprostředkovatel/ka, úředník/úřednice; <i>jur.</i> zástupce/zástupkyně	agente	s.m.
amiral	admirál	amirale	adj.,s.m., f:JV
consul	konzul	consule	s.m.
écrivain	spisovatel, písař	écrivaine	s.m.,f:JV
général	<i>voj.,církv.</i> generál	générale	adj.,s.m.,f:JV
intendant	správce, intendant, <i>hist.</i> správce provincie n.resortu n.odboru	intendante	s.m.,f:+JV
lieutenant	náměstek, zástupce; <i>voj.</i> poručík; <i>námoř.</i> první důstojník	lieutenante	s.m.,f:JV
maréchal	<i>voj.</i> maršál, maršálek; <i>zř.</i> podkovář; <i>dř.</i> podkoní, štolba	maréchale	s.m,f:JV
motard	<i>fam.</i> policejní n.vojenský motocyklista	motarde	s.m.
pistard	dráhař(cyklista)	pistarde	s.m.
président	předseda, prezident	présidente	s.,f:+JV
rabbin	rabín	rabbine	s.m.
savant	učenec; vědec	savante	adj.,s.
soldat	voják, vojín	soldate	s.m,f:+JV
substitut	(úřední) náměstek, substitut, zástupce	substitute	s.m.

Substantiva v této části jsou z valné většiny rodu mužského. Pokud existuje rod ženský, obvykle vede k jinému významu. V několika případech ke smyslu manželka muže vykonávajícího dané povolání či funkci, v jiných dokonce k naprosto odlišnému významu.

Tab.9 F: C + -e

M	une + M	une + F	l' + F	Madame (Mme) l' + M	Madame (Mme) l' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
agent	1	0	0/3	0(0)	0(0)	0	0	0	0
amiral	0	0	*12	0(0)	*8(3)	0	0	0	0

écrivain	2	0	7	0(0)	0(0)	2	0	1	0
intendant	0	6	*47	0(0)	*7(2)	0	0	0	0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
consul	7/12	0/1	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
général	0/4	***215	0(0)	0(0)	*3(3)	0	0	0	0
lieutenant	0	*19	0(0)	0(1)	1(1)	0	0	0	0
maréchal	1	*761	0(0)	0(0)	*53(75)	0	0	0	0
motard	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
pistard	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
président	0	*619	0(0)	0(0)	*49(32)	0	0	0	0
rabbin	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
savant	0	**104	0(0)	0(0)	1(0)	0	17	0	12
soldat	0/2	2	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
substitut	0	0	2(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0

Jméno *agent* je v TLF zaneseno jako substantivum mužského rodu. TLF udává, že užití tvaru *agente* je výjimečné, může se objevit zejména, pokud je chápáno ve špatném smyslu (typu *Je découvris que dans cette intrigue, elle était la principale agente.*)

Ve Frantextu (Tab.9) se *agente* objevuje celkem třikrát, pokaždé však přeneseně: „*Cette fille ne m' est point inutile ; elle est devenue l' agente et la sur-intendante de mes plaisirs.*“⁵⁶

Dále se zde jednou vyskytuje tvar *une agent*: „« *J'ai besoin aussi d'un contact moins important : une émettrice, une agent de liaison, une autre Violette. - Voici la mienne. Très mal habillée. Pourquoi les femmes changent-elles de costume chaque année ?*“⁵⁷ Zde by se mohlo jednat o osobu mající danou funkci (*agent de liaison*: voj.spojka n. styčný důstojník).

Dále byly nalezeny tvary *l'amirale* a *Madame l'amirale*. Dle TLF se tyto výrazy ale používají pro označení ženy admirála. .

Manželku místo funkce označuje dle TLF i *lieutenante* a *maréchale*. *La maréchale* ale kromě toho může dále sloužit jako označení kamenného uhlí, které dříve používali kováři a podkováři. Kromě toho se používá v adjektivním obratu *à la maréchale*, zejména v kulinářském (styl přípravy jídel) a oděvním odvětví (*le chapeau à la maréchale*).

Funkci i manželku pak může označovat *présidente*. Z úryvků ve Frantextu nebylo možné rozlišit zda se jedná o manželku či funkci samotnou.

⁵⁶ GODARD D'AUCOUR, Claude. *Mémoires turcs*. 1743, p. 22.

⁵⁷ MALRAUX, André. *La Corde et les souris. VI : [Lazare]*. 1976, p. 866, VI, [LAZARE].

Také byly nalezeny tvary *une écrivain* a *femme écrivain*. Dle TLF žádné feminum k *écrivain* zpravidla není, nicméně je možné se setkat se dvěma různými tvary, a to jednak *une écrivain*, a jednak *écrivaine*, které má hanlivé zabarvení.

Nálezy ve Frantextu tvar *l'écrivaine* obsahovaly. Jak se zdá můžeme mezi nimi najít jak výraz s hanlivým nádechem: „*Continuant de consigner dans mes cahiers les jours de la vie très agréable que je menais entre France et Amérique mais aussi les plaintes infinies de l'écrivaine (ô combien vaine !) qui n'écrivait plus que des amorces de livres sans destin...*“⁵⁸, tak ale i výraz naprosto neutrální: „*Nos amis, l'écrivaine Ann Beattie et son mari le peintre Lincoln Perry, arrivaient de Rome à Lyon le 19, ils passeraient deux nuits à Lans puis nous prendrions la route ensemble...*“⁵⁹, a to ve stejném díle.

Co se výrazu *intendant* týče, nalezeny byly tvary *une intendante*, *l'intendante* a *Madame l'intendante*. Jak je patrné z následujícího příkladu, ženský tvar může znamenat manželku správce, intendanta atd: „*Je fus bien aise de suivre quelquefois à Paris monsieur et madame l'intendante, pour voir combien leur vanité avait à souffrir dans une ville qui...*“⁶⁰

V dalším případě může ženský tvar označovat správkyni domu, paní domácí: „*On s'occupa des meubles. Jean ayant fait part chez lui de son projet d'installation, tante Divonne, qui était comme l'intendante de la maison, envoya l'argent nécessaire...*“⁶¹

Dle TLF může *intendante* také označovat představenou některých řádů či ženských klášterů. Dále pak také úřednici pověřenou administrativou a finančním řízením školského ústavu. Jako synonymum uvádí *économe*.

V případě jména *consul*, můžeme u *la consul* identifikovat sedm relevantních nálezů, kdy jde skutečně o osobu: „*...d' amener par surprise mon ami en France et de le retenir au delà de la frontière comme les bons policiers font des espions. Mais je savais que les menaces de la consul n' étaient pas vaines, et aussi je prenais un goût étrange à avoir une partie de moi-même allemande et...*“⁶² Ve zbylých případech šlo o označení vozu: „- *Voilà, stop ! La Consul franchit l'intersection, mit son clignotant et s'arrêta*

---

⁵⁸ CHAIX, Marie. *L'été du sureau*. 2005, p. 151, *Pas très drôle*.

⁵⁹ CHAIX, Marie. *L'été du sureau*. 2005, p. 164, *Fin d'été*.

⁶⁰ DUCLOS, Charles PINOT. *Les Confessions du comte de ****. 1741, p. 218, *PARTIE I*.

⁶¹ DAUDET, Alphonse. *Sapho*. 1884, p. 423, *III*.

⁶² GIRAUDOUX, Jean. *Siegfried et le Limousin*. 1922, p. 212.

*sur le passage pour piétons. Épaulard et Buenaventura descendirent.*⁶³

Výraz *la consule* se podařil najít pouze jeden: „...*et alors elle songeait à l' éternelle inanition de ceux que le juge damne et elle implorait, à genoux, l' avocate de la terre, la consule du ciel...*“⁶⁴ Jak se můžeme dočíst v TLF, jedná se v tomto případě o označení Panny Marie.

V případě jména *général*, Frantext obsahoval tvary *la général*, *la générale* a *Madame(Mme) la générale*. Tvar *la général* můžeme hned vyloučit, jednalo se o spojení *la Général Motors*. *Madame la générale* pak označovalo manželku generála:

„**Mademoiselle *Andriot*
voyons, vous ne vous souvenez pas ? Ce général
qui voudrait que je devienne madame la générale.

*Ravier

ah, oui !

**Mademoiselle *Andriot*

il est de plus en plus pressant. Châtelaine !

Quatre domestiques ! Mais il perd bien son
temps, le pauvre...“⁶⁵

Tvar *la générale* může dle TLF označovat také bubnování či troubení, které má svolávat stádo nebo ohlašovat poplach.

Výraz *savant* TLF uvádí jako substantivum ve většině případů mužského rodu pro význam učenec, ve významu vědec je pak zaneseno jako substantivum pouze rodu mužského. Ve Frantextu je k nalezení příklad *Madame la savante* i příklady *la savante*: „*Sans affectation de simplicité, elle ne portait plus qu' une robe noire, dans la poche de laquelle on entendait la sonnerie claire du trousseau de clefs ; et cela l' amusait certainement, elle la savante, la philosophe, de n' être plus qu' une bonne femme de ménage...*“⁶⁶ Dále jsou ve Frantextu také přítomna spojení *femme savante*.

---

⁶³ MANCHETTE, Jean-Patrick. *Nada*, 1972, p. 81, 12.

⁶⁴ HUYSMANS, Joris-Karl. *En route*. 1895, p. 42, *DEUXIEME PARTIE, CHAP. I*.

⁶⁵ MONTHERLANT, Henry de. *Celles qu'on prend dans ses bras*. 1950, p. 784, *ACTE I, SCÈNE 2*.

⁶⁶ ZOLA, Émile. *L'Argent*. 1891, p. 66.

V případě *soldate* může být význam shodný – příslušnice armády, vojačka. Kromě toho také ale pomocná zaměstnankyně v armádě či pouze žena, která bojuje za své přesvědčení. V našem případě, oba dva nalezené tvary byly součástí výrazu *la soupe à la soldate*. Výrazy *la soldat* byly taktéž součástí přirovnání pomocí *à la*.

Jméno *substitut* bylo nalezeno pouze v kombinaci *Madame le substitut*.

Tab.10 G: C + -e

M	une + M	une + F	l' + F	Madame (Mme) l' + M	Madame (Mme) l' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
agent	102000	28 500	81 300	50 400 (913)	189(8)	134 000	225	136 000	577
amiral	508	*415	*8 220	12 400 (130)	*1 800 (307)	13 700	70	1	2
écrivain	51 100	28 800	61 800	32 900(52)	5 100(7)	336 000	9 760	340 000	7 250
intendant	44	*6 060	*36 400	3(0)	*6 210 (5 180)	0	2	0	58
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
consul	14 200	18 100	2 620 (15 100)	16 200 (7 730)	15 400 (6 250)	117	1	81	0
général	56 200	***192000	96 600 (216)	2 930(27)	*57 200 (9 330)	22 800	**4 770	11 000	**9
lieutenant	23 500	*68 500	71 400 (475)	1380(370)	*4 940 (697)	55 200	3	56 200	1
maréchal	18 900	*125 000	41 600(84)	8 000(121)	*471 000 (33 100)	942	7	3	1
motard	1 750	30 200	0(0)	0(0)	248(8)	12 200	23 200	9 650	13 500
pistard	43	4 370	0(0)	0(0)	1(0)	0	1	0	0
président	47 600	2 010 000	* 655 000 (23 300)	47 700 (2 270)	*1 280 000 (453 000)	58 300	101 000	209 000	32 000
rabbin	1 060	306	9 070(327)	2(1)	2(2)	50 100	1	68 300	0
savant	5 720	**41 200	1()	1(0)	27 700(1)	663	108 000	5	60 700
soldat	7 430	*19 900	0(1)	0(0)	*2(0)	30 200	*1 230	54 400	*304
substitut	28 800	8 070	20 600 (5 310)	8 990(358)	430(25)	664	0	6	0

Porovnáme-li výsledky z Googlu (Tab.10), zjistíme, že počty tvarů *une agent*, *une écrivain* a *la rabbin* převyšují užití tvaru ženského. U *une amiral/e* i *la consul/e* není v počtech velký rozdíl.

Porovnáme-li užití slova *Madame*, převládá *Madame l'agent*, *amiral*, *écrivain*, dále také *Madame le général*, *lieutenant*, *rabbin*, *substitut*. Ženský tvar naopak převyšuje u *Madame l'intendante*, *Madame la maréchale*, *motarde*, *présidente*, *savante*. V případě *consul* má v těchto kombinacích největší počet *Madame la consul*, i když jen o málo

převyšuje *Madame la consule*. Při spojení se slovem *femme* převládá ve většině případů spojení s mužským tvarem jména. Naopak je tomu pouze u *femme savante*. V případě *femme motard/e* a *président/e* se používají jak forma mužská, tak ženská.

Madame la consul a *Madame la maréchale* se vymykají pravidlům Googlu (jejich počty převyšují tvary *la consul* a *la maréchale*).

b.

M	Povolání v čj	F	TLF
camelot	pouliční obchodník, kamelot	camelot(e)	s.m., f-e:JV
mannequin	manekýn, manekýnka	mannequin(e)	s.m.
marin	námořník	marin(e)	adj.,s.m., f-e:JV
matelot	námořník, loďník	matelot(e)	s.m., f-e:JV
médecin	lékař	médecin(e)	s.m., f-e:JV
<hr/>			
chef	představený, přednosta, šéf, ředitel, vedoucí; voj.velitel, náčelník; <i>fam.</i> vrchní kuchař	chef	s.m.
clerc	klerik; kancelářský písař, kancelista; <i>hist.</i> úředník; <i>jur.</i> koncipient	clerc	s.m.
témoin	svědek, sekundant	témoin	s.m.

Tato kategorie obsahuje několik výrazů u nichž se přechýlení jeví autorům FEMME(1999) jako problematické. Dále potom několik výrazů, pro které má být přechýlení pomocí –e čistě fakultativní záležitostí. Problém spočívá ve faktu, že ženské formy již dávno existují, avšak s významem jiným než povolání označené mužským tvarem.

Tab.11 F: C + 0/-e

M	la + M	la + F (-e)	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F (-e)	une femme + M	une femme + F (-e)	la femme + M	la femme + F (-e)
camelot	0	*74	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
mannequin	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
marin	0	*2 222	0(0)	0(0)	0(0)	0	1	0	0
matelot	0	*14	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
médecin	1	*2 967	0(0)	0(0)	0(0)	4	0	2	0

M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
chef	119		1(0)	0(0)		0		0	
chef/esse		1			0(0)		0		0
cheff/esse		3			0(0)		0		0
clerc	0/11		0(0)	0(0)		0		0	
témoin	0		0(0)	0(0)		0		0	

První mezi těmito výrazy je *camelot*. U ženské formy, tedy *la camelote*, je problém ten, že dle TLF familiárně označuje především zboží nízké kvality, brak, v argotu pak vybavení vojáka či kradené zboží. Mezi nalezenými výrazy ve Frantextu (Tab.11) se nepodařilo identifikovat případ, kdy by *camelote* označovalo pouliční obchodnici či kamelotku. Zato se ale hojně vyskytovala *camelote* ve významu brak: „*Vous êtes gentil, vous ! D' aller dire partout que je n' ai que de la camelote chez moi ! -ah ! Oui, répondit-il tranquillement, ce petit salon... certainement, c' est de la camelote. Vous n' avez pas un objet qui vaille la peine d' être regardé.*⁶⁷

V případě jména *marin*, ženký tvar *la marine* může nést hned několik významů: námořnictvo, námořní loďstvo, námořnictví, poté také moře samotné, mořské pobřeží (zvláště v oblastech Provence a Korsiky, s menším přístavem a turistickým střediskem s chráněnými plážemi) či také marínu (obraz s námětem moře). Výraz *le marine* se pak používá k označení vojáka americké nebo britské námořní pěchoty.

Mezi nálezy se ale objevilo jedenkrát užití *une femme marine*: „*Les hommes et femmes de mer, dont on parle au seizième siècle, ont été vus non un moment sur l'eau, mais amenés sur terre, montrés, nourris dans les grands centres, Anvers et Amsterdam, chez Charles-Quint et Philippe II, donc, sous les yeux de Vésale et des premiers savants. On mentionne une femme marine qui vécut longues années en habit de religieuse, dans un couvent où tous pouvaient la voir. Elle ne parlait pas, mais travaillait, filait. Seulement elle ne pouvait se corriger d'aimer l'eau et de faire effort pour y revenir.*

Výraz *la matelote* se vyskytoval ve 14-ti případech. Pouze jednou avšak označoval osobu: „*La matelote guettait, entre les mâtures des bateaux accostés, les gestes de son ami sur le pont de sa barque qui filait dans l' avant-port. La fille légère allait, adossée*

⁶⁷ ZOLA, Émile. *Une page d'amour*. 1878, p. 837, PREMIERE PARTIE.

*au vent, une main aux cheveux, aidée à courir derrière le vol de sa jupe.*⁶⁸ V tomto případě se ale jedná o manželku námořníka, lodníka, jak informuje TLF s odvoláním na toto dílo.

Kromě označení manželky námořníka, které se vyskytuje zřídka, *la matelote* slouží jednak k označení druhu tance, dříve námořníky oblíbeného, jednak také druhu pokrmu z jednoho či více druhů ryb, cibule a bílého vína: „*En sa qualité de gourmande, la Tonsard devint excellente cuisinière, et quoique ses talents ne s'exerçassent que sur les plats en usage dans la campagne, le civet, la sauce du gibier, la matelote, l'omelette, elle passa dans le pays pour savoir admirablement cuisiner un de ces repas qui se mangent sur le bout de la table et...*“⁶⁹ Zbylé výrazy se pak vyskytovaly ve spojení *à la matelote*: „*Les « passagers libres », comme nous étions, n'étaient pas cependant les plus mal lotis : logés « à la matelote » dans l'entrepont, nous dormions sur des nattes, et...*“⁷⁰

Tvar *la médecine* je problematický, vzhledem k faktu, že se používá k označení lékařství, tedy vědního oboru. Dále se také familiárně užívá k označení léků (medicína). TLF udává, že pro označení ženy lékařky se používá tvaru *médecin*, někdy spojení *femme médecin*. Jako příklad použití uvádí citaci z *Condition humaine* (MALRAUX, 1933, p.211): „*Elle était médecin de l'un des hôpitaux chinois.*“ Frantext obsahoval několik málo případů spojení *femme médecin* a jedenkrát se vyskytovalo užití *médecin* se členem ženským: „*Dans sa salle d'attente, un unique poisson mort flottait dans un aquarium. La médecin était à l'image de son décor. Je lui ai parlé de mes traitements à l'hôpital pour des névrites optiques, parce que je sentais bien que...*“⁷¹

Co se výrazu *chef* týče, tvar *la chef* mělo hojné zastoupení, a to v různých případech povolání („*Le surlendemain, elle paraît intégralement ou presque dans les pages spectacles de France Soir, signée par la chef de rubrique de l'époque.*“⁷²; „*Les infirmières, pour la plupart, étaient bonnes pour moi. Seule la chef de service nourrissait de l'antipathie à mon égard. À chaque foisqu'elle entrait dans la*

---

⁶⁸ HAMP, Pierre. *Marée fraîche / Vin de champagne*. 1909, p. 32, MARÉE FRAICHE 1908.

⁶⁹ BALZAC, Honoré de. *Les Paysans*. 1850, p. 87, Première partie QUI TERRE A., GUERRE A., CHAPITRE III LE CABARET.

⁷⁰ CHANDERNAGOR, Françoise. *L'Allée du Roi*. 1981, p. 48, 4.

⁷¹ GAULT, Vanessa. *Le corps incertain*. 2006, p. 41, Première partie LE MAL SECRET, L'explosion.

⁷² MANOEUVRE, Philippe. *L'Enfant du rock*. 1985, p. 67, 6 GRANDS MÉCHANTS WHO.

*chambre,...*⁷³). V porovnání s tím byly nálezy tvarů *chefesse* a *cheffesse*, které jsou zaneseny v TLF, nepočtené. Pro tyto případy uvádí TLF zejména užití k označení hodnosti některých žen na Markézských ostrovech, tomu by odpovídal tento případ: „...auprès de la chaire du missionnaire, la reine en robe noire, triste et recueillie, priant pour sa petite fille, avec sa vieille amie **la cheffesse** de *Papara. Les femmes de sa suite, groupées autour d'elles en robes blanches. Le temple tout rempli de têtes couvertes de fleurs...“⁷⁴ Dále se tyto tvary používají familiárně k označení ženy řídící nějaký odbor, v argotu pak jako feminum k *chef*.

Tvar *la cleric* byl nalezen celkem v 11-ti případech, ve všech ale označoval manželku duchovního: „Irait-elle chez la Cleric ou chez Mme Pic, aux Roches? Elle se décida pour **la Cleric** (qu'on appelait ainsi parce qu'elle était veuve d'un suisse d'église). Elle tenait commerce d'épicerie...“⁷⁵

Tab.12 G: C + 0/-e

M	la + M	la + F (-e)	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F (-e)	une femme + M	une femme + F (-e)	la femme + M	la femme + F (-e)
camelot	7 450	*15 400	0(0)	0(0)	0(0)	8	0	0	0
mannequin	22 900	2 220	2(0)	5(2)	1(0)	147 000	0	51 300	0
marin	6 370	*6 790 000	0(3)	0(0)	3(1)	235 000	131 000	20 100	72 100
matelot	2 640	*104 000	0(0)	0(0)	0(0)	6	238	6 900	0
médecin	96 000	*6 040 000	4 150 (2 670)	63(31)	83 (10)	215 000	30 100	114 000	73 900
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
chef	330 000		334 000 (13 700)	56 600 (43 500)		99 900		141 000	
chef/esse		384			1(3)		0		0
cheff/esse		657			1(0)		0		0
clerc	6 270	-	9 870 (371)	5(2)	-	166	-	8	-
témoin	33 400	-	47 400(8)	8(6)	-	128 000	-	49 800	-

Z nálezů v Googlu (Tab.12) je patrné, že tvar *la mannequin* převládá nad tvarem s koncovým –e. Dále pak, že velké zastoupení má tvar *la médecin* („En tant que futur papa, j'avoue avoir ressenti un certain stress en me rendant chez **la médecin**. Dès que j'ai vu Andréanne, **la médecin** qui va...“⁷⁶; „Vous devez être titulaire d'un >Bac+5

⁷³ TOUSSAINT, Jean-Philippe. *La Salle de bain*. 1985, p. 99, PARIS.

⁷⁴ LOTI, Pierre. *Le Mariage de Loti* : Rarahu. 1882, p. 167, 2E PARTIE, XXVIII.

⁷⁵ SABATIER, Robert. *Les Noisettes sauvages*. 1974, p. 134, *Quatre*.

⁷⁶ <http://mariannelabanane.wordpress.com/2007/07/02/premier-rendez-vous-chez-le-medecin/>

*et avoir minimum 6 Mois d'experience. Il est impératif que le ou la médecin soit diplômé(e) et confirmé(e). Débutant accepté.*⁷⁷⁾

Použití spojení *femme* s mužským tvarem je hojně u *femme mannequin*, *femme chef* a *femme témoin*. Pro jména *marin* a *médecin* bylo nalezeno hodně případů spojení *femme* jak se tvarem mužským, tak se tvarem ženským: „*Un lieu inspirateur est le point de vue où se trouve la femme marine, aussi connue comme la Vénus de Lloret. C'est une belle sculpture qui est vue depuis la plage de Lloret.*”⁷⁸. *Femme médecine* může být ale v mnoha případech použito ve smyslu léčitelka, šarlatánka: „*L'HOMME ET LA FEMME MEDECINE...Dans la tradition amérindienne, les Hommes et les Femmes Médecine étaient des herboristes. Ils aidaient les gens à maintenir le corps en harmonie, les pensées saines et l'esprit pur.*”⁷⁹

Jisté je, že ve spojení s *Madame* převládá *Madame le médecin, chef, cleric a témoin*.

C.

M	Povolání v čj	F	TLF
académicien	člen akademie (zvl.francouzské), akademik	académicienne	adj.,s.
compagnon	společník, tovaryš, cechovník, cechař	compagnonne	s.m,f:+JV
électricien	elektrotechnik, elektromechanik, elektromontér, elektrikář	électricienne	s.m.
professionnel	profesionál	professionnelle	adj.,s.,f:+JV
banquier	bankéř, peněžník	banquière	s.,f:+JV
boulangier	pekař	boulangère	s.m.,f:JV
cuisinier	kuchař	cuisinière	s., f:+JV
douanier	celník	douanière	s.m.
drapier	soukeník	drapière	adj.,s.,f:+JV
écailler	otvírač n.prodavač ústřic	écaillère	s., f:+JV
étagier	-	étagère	0m., f:JV
fourrier	voj.ubytovatel, proviantní poddůstojník; klas.posel	fourrière	s.m., f:JV
geôlier	žalářník, vězeňský dozorce	geôlière	s.m., f:JV
greffier	jur.přednosta soudní kanceláře; zapisovatel, písař, registrátor	greffière	adj.,s.m., f:JV
manadier	TLF: chovatel koní a býků v oblasti Camargue	manadière	s.m.
menuisier	truhlář, stolař, tesař	menuisière	s.m.
officier	(vyšší) úředník; voj.důstojník; důstojník(čestný titul)	officière	s.m.,f:JV
policier	policista (zvl.neuniformovaný)	policière	adj.,s.m.

⁷⁷ <http://www.jobvitae.fr/candidats/offre-emploi/ido/103659/l-appel-medical-groupe-randstad/medecin-generaliste-h-f-pays-de-loire-interim.aspx>

⁷⁸ <http://www.monnuage.fr/tag/vues-gerone-z853>

⁷⁹ <http://inconscient.forumf.biz/le-chamanisme-amerindien-f96/l-homme-et-la-femme-medecine-t3891.htm>

pompier	požárník, dř.hasič; pumpař (výrobce n.opravář pump); krejčovský úpravář; konvenční umělec	pompière	adj.,s.m., s.
préfet	prefekt	préfète	s.m.,f:JV
saucier	kuchař připravující omáčky	saucière	s.m.,f:JV
saunier	solnař, solivárník	saunière	s.m.,f:JV
verrier	sklář, sklář výtvarník	verrière	s.m.,f:JV
vinaigrier	octář	vinaigrière	s.m.
syndic	syndik, právní zástupce (určité organizace)	syndique	s.m.

Tato skupina je tvořena jmény, u kterých při přechýlení dochází k některým z morfologických změn. Jednat se může o zdvojení souhlásky, přidání tupého přízvuku na koncovou slabiku či změna souhlásky.

Co se významu jmen týče, žádné případné problémy při přechýlení mužského tvaru na tvar ženský nevyplývají pro *électricien*, *douanier*, *manadier*, *menuisier*, *pompier*, *vinaigrier* a *syndic*. Tyto tvary měly doposud pouze formu substantiva rodu mužského. U ostatních jmen jsou ženské tvary již utvořené a mohou měnit význam slova z osoby mající povolání na manželku této osoby, případně na nástroj pomoci, kterého se toto povolání vykonává, případně jinak mění význam slova.

Cuisinière může znamenat ženu kuchařku, ale také sporák. *Drapière* může znamenat soukenici, ale také hrubou jehlu. Stejně tak, *écaillère* může označovat otvíračku či prodavačku ústřic, ale také nástroj, se kterým se ústřice otvírají.

Pouhý význam věci pak mají *saucière* (omáčník), *saunière* (*hist.*truhla na sůl, *mysl.liz*) a *verrière* (vanička na oplachování sklenic (u výčepního stolu); *archit.*zasklená plocha; *hist.*(velké) chrámové okno; (ochranné) sklo, skleněný poklop; *let.*skleněný kryt kabiny). Stejně tak *étagère* (police, regál) a *fourrière* (*jur.*obecní stáj na zabavený dobytek, parkoviště zabavených vozů).

Greffière pak dle TLF označuje manželku přednosta soudní kanceláře. Význam manželky má i *banquière*, ta ovšem sama může znamenat bankéřku. Stejně tak, manželku muže vykonávajícího dané povolání může označovat i *boulangère* (která je pak obvykle pověřená prodáváním pečiva), *geôlière* a *préfète*. *Boulangère* může kromě toho označovat i jistý druh tance. *Geolière* se často užívá metaforicky, TLF udává příklad

z HUGOVY *Légende* (1859, p.423, t.2): „*L'ombre n'a pas besoin de clefs ni de verrous, L'ombre est forte. La mort est la grande geôlière.*” *Préfète* pak může zároveň označovat ředitelku dívčího lycea v Belgii.

Ze zbylých výrazů, TLF uvádí jméno *académicien* jako substantivum, vytyčuje avšak, že *académicienne* se užívá pouze pro členky akademií jiných než těch, které přísluší k *Institut de France*.

Compagnonne pak může označovat společnici či družku, ale také se používá k označení nevzhledné ženy maskulinního vzezření. Jako příklad je použita citace Ruy Blas (HUGO, 1837, p.437): „*Qui m'envoie une duègne, affreuse compagnonne, Dont la barbe fleurit et dont le nez trognonne*“.

Problém u *professionnelle* vyplývá z faktu, že se takto familiárně označuje prostitutka: „*Quelqu'un l'avait pris par le bras, l'entraînait. Une femme. Il suivait l'impulsion, réalisant à peine que ça devait être une professionnelle. Elle soufflait, d'une voix rauque, éraillée: «Marche, petit, t'arrête pas...*“ (ARAGON, *Beaux quart.*, 1936, p.354). Posledním výrazem je *officière*. Dle TLF označuje jednak církevní oficiantku, jednak může označovat důstojnici v Armádě spásy.

Tab.13 F: C + -e

M	une + M	une + F	l' + F	Madame (Mme) l' + M	Madame (Mme) l' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
académicien	0	0	*3	0(0)	0(0)	0	0	0	0
électricien	0	0	0	0(0)	0(0)	0	0	0	0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
compagnon	0	0/1	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
professionnel	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	1

M	une + M	une + F	l' + F	Madame (Mme) l' + M	Madame (Mme) l' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
écailler	0	4	9	0(0)	0(0)	0	0	0	0
étagier	0	*187	*211	0(0)	0(0)	0	0	0	0
officier	1	0	*3	0(0)	0(0)	0	0	0	0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
banquier	0	*8	0(0)	0(0)	*1(0)	0	0	0	0
boulangier	0	*111	0(0)	0(0)	*2(0)	0	0	0	0
cuisinier	0	*911	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
douanier	0	1	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0

drapier	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
fourrier	0	0/45	0(0)	0(0)	0/4(0)	0	0	0	0
geôlier	0	*27	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
greffier	0	*144	0(0)	0(0)	0/7(0)	0	0	0	0
manadier	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
menuisier	0	2	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
policier	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
pompier	0/2	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
préfet	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
saucier	0	0/7	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
saunier	0	0/2	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
verrier	0	*154	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
vinaigrier	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0

M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
syndic	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0

Vzhledem k výše popsané problematice je nelehké analyzovat nálezy ve Frantextu (Tab.13).

Výrazem, u kterého můžeme jednoznačně vyvodit význam povolání je *écaillère*, a to ve většině nalezených případů: „*Mon père, qui était journalier, a amené dans notre grenier une maîtresse à lui, avec deux garçons qu'elle avait, un de six ans et un de mon âge. Elle était marchande de pommes à la brouette. Ça n'a pas été trop mal dans les commencements ; mais ensuite, pendant qu'elle était à sa charretée, il venait chez nous une écaillère avec qui mon père faisait des traits à l'autre...*“⁸⁰; „*je vis l' écaillère d' huîtres. Elle les vidait de leur eau de mer et y mettait un peu d' eau douce avec une pincée de sel. Le public aime mieux ça, me dit-elle.*“⁸¹

Také byl nalezen jeden příklad užití *une officier*: „*Les agresseurs détiennent une officier de police pendant trois heures avant de la relâcher et de prendre la fuite.*“⁸²

Dále se také objevilo jedno užití *la douanière*: „*je ne sais pourquoi, il s'était enfui à notre approche. Peut-être croyait-il que nous avions des gendarmes avec nous. Quand il entra, la douanière rougit un peu.*“

⁸⁰ SUE, Eugène. *Les Mystères de Paris*. 1843, p. 634, Cinquième partie, VIII, LA LOUVE ET LA GOUALEUSE.

⁸¹ RENARD, Jules. *Journal : 1887-1910*. 1910, p. 111, 1892.

⁸² LEVÉ, Édouard. *Journal*. 2004, p. 66, FAITS DIVERS.

- *C'est mon cousin... nous dit-elle. Pas de danger que celui-là se perde dans le maquis.*⁸³

V případě *Madame la Fourrière* se jednalo o jméno dotyčné, v případě *Madame la greffière* o přednostovu manželku. U *la pompier* se jednalo pouze o spojení *à la pompier*. Ve stejném spojení se objevilo i *la menuisière*: „*Les barres à la menuisière sont plates, avec un petit chanfrein de chaque côté.*“⁸⁴

Tab.14 G: C + -e

M	une + M	une + F	I' + F	Madame (Mme) I' + M	Madame (Mme) I' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
académicien	56	*5 700	*18 800	10(5)	*1 360(0)	2	*2	1	*2
électricien	551	1 060	2 680	0(0)	1(0)	3	101	1	0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
compagnon	3 510	*1 690	4(4)	0(0)	0(0)	12 000	*3	11 600	0
professionnel	8 640	*14 400	0(0)	2(2)	*19 600(7)	8 010	*76 700	3	*20 100

M	une + M	une + F	I' + F	Madame (Mme) I' + M	Madame (Mme) I' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
écailler	9	*384	*1 330	0(0)	0(0)	0	0	0	0
étager	2 000	*211 000	*310 000	0(0)	0(0)	0	0	0	0
officier	9 270	*7 170	*2 910	24 700 (58)	*7(304)	138 000	0	116 000	1
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
banquier	7 910	*20 900	1(5)	1(2)	*14 500 (802)	9	3	2	2
boulangier	8 780	*94 800	8 560 (262)	2(0)	*7 550 (1 710)	2	144	71 300	6
cuisinier	6 880	*174 000	1(2)	0(0)	30 100 (131)	764	3 880	3	3 250
douanier	1 180	27 500	0(0)	0(0)	1 690(6)	125	81	6	34
drapier	7	*247	0(0)	0(0)	0(1)	0	1	0	0
fourrier	1 800	*81 400	0(0)	0(0)	6(0)	0	0	0	1
geôlier	90	*8 980	0(0)	0(0)	*7(1)	1	0	1	1
greffier	1 510	*61 000	46 300 (26 300)	2(0)	*44 500 (12 700)	4	2	1	1
manadier	202	6 760	0(0)	0(0)	0(0)	2	0	0	0
menuisier	5 740	1 950	0(0)	0(0)	0(0)	98	8	3	0
policier	5 470	26 900	2(1)	5(1)	31 800 (110)	50 900	195 000	45 900	166 000
pompier	2 990	9 190	1(3)	2(0)	155(2)	108 000	338	227 000	3

⁸³ DAUDET, Alphonse. *Lettres de mon moulin*. 1879, p. 100, *LES DOUANIERS*.

⁸⁴ NOSBAN, Paul. *Nouveau manuel complet de l'ébéniste, du layetier, du marqueteur, du sculpteur : t. 2*. 1857, p. 206.

préfet	16 400	*37 100	407 000 (58 400)	2 170 (302)	*348 000 (157 000)	2 660	4	8	0
saucier	94	*18 800	0(0)	0(0)	1(0)	0	0	0	0
saunier	20 000	*12 900	0(0)	0(0)	1(0)	3	0	1	0
verrier	933	*277 000	2 960(32)	0(0)	0(1)	6	0	1	0
vinaigrier	3	79	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0

M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
syndic	3 010	91 600	118 000 (102)	489(50)	4 960 (574)	1	5	0	0

Pomineme-li údaje z vyhledávače Google (Tab.14), které mohou být zkresleny z výše uvedených důvodů a porovnáme-li užití členu ženského a jména rodu mužského a ženského, zjistíme, že převyšuje *une électricienne, la douanière, manadière, policière, pompière, vinaigrière* a *syndique*. Naopak je tomu pouze u *la menuisier*. V kombinaci s *Madame* pak převládá *Madame le verrier* a *Madame le syndic*. Naproti tomu ženský tvar převládá u *Madame la cuisinière, douanière, policière* a *pompière*. V případě spojení s *femme* převládá *femme boulanger, officier, pompier* a *préfet*, naopak je tomu u *femme électricienne, cuisinière* a *policière*. Ani případy *femme policier* však nemají malé zastoupení.

2.2. Jména zakončená příponou -eur (vyjma přípony -teur)

Pro jména zakončená příponou –eur navrhuje FEMME (1999) přechýlení na příponu –euse (viz.a). Pro pár jmen, která většinou nemají žádné feminum, pak fakultativní přidání koncového –e (viz.b.)

a.

M	Povolání v čj	F	TLF
annonceur	dř.oznamovatel, ohlašovatel (v divadle); inzerent; zř.(rozhlasový) hlasatel, speaker	annonceuse	s.m.
baigneur	lázeňský (zřízenec v lázních), plavčík (plavecký mistr)	baigneuse	s., f:+JV
balayeur	metař	balayeuse	adj.,s.,f:+JV
bobineur	text.sukař	bobineuse	s.,f:+JV
chauffeur	topič; šofér, řidič	chauffeuse	s.,f:+JV
cireur	cídič, čistič	cireuse	s.m.,f:JV
dresseur	cvičitel; formíř, formovač (klobouků, rukavic)	dresseuse	s.,f:+JV
éboueur	metař	éboueuse	s.m.,f:JV

employeur	zaměstnavatel	employeuse	s.m.
entraîneur	sport.trenér, cvičitel, vodič(v cyklistice)	entraîneuse	s.m.,f:JV
exorciseur	zaříkávač, vymítač d'ábla, exorcista	exorciseuse	s.m.
imprimeur	(knih-)tiskař	imprimeuse	s.m.,f:JV
peleur	TLF: pracovník pověřený oddělování vlny od kůže a jejím tříděním	peleuse	s.m.,f:JV
tondeur	agr.,text.střiháč, postřih(ov)ač	tondeuse	s.,f:+JV
chercheur	hledač, pátrač, badatel, výzkumník	chercheuse (chercheure)	s., 0eure

V této kategorii by bylo přechýlení bezproblémové z hlediska významu u *employeur* a *exorciseur*, pro které doposud existoval pouze mužský tvar. Stejně tak *chercheur*, u kterého se oba dva tvary používají. Pro *annonceur* TLF pouze uvádí, že ženský tvar *annonceuse* byl doposud odmítán z důvodů eufonických. Tyto tvary byly navrženy namísto používaného anglického *speaker* a *speakerine*.

Následující jména také v ženském tvaru mohou označovat dané povolání, i když zároveň mohou tyto výrazy označovat obvykle nástroj potřebný k jeho výkonu. Jedná se o *balayeuse*(zametací stroj, dále také hedvábný volán na sukních), *bobineuse* (navíječka, sukadlo) a *tondeuse* (postřihovací stroj, trávnickový žací strojek, strojek na střihání vlasů či strojek na postřihování ovcí).

Následující jména jsou ovšem v TLF zanesena jako jména nesoucí pouze význam určitého nástroje: *cireuse* (stroj na leštění parket), *éboueuse* (metací stroj určený k čištění ulic), *imprimeuse* (tiskárna) a *peleuse* (nástroj k loupání ovoce a zeleniny).

Dále, dle TLF může jak *baigneur* tak *baigneuse* označovat koupající/ho se či návštěvníka lázní, pacienta. Dále také osobu, která provozuje lázeňské zařízení či v něm poskytuje nějaké služby. Nicméně, pro význam plavčíka, plaveckého instruktora se používá pouze tvar mužský. TLF uvádí synonymum *maître-nageur*. Naproti tomu *la baigneuse* může také označovat koupací čepici či plášť, případně i jistý typ židle.

Chauffeuse může stejně jako *chauffeur* označovat osobu, která řídí vozidlo. Pro mužský tvar TLF specifikuje, že se může jednat o osobu, která řídí vozidlo jak pro své osobní užití tak profesionálně. *Chauffeuse* také postrádá význam topiče, ten je zmíněn pouze u tvaru *chauffeur*. *Chauffeuse* může označovat pouze stoličku ke kamnům.

Dresseuse může stejně jako *dresseur* označovat osobu, která cvičí, drezúruje zvířata. *Dresseur* kromě toho ale slouží i k označení dělníka, jehož úkolem je sestavovat, napřimovat různé materiály, dále pak dělníka, který dává jistým předmětům tvar (*dresseur de gants*). *Dresseuse* pak může označovat pouze typy průmyslových nástrojů.

Co se výrazu *entraîneuse* týče, TLF ho udává pouze ve významu dívky, která je zaměstnaná v barech a nočních klubech a jejíž náplní práce je přitahovat zákazníky a povzbuzovat je k tanci a konzumaci v daném podniku.

Tab.15 F: -eur > -euse

M	une + M	une + F	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
annonceur	0	0	3	0(0)	0(0)	0	0	0	0
éboueur	0	0	0	0(0)	0(0)	0	0	0	0
employeur	0	0	0	0(0)	0(0)	0	0	0	0
entraîneur	0	0/8	0/8	0(0)	0(0)	0	0	0	0
exorciseur	0	1	0	0(0)	0(0)	0	0	0	0
imprimeur	0	0/2	0/8	0(0)	0(0)	0	0	0	0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
baigneur	0	*39	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
balayeur	0	13/15	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
bobineur	0	1	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
chauffeur	0	1/7	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
cireur	0	1/3	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
dresseur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
peleur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
tondeur	0	*38	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
chercheur/euse	0	12	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
chercheur/eure		0			0(0)		0		0

Ve Frantextu (tab.15) bylo nalezeno několik případů výskytu *entraîneuse*. V jednom případě byl výraz použit přeneseně ve významu osoby, která někoho vede, má na někoho vliv:

*„Je suis pour toi une entraîneuse fatale vers tout ce qui t'était profondément étranger. Je te mène. Je tâche de substituer à tes convictions les miennes qui leur sont opposées, et...“*⁸⁵

⁸⁵ HAVET, Mireille. *Journal 1919-1924*. 2005, p. 268, *JOURNAL 1922*.

Ve všech zbylých případech se jednalo o význam barové zaměstnankyně, jak byl výše zmíněn: „*En trois jours et quatre nuits, il avait eu le temps de tomber éperdument amoureux d'une entraîneuse du Wellington, une boîte que la R..A..F.. fréquentait assidûment, d'avoir été trompé par elle avec un autre client et ...*“⁸⁶

V případě *imprimeuse* všechny nalezené případy označovaly stroj k tištění.

V případě *baigneuse* bylo obtížné identifikovat příklad, který by označoval význam jiný než koupající se žena.

Třináct případů pak označovalo metařku: „*faites excuse, monsieur, je vais vous déranger. C' était la balayeuse, qui le regardait en riant.*“⁸⁷ Pouhé dva případy pak označovaly metací stroj: „*L'appareil couramment employé aujourd' hui dans les villes est la balayeuse mécanique du système *Tailfert.*“⁸⁸

Nález *la bobineuse* označoval osobu: „*Ce système de freinage réduit les temps " manuels " de la bobineuse. Différents genres d' évacuation des tubes vides par bande transporteuse permettent aussi de faciliter le travail de l' ouvrière bobineuse.*“⁸⁹

Osobu také označoval jeden ze sedmi případů *la chauffeuse*, a to ve významu řidičky: „*elle avait endossé l'uniforme, et elle était devenue le chauffeur, ou si vous y tenez la chauffeuse du Premier Lord de l'Amirauté.*“⁹⁰ Zbývající případy označovaly stoličku ke kamnům: „*Elle se retourna sur la chauffeuse où elle était assise, posa les deux mains sur le rebord du dossier,...*“⁹¹

V případě *cireuse* sloužil k označení osoby jeden nález: „*Elle répond au type de la cireuse de parquets, de l'épousseteuse de meubles, pas du tout à celui de la cuisinière, dont elle n'a ni la rondeur luisante, ni les gestes composés.*“⁹²

Zbývající dva nálezy označovaly přístroj:

---

⁸⁶ GARY, Romain. *La Promesse de l'aube*. 1960, p. 328, TROISIEME PARTIE, CHAPITRE XXXV.

⁸⁷ ARLAND, Marcel. *L'Ordre*. 1929, p. 411, 3 P. ET VOUS, HEURES PROPICES.

⁸⁸ BOURDE, J.. *Les Travaux publics. 2. Routes et chemins / travaux maritimes / rivières et canaux*. 1929, p. 145.

⁸⁹ THIÉBAUT, Raymond. *La Fabrication des tissus*. 1961, p. 33.

⁹⁰ ORMESSON, Jean d'. *Le Bonheur à San Miniato*. 1987, p. 83, I Le temps des épreuves.

⁹¹ GONCOURT, Edmond de, GONCOURT, Jules de. *Renée Mauperin*. 1864, p. 299.

⁹² ROMAINS, Jules. *Lucienne*. 1922, p. 102, VIII.

„- Et les parquets, tu les fais ? bataille Juliette pour se sauver la mise.
- *La cireuse est électrique !*“⁹³

Nálezy *la tondeuse* bylo obtížné jednoznačně určit. Jisté je, že se vyskytovalo mnoho případů s významem stroje: „*Laurent repart pour razac, fait des courses, dépose chez le garagiste la tondeuse à gazon, dont l'hélice a besoin d'être affûtée, rentre la grande voiture au garage.*“⁹⁴

Také bylo nalezeno 12 případů *la chercheuse* a žádný tvar *chercheure*, který je podle FEMME (1999) také atestovaný.

Tab.16 G: -eur > -euse

M	une + M	une + F	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
annonceur	1 040	854	3 000	0(0)	1(0)	0	3	1	0
éboueur	73	*297	*448	0(0)	0(0)	179	4	4	1
employeur	1 670	2 510	3 710	6(9)	3(1)	88	0	521	2
entraîneur	4 760	*39 500	*39 900	5(4)	9(1)	10 800	*179	3 540	*5
exorciseur	1	9	10	0(0)	1(0)	0	0	0	0
imprimeur	552	*1 560	*1 110	0(0)	3(0)	3	1	2	0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
baigneur	68	*21 600	0(0)	0(0)	1(0)	0	0	0	1
balayeur	1 160	*14 500	0(0)	0(0)	2(0)	0	1	0	6
bobineur	0	*7 210	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
chauffeur	6 040	*90 500	16 400(6)	5(5)	9(0)	52 600	304	22 500	1
cireur	111	*23 000	0(0)	0(0)	1(0)	0	5	0	0
dresseur	392	*26 900	0(0)	0(0)	3(1)	0	6	1	2
peleur	0	*1 050	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	1
tondeur	230	*110 000	0(0)	0(0)	2(3)	0	0	0	0
chercheur/euse	3 760	43 000	0(3)	1(0)	7(3)	6 050	2 940	1090	818
chercheur/eure		24 300			7(0)		8		3

Pokud se podíváme na výsledky z Googlu (Tab.16), zjistíme, že tvar *chercheure* má nadpoloviční počet vzhledem k *chercheuse*. Ve velkém počtu se také objevily tvary *Madame le chauffeur*, *femme chauffeur*, *femme entraîneur* a *femme chercheur*.

⁹³ VAUTRIN, Jean. *Billy-Ze-Kick*. 1974, p. 102.

⁹⁴ BATAILLE, Michel. *L'Arbre de Noël*. 1967, p. 80, l 5.

b.

M	Povolání v čj	F	TLF
censeur	cenzor (tisku apod.), kritik; zástupce/ zástupkyně pověřený/á pedagogickým dozorem (na fr.lyceích); obch.dozorčí orgán, revizor účtů; <i>hist.cenzor</i> (římský úředník)	censeur(e)	s.m.
commandeur	<i>círk.komtur</i> , komandér	commandeur(e)	s.m.
entrepreneur	podnikatel, stavitel, dodavatel	entrepreneur(e)	s.m.
ingénieur	inženýr	ingénieur(e)	s.m.
proviseur	ředitel lycea (chlapeckého, <i>zř.koedukačního</i>)	proviseur(e)	s.m.
procureur	<i>jur.prokurista</i> , zmocněnec, státní návladní, prokurátor, <i>círk.provizor</i>	procureur(e), (procureuse)	s.m.; f-euse:JV
professeur	profesor, profesorka , učitel, učitelka	professeur(e), (professeuse)	s.m.

Tato skupina obsahuje jména, od kterých žádné feminum vůbec neexistuje anebo se téměř nepoužívá. Autoři FEMME (1999) doporučují pro ženský tvar zachování stené formy jako v rodě mužském či přidání koncového –e.

Co se jmen *censeur*, *commandeur*, *entrepreneur*, *ingénieur* a *proviseur* týče, jedná se pouze o substantiva rodu mužského. V případě *entrepreneur* TLF udává, že někdy je možné se setkat s tvarem *entrepreneuse*, pouze ale ve smyslu dodavatelka určitého zboží, např. *entrepreneuse de corsets* (GONCOURT, *Journal*, 1863, p. 243).

Pro jméno *procureur* TLF udává tvar *procureuse*, ovšem pouze ve významu manželky. Také existuje tvar *procuratrice*, ten ale oproti *procureur* zahrnuje pouze význam zmocněnkyně.

Ohledně jména *professeur* TLF udává, že s výjimkou ústního projevu se tento tvar nepoužívá s ženským determinantem. Možné je použít synonyma *professeuse* či *professoress*, která se někteří autoři pokoušeli zavádět a která se ale nestala součástí běžné slovní zásoby.

Tab.17 F: -eur > -eur(e)

M	une + M	une + F (-e)	l' + F (-e)	Madame (Mme) l' + M	Madame (Mme) l' + F (-e)	une femme + M	une femme + F (-e)	la femme + M	la femme + F (-e)
entrepreneur	0	0	0	0(0)	0(0)	0	0	0	0
ingénieur	1	0	0	0(0)	0(0)	0	0	0	0

M	la + M	la + F (-e)	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F (-e)	une femme + M	une femme + F (-e)	la femme + M	la femme + F (-e)
censeur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
commandeur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
provisieur	1	1	0(0)	0(1)	0(0)	0	0	0	0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
procureur/e	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
procureur/euse		*65			5(0)		0		0
professeur/e	5	1	1(0)	1(0)	0(0)	2	0	0	0
professeur/euse		4			2(0)		0		0
professeur/oresse		0			0(0)		0		0

Frantext (tab.17) obsahoval pouze případy tvarů *une ingénieur, la procureuse* a *Madame la procureuse*.

V případě *provisieur*, pak jak případ *la provisoire*, tak případ *Mme la provisoire*:

„*Ce n'était pas un lycée classé « sensible » selon la pudique terminologie du ministère ; mais ce n'était pas celui qu'on choisirait pour ses enfants, et la provisoire, qui manquait singulièrement de qualités humaines, y faisait régner une mauvaise ambiance.*“⁹⁵; „*Quelque temps auparavant, fiers de leur fille il faut le dire, les deux Zervos s'étaient déplacés, avaient amadoué Mme la provisoire qui me menaçait d'expulsion : une dissertation sur le sujet...*“⁹⁶

V případě *professeur* zde pak byly případy *la professeur, la professeuse, Madame le/la professeur* a *une femme professeur*. Kromě toho také *la professeuse*.

Tab.18 G: -eur > -eur(e)

M	une + M	une + F (-e)	l' + F (-e)	Madame (Mme) l' + M	Madame (Mme) l' + F (-e)	une femme + M	une femme + F (-e)	la femme + M	la femme + F (-e)
entrepreneur	3 000	11 400	8 000	3(1)	3(0)	37 100	16 700	40 500	51 900
ingénieur	101 000	31 300	5 250	12 000 (200)	200 (3 640)	218 000	20 200	115 000	17 500
M	la + M	la + F (-e)	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F (-e)	une femme + M	une femme + F (-e)	la femme + M	la femme + F (-e)
censeur	1 070	443	6 240(159)	198(7)	10(2)	4	0	7	0
commandeur	735	137	5(2)	2(0)	0(0)	2	0	1	0
provisieur	38 100	51 300	54 600 (60 400)	151 000 (9 840)	74 100 (23 600)	1140	3	4	0

⁹⁵ GAULT, Vanessa. *Le corps incertain*. 2006, p. 36, *Première partie LE MAL SECRET, Rebelote*.

⁹⁶ SZCZUPAK-THOMAS, Yvette. *Un diamant brut Vézelay-Paris 1938-1950*. 2008, p. 283, *II CHEZ LES ZERVOS*.

M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
procureur/e	66 700	82 700	15 600 (218 000)	33 200 (6 790)	103 000 (6 440)	25 900	8	24 100	0
procureur/euse		*2 760			*2 600 (176)		1		0
professeur/e	31 500	43 900	214 000 (34 500)	5 370 (6 730)	11 200 (21 100)	591 000	3 470	516 000	4
professeur/euse		1 270			3 350(48)		0		0
professeur/oresse		108			2(1)		0		0

Z výsledků rešerše v Googlu (Tab.18) je patrné že, v případě použití tvarů mužských či ženských se členem ženským převládá *une ingénieur, la censeur a la commandeur*. Naopak je tomu u *une entrepreneure, la proviseure, la procureure a la professeure*. Ani počty *la proviseur, la procureur a la professeur* nejsou ale v porovnání malá. Ve spojení s *Madame* pak převládá *Madame l'ingénieur, Madame le censeur a Madame le professeur*. Naopak je tomu u *Madame la procureure*. V případě jména *proviseur* má pak nejvyšší zastoupení *Madame la proviseur*. Zbylé dvě varianty se ovšem také hojně vyskytují. Spojení *femme* s mužským tvarem se hojně používá v případě *femme procureur a femme professeur*. Dále pak u *femme ingénieur*, kde se ale také objevuje užití *femme ingénieure*. Oba dva tvary se používají s *femme entrepreneur/e*.

V případě *Madame la proviseur a Madame la proviseure* Google evidentně vykazuje chybu. Jejich počty jsou vyšší než počty tvarů *la proviseur a la proviseure*.

2.3. Jména zakončená příponou -teur

V této kapitole najdeme nejprve jména, u nichž se přechyluje do ženského tvaru pomocí přípony –trice. Poté jména, pro které FEMME (1999) navrhuje fakultativní přidání koncového –e, celkově tedy příponu –teure. V závěru se pak nachází skupina jmen, která se má přechylovat pomocí přípony –teuse.

a.

M	Povolání v čj	F	TLF
chiropracteur	TLF: lékař, který různými hmaty napravuje části těla, zejména páteř	chiropractrice	s.m.
éditeur	vydavatel, nakladatel, editor	éditrice	s.m.
illustrateur	ilustrátor	illustratrice	s.m.
navigateur	<i>let.,námoř.</i> navigátor, mořeplavec	navigatrice	s.m.
questeur	<i>hist.</i> kvestor (vysoký finanční úředník), člen fr.zákonodárného shromáždění pověřený jeho finanční správou	questrice	s.m.
rhéteur	<i>hist.</i> rétor, řečník, učitel rétoriky; frazér, frázista	rhétrice	s.m.
viticulteur	vinař, vinohradník	viticultrice	s.m.
sculpteur	sochař, řezbář	sculptrice, sculpteure	s.m.

Všechna jména v této části jsou v TLF zanesena pouze jako podstatná jména rodu mužského.

Tab.19 F: -teur > -trice

M	une + M	une + F	l' + F	Madame (Mme) l' + M	Madame (Mme) l' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
éditeur	0	0	0	0(0)	0(0)	0	0	0	0
illustrateur	0	0	1	0(0)	0(0)	0	0	0	0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
chiropracteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
navigateur	0	1	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
questeur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
rhéteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
viticulteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
sculpteur/trice	1	0	0(0)	0(0)	0(0)	1	0	0	0
sculpteur/e		0			0(0)		0		0

Ve Frantextu se podařilo najít pouze několik málo výrazů (Tab.19). Objevilo se zde použití *l'illustratrice* a *la navigatrice*. Dále pak *la sculpteur* a *une femme sculpteur*.

O tvaru *sculptrice* TLF uvádí, že se používá pouze zřídka. Udává příklad z MÉRIMÉEHO *Lettres c^{tesse} de Montijo* (1868, p. 355): „*elle n'est pas seulement sculptrice, mais peintre encore*“. Žádná kombinace s tvarem *sculpteure*, který FEMME (1999) také udává jako možný, nebyla nalezena.

Tab.20 G: -teur > -trice

M	une + M	une + F	I' + F	Madame (Mme) I' + M	Madame (Mme) I' + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
éditeur	10 400	38 500	27 400	3(1)	622(3)	2 550	1 020	5 670	0
illustrateur	380	16 400	29 900	0(0)	796(1)	2	6	1	1
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
chiropracteur	62	29	0(0)	0(0)	0(0)	3	0	0	0
navigateur	34 900	63 000	0(0)	0(0)	6(1)	2	9	0	0
questeur	324	33	9(7)	3(2)	2(3)	2	0	0	0
rhéteur	4	5	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
viticulteur	141	5 550	0(0)	0(0)	0(0)	3	124	0	1
sculpteur/trice	4 350	27 500	1(2)	0(0)	2(0)	50 100	435	23 600	2
sculpteur/e		4 210			6		4		0

Ve vyhledávači Google byly výskyty výrazů hojnější (Tab.20). Je patrné, že se hojně používají výrazy *éditrice*, *illustratrice*, *navigatrice* i *sculptrice*. Také ale výrazy *femme éditeur* a *femme sculpteur*. V malé míře se pak také objevuje spojení *Madame l'éditrice* a *Madame l'illustratrice*. Tvary od jmen *chiropracteur*, *questeur* a *rhéteur* se celkově neobjevují ve větším počtu. První dvě jména ve tvaru mužském se členem ženským ovšem převažují nad tvarem ženským.

b.

M	Povolání v čj	F	TLF
auteur	autor, spisovatel, skladatel; <i>jur.</i> právní předchůdce, původce	auteur(e)	s.m.
docteur	doktor/doktorka (práv, lékařských věd, filosofie, přírodních věd)	docteur(e), doctoresse	s.m.,f-esse
pasteur	pastýř, pastevec; <i>círk.</i> pastor	pasteur(e)	s.m.

Pro vybraná jména zakončená v mužském rodě příponou –teur doporučuje FEMME (1999) v ženském rodě zachování stejného tvaru nebo použití přípony –teure.

V případě jména *docteur* je také možné užít tvar *doctoresse*, nicméně FEMME (1999) upozorňuje, že je tento tvar často vnímán jako zastaralý. Kromě toho, TLF upozorňuje, že se tento tvar užívá zejména pro označení doktorky lékařských věd.

Užití tvarů *auteuse*, *autrice* a *aut(h)oresse* je také možné, objevuje se však zřídka, což potvrzují nálezy jak z Frantextu (Tab.21), tak z Googlu (Tab.22).

Tab.21 F: -teur > -teur(e)

M	une + M	une + F	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
auteur/e	0	0	0	0(0)	0(0)	3	0	2	0
auteur/euse		0	0		0(0)		0		0
auteur/trice		0	0		0(0)		0		0
auteur/oresse		0	0		0(0)		0		0
auteur/oresse		0	0		0(0)		0		0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
docteur/e	8	3	3(0)	6(0)	0(0)	0	0	1	0
docteur/oresse		43			3(0)		0		0
pasteur/e	0	1	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0

V případě jména *auteur* Frantext obsahoval pouze spojení *femme auteur*.

U jména *docteur* pak nejčastějším výrazem byl tvar *la doctoresse*. Také se objevila kombinace *la docteur*, *la femme docteur*, *Madame le docteur*, *Madame la docteur*.

Ve třech případech pak i *la docteure* (v jednom díle): „**La docteure** est sortie de son bureau, une jeune femme mince, pétulante, avec une jupe rose et des bas noirs. Elle a dit un numéro. Personne n'a bougé.“⁹⁷

Dále byl také nalezen jeden případ *la pasteure*.

Tab.22 G: -teur > -teur(e)

M	une + M	une + F	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
auteur/e	22 200	32 400	346 000	125 000 (402)	2 110(33)	121 000	6 860	110 000	5 120
auteur/euse		1 950	7 670		4(1)		0		0
auteur/trice		1 600	4 710		4(0)		49		0
auteur/oresse		9	786		0		0		0
auteur/oresse		4	155		0		0		0
M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
docteur/e	48 900	54 100	229 000 (34 000)	10 300 (634)	119 000 (8 260)	463 000	538	61 200	8
docteur/oresse		31 600			16 600 (3 360)		363		9

⁹⁷ ERNAUX, Annie. *L'événement*. 2000, p. 13.

pasteur/e	10 700	21 400	21 600 (1090)	783(41)	2 640 (103)	48 900	4 300	577 000	554
-----------	--------	--------	------------------	---------	----------------	--------	-------	---------	-----

Z nálezů v Googlu je patrné, že se používá spojení členu ženského jak s tvarem mužským, tak ženským. Ženský tvar s příponou *-teure* ovšem převažuje. V případě jména *docteur* není zanedbatelný ani počet tvarů *la doctoresse*.

Spojení *Madame l'auteur* a *Madame le pasteur* pak převažují nad spojením s ženským tvarem. Stejná věc platí i pro *Madame le docteur*, přičemž spojení *Madame la docteur* má ale zhruba poloviční počet.

U všech tří jmen se pak hojně používá spojení *femme* a tvaru mužského.

C.

M	Povolání v čj	F	TLF
bruiteur	zvukový technik	bruiteuse	adj.m.,s.m.
compteur	počítač	compteuse	adj.,s.m.
pisteur	stopař; <i>lid.volavka</i> (shánějící klienty pro hotýlek)	pisteuse	s.m.
projeteur	plánovač, projektant	projeteuse	s.m.
raboteur	hoblíč, obrázeč	raboteuse	s.m.,f:JV
reporteur	věřitel n.dlužník při reportních obchodech; přetiskař (ve významu <i>reportér</i> je feminum <i>reportrice</i> , viz. 3c.)	reporteuse	s.m.
sauveteur	zachránce	sauveteuse	s.m.
traiteur	lahůdkář připravující a dodávající jídla na objednávku do domu; <i>hist.traktér</i> (hostinský)	traiteuse	s.m.
transporteur	dopravce, zasílatel	transporteuse	adj.,s.m.

Jména v této kategorii jsou substantivy rodu mužského, některá též adjektivy. Jedinou výjimkou je *raboteur*, ke kterému ženský tvar existuje. Nese ovšem jiný význam.

Tab.23 F: -teur > -teuse

M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
bruiteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
compteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
pisteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
projeteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
raboteur	0	0/3	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
reporteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
sauveteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
traiteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
transporteur	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0

Ze všech jmen v této skupině Frantext (Tab.23) obsahoval pouze případ *la raboteuse*, a to ve významu hoblovacího stroje: „*Le professeur, par exemple, ne fera pas une description séparée et mnémonique du tour parallèle, de l'étau-limeur, de la fraiseuse, de la raboteuse, etc., mais une étude fonctionnelle de la famille des machines-outils...*“⁹⁸

Tab.24 G: -teur > -teuse

M	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
bruiteur	48	352	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
compteur	10 300	8 180	0(0)	0(0)	2(0)	1	0	1	0
pisteur	35	611	0(0)	0(0)	0(0)	3	0	0	0
projeteur	282	437	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
raboteur	0	*22 000	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
reporteur	147	226	0(1)	1(0)	1(0)	0	0	1	0
sauveteur	11 000	11 100	0(1)	0(1)	5(1)	530	1	9	4
traiteur	3 360	458	5(1)	0(0)	0(0)	7	0	94	0
transporteur	4 210	580	0(0)	0(0)	0(0)	2	0	1	1

Z nálezů v Googlu (Tab.24) je zřejmé, že při použití jednoduchého tvaru se členem převládá tvar ženský u *la bruiteuse, pisteuse, projeteuse, reporteuse*. Naopak je tomu pouze u *la traiteur* a *la transporteur*. Tvary *la compteur/teuse* a *la sauveteur/teuse* jsou si číselně blízké. Také bylo nalezeno několik spojení *femme sauveteur* a *femme traiteur*.

⁹⁸ FRIEDMANN Georges, *Où va le travail humain ?*, 1950, p. 284, TROISIÈME PARTIE TÉMOIGNAGES SUR LE MILIEU TECHNIQUE, IV HUMANISME DU TRAVAIL ET HUMANITÉS, 3. FORMATION TECHNIQUE ET FORMATION HUMAINE: LES MOYENS

3. Zkratky

M	Povolání v čj	F	TLF
C.R.S.	příslušník pořádkové policie (ve Francii), TLF: <i>Compagnie républicaine de sécurité</i>	C.R.S.	
O.S.	zaučený dělník, TLF: <i>ouvrier spécialisé</i>	O.S.	
V.R.P.	obchodní cestující, TLF: <i>voyageur représentant placier</i>	V.R.P.	s.m.inv.
P.D.G.	předseda a generální ředitel (akciové společnosti), TLF: <i>Président-directeur général</i>	P.D.G. (pédégère)	s.m.

Tab.25 F: zkr.

X	une + X	Madame (Mme) le + X	une femme + X	la femme + X	
O.S.	1	0(0)	0	0	
X	la + X	Madame (Mme) le + X	Madame (Mme) la + X	une femme + X	la femme + X
C.R.S.	0	0(0)	0(0)	0	0
V.R.P.	0	0(0)	0(0)	0	0
P.D.G.	0	0(0)	0(0)	0	0
PDGère	0	0(0)	0(0)	0	0
pédégère	0	0(0)	0(0)	0	0

Z těchto zkratk bylo ve Frantextu (Tab.25) nalezeno pouze jedno užití *une O.S.*: „Dans le supplément littéraire d'un journal, le critique, analysant un roman publié par *une O.S.* de chez Renault, a écrit, en commentaire, bien sûr, elle n'a rien d'une publicitaire bovarysante dans un hamac du Lubéron.“⁹⁹

Tab.26 G: zkr.

X	une + X	Madame (Mme) le + X	une femme + X	la femme + X	
O.S.	5 030	0(0)	1 050	689	
X	la + X	Madame (Mme) le + X	Madame (Mme) la + X	une femme + X	la femme + X
C.R.S.	24 900	0(0)	1(1)	572	2
V.R.P.	10 100	1(0)	6(2)	8	0
P.D.G.	15 200	20 900(41)	17 200 (426)	22 300	16 100
PDGère	688		8(4)	0	1
pédégère	1 870		153(4)	0	1

⁹⁹ NAVARRE, Yves. *Biographie*. 1981, p. 221, *L'émotion de départ*, 30. Dimanche 25 mai.

Počet nálezů v Googlu (Tab.26) ukazuje, že se tyto zkratky se členem ženským používají. U zkratek *O.S.* a *C.R.S.* pak i zřídka spojení se slovem *femme*. V případě *P.D.G.* je jasné, že tento tvar převládá nad tvary *PDGère* i *pédégère*. Nicméně, stejně jako tvar *la P.D.G.* se hojně vyskytují i kombinace *Madame le P.D.G.*, *Madame la P.D.G.* i *femme P.D.G.*

4. Výpůjčky

Tato kapitola se zabývá výpůjčkami z různých cizích jazyků. V první části nalezneme jména povolání, u nichž FEMME (1999) doporučuje v ženském rodě zachování stejného tvaru jako v rodě mužském. Poté následují jména, u nichž může být použit ženský ekvivalent z cizího jazyka. Poslední část se pak zabývá výpůjčkami, místo kterých jsou navržena jiná, čistě francouzská pojmenování. Přechylují se pak pouze tyto nové výrazy.

a.

M	Povolání v čj	F	TLF
baby-sitter	osoba, která večer (v nepřítomnosti rodičů) hlídá za úplatu děti	baby-sitter	-
clown	klaun, šašek	clown	s.m.
docker	přístavní dělník, dokař	docker	s.m.
factotum	pravá ruka (osoba), faktótum	factotum	s.m.
gourou	TLF: duchovní mistr, učitel	gourou	s.m.
groom	livrejovaný hotelový poslíček, <i>arch.</i> sluha, podkoní	groom	s.m.
impresario	impresário	impresario	s.m.
jockey	žokej	jockey	s.m.
judoka	džudista	judoka (judokate)	s. s.m.
karatéka	TLF: osoba praktikující karate	karatéka	s.m.
lad	stájník, stájný (u závodních koní)	lad	s.m.
picador	pikador (zápasník s býky)	picador	s.m.
pizzaïolo	-	pizzaïolo	-
toréador	toreador	toréador	s.m.
torero	toreador, <i>zř.</i> torero	torero	s.m.
yogi	jogín, jógí	yogi	s.m.

S výjimkou výrazů *baby-sitter* a *pizzaïolo* se jedná o výrazy již registrované v TLF. Všechna, až na výjimku *judoka*, jsou zanesena pouze jako substantiva rodu mužského. V případě tohoto jména FEMME (1999) připouští v ženském rodě i tvar *judokate*. V případě jména *clown* autoři úplně zavrhlí tvar *clownesse*, který je vnímán jako hanlivé označení. V případě jména *yogi*, TLF dále rozlišuje tvar mužský *yogin* a tvar ženský *yoginî*.

Tab.27 F: výp.A

X	une + X	Madame (Mme) le + X	une femme + X	la femme + X	
imprésario	0	0(0)	0	0	
X	la + X	Madame (Mme) le + X	Madame (Mme) la + X	une femme + X	la femme + X
baby-sitter	6	0(0)	0(0)	0	0
clown	0	0(0)	0(0)	0	0
docker	0	0(0)	0(0)	0	0
factotum	0	0(0)	0(0)	0	0
gourou	0	0(0)	0(0)	0	0
groom	0	0(0)	0(0)	0	0
jockey	0	0(0)	0(0)	0	0
judoka	0	0(0)	0(0)	0	0
judokate	0	-	0(0)	0	0
karatéka	0	0(0)	0(0)	0	0
lad	0	0(0)	0(0)	0	0
picador	0	0(0)	0(0)	0	0
pizzaïolo	0	0(0)	0(0)	0	0
toréador	0	0(0)	0(0)	0	0
torero	0	0(0)	0(0)	0	0
yogi	0	0(0)	0(0)	0	0

Ze všech výpůjček bylo ve Frantextu (Tab.27) nalezeno pouze několik případů *la baby-sitter*, př.: „*Je me suis sauvée de chez moi. Mon bonhomme me trompe. Je l'ai surpris en train d'embrasser comme un malade la baby-sitter de mes petits-enfants.*“¹⁰⁰

Tab.28 G: výp.A

X	une + X	Madame (Mme) le + X	une femme + X	la femme + X	
imprésario	407	1(1)	7	93	
X	la + X	Madame (Mme) le + X	Madame (Mme) la + X	une femme + X	la femme + X
baby-sitter	666 000	0(0)	1(2)	1	1
clown	25 400	7(7)	1 020(3)	21 800	16 000
docker	584	0(0)	0(0)	5	4
factotum	117	0(0)	0(0)	0	0
gourou	6 960	4(1)	5(5)	738	411
groom	6 920	0(1)	0(1)	0	2
jockey	1 050	2(0)	0(0)	12 900	13 300
judoka	4 100	0(0)	0(0)	3	3
judokate	30 000	-	0(0)	0	1
karatéka	3 750	0(0)	2(0)	2	4
lad	2 440	0(0)	0(0)	1	3

¹⁰⁰ BURON, Nicole de. "Chéri, tu m'écoutes ? : alors répète ce que je viens de dire...". 1998, p. 164, DEUXIÈME PARTIE, Chapitre IX, Copains et copines.

picador	254	1(0)	0(0)	1	2
pizzaïolo	2 780	0(0)	0(0)	0	0
toréador	1 330	0(0)	1(0)	684	5
torero	561	0(0)	0(0)	16 700	68 900
yogi	564	0(0)	0(0)	61	763

Nálezky z Googlu (Tab.28) ukazují, že se tyto výpůjčky v ženském rodě používají, některé obzvlášť hojně. Pouze v případě jména *clown* výrazu *la clown* konkuruje spojení *femme clown*. Stejný případ se vyskytuje i u jména *yogi*. V případě jména *jockey* a *torero*, spojení *femme jockey* a *femme torero* dokonce mnohonásobně převyšují výrazy *la jockey* a *la torero*.

b.

M	Povolání v čj	F	TLF
barman	barman (čičšník v baru)	barmaid	s.m.,f
rugbyman	ragbista	joueuse de rugby (rugbywoman)	s.m.
imprésario	imprésario	imprésaria	s.m.
pizzaïlo	-	pizzaïola	-
torero	toreador, zř.torero	torera	s.m.

Pro výrazy v této části autoři FEMME (1999) doporučují použití vypůjčeného ženského tvaru z cizího jazyka. Jednoznačně je tomu tak u jména *barman*, feminum *barmaid* je atestováno v nejvýznamnějších slovnících 20.století, jak informuje TLF. Pro jména *imprésario*, *pizzaïlo* a *torero* je kromě použití tvaru mužského s ženským determinanem (viz výše) také možné užití výpůjčky ženského tvaru (užití tvaru *imprésaria* je doporučené ve Švýcarsku).V případě jména *rugbyman* pak přichází v úvahu *joueuse de rugby*, anebo taktéž tvar *rugbywoman* (databázi TLF neznámý).

Tab.29 F: výp.B

X	une + F	la + F	Madame (Mme) la + F	une femme + f	la femme + F
imprésaria	0	0	0	0	0

X	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + f	la femme + M	la femme + F
barman - barmaid	0	28	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
rugbyman - rugbywoman	0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
joueuse de rugby		0			0		0		0
pizzaïola		0			0		0		0
torera		0			0		0		0

Ve Frantextu (Tab.29) byly nalezeny pouze případy užití tvaru *la barmaid*, př.: „*Dans un bar du quartier européen où j'étais entré boire un verre, la barmaid blonde à laquelle, au bout de deux minutes, je faisais naturellement des confidences, parut particulièrement touchée par ma sérénade enflammée.*”¹⁰¹

Tab.30 G: výp.B

X	une + F	la + F	Madame (Mme) la + F	une femme + f	la femme + F
imprésaria	0	5	0(0)	0	0

X	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + f	la femme + M	la femme + F
barman - barmaid	1 180	104 000	0(0)	5(4)	9(2)	352	650	1	1
rugbyman - rugbywoman	446	536	0(0)	0(0)	0(0)	0	1	1	0
joueuse de rugby		10 800			0(0)		1		0
pizzaïola		6 710			0(0)		0		0
torera		1 240			0(0)		7		9

Google (Tab.30) doporučené užívání tvarů *la barmaid* a *la joueuse de rugby* počtem nálezů jednoznačně podpírá. Dále je patrné, že tvary *la pizzaïola* a *la torera* převažují nad tvary *la pizzaïolo* a *la torero* (cf.Tab 28). V případě jména *imprésario* je početnější užití tvaru mužského se členem ženským než užití výpůjčeného ženského tvaru.

¹⁰¹ GARY, Romain. *La Promesse de l'aube*. 1960, p. 303, TROISIÈME PARTIE, CHAPITRE XXXII.

C.

Zde najdeme výrazy z francouzského jazyka, které autoři FEMME (1999) doporučují namísto vypůjčených výrazů (v závorkách šedou barvou). Co se TLF týče, neznámé mu jsou výpůjčky *disc-jockey(DJ)*, *audit* a *designer*. Nicméně, stejně tak i navrhované tvary *manageur* a *stylicien*. Dále je nutné podotknout, že výraz *animateur* navrhovaný pro výraz *disc-jockey* má mnohem širší význam než vypůjčený tvar. Problémem je i výraz *reporteur*, který TLF registruje nejen ve vztahu k informačním technologiím, ale také ve významu přetiskař, litograf. Jako novinář specializující se na reportáže je pak zanesen *reporter*.

M	Povolání v čj	F	TLF
animateur (disc-jockey, DJ)	podněcovatel, pracovník (v kultuře, sportu apod.), konferenciér, komentátor, animátor, osoba pověřená organizováním volného času mladých lidí (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 7th ed.: osoba, jejímž povoláním je uvádět a hrát populární hudební nahrávky, a to v rádiu, televizi či klubu)	animatrice	adj.,s.(0)
auditeur (audit)	posluchač, <i>jur.auditor</i> (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 7th ed.: pouze ve významu audit, nikoli osoby, která ho provádí)	auditrice	s.(0)
cadreur (caméraman)	<i>film.ostřič</i> (obrazu, osoba) (kameraman)	cadreuse	s.m.(s.m.)
manageur (manager)	- (manažer)	manageuse	0 (s.m.)
reporteur (reporter)	věřitel n.dlužník při reportních obchodech; přetiskař (v tomto významu je feminum <i>reporteuse</i> , viz.1.5c.); TLF uvádí i význam reportér (reportér, zpravodaj)	reportrice	s.var.(s.m.)
stylicien (designer)	- (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 7th ed.: osoba, jejímž povoláním je navrhovat oblečení, nábytek, nástroje, atd)	stylicienne	0(0)

Nejprve se tedy nabízí porovnání užívání vypůjčených mužských tvarů a jim navrhovaných výrazů.

Frantext:

l'animateur	79
le disc-jockey	0
le DJ	0
l'auditeur	541
l'audit	0/1
le cadreur	3
le caméraman	0
le manageur	0
le manager	26
le reporteur	0/5
le reporter	**564
le stylicien	0
le designer	1

Google

l'animateur	919 000
le disc-jockey	48 000
le DJ	300 000
l'auditeur	339 000
l'audit	*703 000
le cadreur	40 600
le caméraman	125 000
le manageur	15 400
le manager	**361 000
le reporteur	12 800
le reporter	**196 000
le stylicien	225
le designer	**495 000

Co se Frantextu týče, pomineme výrazy *animateur* a *auditeur* pro jejich široký význam. Výraz *le cadreur* nalezen byl, výpůjčka *le caméraman* nikoli. Naproti tomu nebyl nalezen žádný výskyt jmen *le manageur* ani *le stylicien*. Zato byl ale nalezen výskyt výpůjček: „*Le drummer saupoudra sa caisse et il se fit du silence. Le manager annonce une attraction. La musique reprend...*“¹⁰², „*Un petit avion huit places. Le manager*

¹⁰² QUENEAU, Raymond. *Loin de Rueil*. 1944, p. 194.

*du groupe étant un fanatique de ces zincs, tout le monde sous ses ordres était censé se déplacer dans ces bimoteurs plutôt foireux.*¹⁰³; „*Même les produits alimentaires commencent à être soumis à l'impératif de l'esthétique industrielle : le designer italien Giugiaro a pu ainsi dessiner la forme de nouvelles pâtes alimentaires.*¹⁰⁴

Výraz *le reporteur* se sice také vyskytoval, nikoli však ve významu povolání (stroj). Mezi vysokým počtem nálezů tvaru *le reporter*, zkrslých faktem, že *reporter* může být přítomno jako sloveso, bylo možné identifikovat i mnoho případů významu povolání, př.: „ *Le reporter de la radio, toujours dans sa cabine, semble attendre quelque chose et consulte de temps en temps sa montre-bracelet.*“¹⁰⁵

Nálezy z Googlu jsou zkrslé z několika důvodů. Jednak se v případě *le manager*, *le designer*, *le reporter* může jednat o spojení předmětu a slovesa, jednak *animateur* a *auditeur* mají širší význam než výpůjčky. Irrelevantí je taktéž údaj pro *l'audit*, který se hojně používá pro označení *auditu*, nikoli osoby, která ho provádí.

Nicméně, je jasné, že se používají jak výpůjčky, tak navrhované tvary (zaostává pouze *le stylicien*), př.:

„*Le manager du club anglais de Blackburn (1re div. anglaise), Sam Allardyce, va subir une angioplastie pour se faire déboucher une artère du ...*“¹⁰⁶

„*Comment voyez vous le manager de demain ? Controleur, animateur, support de l'action, apporteur d'idées, producteur de coopération, décideur, sélectionneur...*“¹⁰⁷

„*De Bujumbura la capitale, au lac Tanganyika, en passant par la route numéro 1, l'artère vitale du pays, le reporter de RFI est allé à la rencontre d'un pays encore hanté par la guerre.*“¹⁰⁸

„*Le reporter Gwenlaouen Le Gouil enlevé en Somalie.*“¹⁰⁹

---

¹⁰³ MANOEUVRE, Philippe. *L'Enfant du rock*. 1985, p. 11, PROLOGUE.

¹⁰⁴ LIPOVETSKY, Gilles. *L'Empire de l'éphémère : la mode et son destin dans les sociétés modernes*. 1987, p. 194, DEUXIÈME PARTIE, *La mode achevée, I. La SÉDUCTION DES CHOSES, Un charme nommé design*.

¹⁰⁵ TARDIEU, Jean. *La Comédie du drame*. 1955-1984, p. 65, *La cité sans sommeil FICTION FANTASTIQUE, TROISIÈME TABLEAU*.

¹⁰⁶ <http://www.tajeunesse.com/operation-du-coeur-pour-le-manager-de-blackburn-sam-allardyce.html>

¹⁰⁷ <http://www.esc-saint-etienne.fr/Comment-voyez-vous-le-manager-de.html>

¹⁰⁸ http://www.rfi.fr/actufr/articles/014/article_6237.asp

¹⁰⁹ <http://www.rue89.com/2007/12/16/le-reporter-gwenlaouen-le-gouil-enleve-en-somalie>

V případě *cadreur – caméraman* jasně převažuje užití tvaru *caméraman*.

Nyní porovnejme použití tvarů ženských.

Tab.31 F: výp.C

X	une + M	une + F	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
animateur/trice	0	*3	-	*10	0(0)	-	0(0)	0	0	0	0
disc-jockey	0		0		0(0)	0(0)		0		0	
DJ	0		0		0(0)	0(0)		0		0	
auditeur/trice	0	*2	-	*8	0(0)	-	0(0)	0	0	0	0
audit	0		-		0(0)			0		0	
cadreur/euse			0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
caméraman/woman			0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
manager/euse			0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
manager			1		0(0)	0(0)		0		0	
reporteur/trice			0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
reporter			0		0(0)	0(0)		0		0	
stylicien/ne			0	0	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
designer			0								

Ve Frantextu (Tab.31) se sice objevily navrhované výrazy *animatrice* a *auditrice*, nikoli však tak, aby odpovídaly významu původních výpůjček. Jediným relevantním nálezem je tedy *la manager*: „...*nous avons vu la manager personnelle de Lou nous traquer avec deux roadies.*“¹¹⁰

Tab.32 G: výp.C

X	une + M	une + F	la + M	la + F	Madame (Mme) le + M	Madame (Mme) la + M	Madame (Mme) la + F	une femme + M	une femme + F	la femme + M	la femme + F
animateur/trice	12 600	97 500	-	227 000	0(3)	-	2 170(294)	2	5 370	2	9
disc-jockey	2 630		239		0(0)	0(0)		4 270		4 390	
DJ	9 330		31 800		0(2)	2(2)		92 500		30 500	
auditeur/trice	3 430	14 300	-	18 300	13 400(10)	-	512(3)	9	2	4	0
audit	7 290		-		0(1)			3		10	
cadreur/euse			2 820	1 800	0(1)	0(0)	0(0)	1	0	0	1
caméraman/woman			28 800	5 080	3(0)	5(0)	2(0)	5 460	1	3	0
manager/euse			1 320	8 580	0(0)	0(0)	202(3)	1	0	2	0
manager			**9 050		3(3)	754(27)		16 000		65 000	

¹¹⁰ MANOEUVRE, Philippe. *L'Enfant du rock*, 1985, p. 120, 10 LA BAGARRE.

reporteur/trice			147	1 050	0(1)	1(0)	2(0)	0	0	3	0
reporter			**27 000		2(7)	8(3)		20 000		12 800	
stylicien/ne			0	9	0(0)	0(0)	0(0)	0	0	0	0
designer			**61 300		1(0)	9(5)		30 000		8 260	

Vzhledem k již popsané problematice je obtížné porovnat nálezy v Googlu (Tab.32). Jisté je, že se hojně vyskytuje spojení *femme DJ*, *femme manager*, *femme reporter* a *femme designer*. Jasně převažuje tvar *la caméraman* nad *la cadreur/euse* i *la camérawoman*. Tvar *la stylicien/ne* se téměř nepoužívá. U ostatních lze vždy najít zástupce jak výpůjček se členem ženským či navrhovaných tvarů se členem ženským, ať už v rodě mužském či ženském (ženský převládá, pouze u *la cadreur* je tomu opačně). V případě jména *manager*, tvar *la manageuse* se hojně užívá. Nicméně, pořád je to cca osmkrát méně než spojení *la femme manager*.

Vyhodnocení praktické části

Celkové vyhodnocení analýzy je třeba vzhledem k problematice rozdělit do několika částí.

V první části najdeme jména, u nichž by mělo být použítí ženského tvaru bezproblémové, jelikož se jedná o jména obourodá. Dále sem bylo zařazeno několik dalších jmen, jejichž ženský tvar je registrován v TLF a s jejichž užíváním nesouvisí žádné větší problémy.

V druhé části jsou zařazena jména, jejichž ženský tvar dle TLF nese kromě významu určitého povolání i význam další.

Do třetí části pak spadají jména, která byla doposud registrována pouze jako substantiva rodu mužského. Pro ženský tvar byl použit tvar mužský anebo vytvořen tvar zcela nový. Čtvrtá část se věnuje jménům, u nichž existující ženský tvar neoznačuje povolání, nýbrž nese pouze jiný význam.

Poslední část shrnuje užívání těch výpůjček, pro které autoři FEMME (1999) navrhují jiné výrazy.

I.

Podle předpokladu užití obourodých substantiv se ukázalo jako bezproblémové, a to jak ve Frantextu, tak ve vyhledávači Google. S výjimkou jména *chimiste* se tato jména téměř nepoužívají ve spojení s *Madame* a členem mužským ani ve spojení se slovem *femme*. V případě *chimiste* mělo v Googlu spojení *la femme chimiste* poloviční počet vzhledem k tvaru *la chimiste*.

Stejně tak bylo ve Frantextu prokázáno užívání většiny jmen končících na *-é/e*, atestovaných pro oba rody (*l'agrégée*, *l'attachée*, *la déléguée*, *la préposée*). Zajímavostí je fakt, že ve spojení se slovem *Madame* převládá v Googlu užití členu a tvaru mužského u *Madame l'attaché* a *Madame le délégué*. V případě jména *député* sice převažuje *Madame la députée* (221tis.), zbylé dvě možnosti mají ale také hojné zastoupení: *Madame la député* (173tis.), *Madame le député* (146tis.).

Také bylo ve Frantextu prokázáno užívání atestovaných tvarů *la savante*, *l'academicienne*, *la chercheuse* i anglicismu *la barmaid*. Výpůjčka *la judoka* byla nalezena pouze s pomocí Googlu, mnohonásobně jí ovšem převýšil tvar *la judokate*, který FEMME (1999) také připouští.

II.

Ze všech zkoumaných označení můžeme dále vyčlenit skupinu jmen, jejichž ženské tvary mohou dle TLF označovat povolání či funkci, kromě toho jsou ale obdařeny i dalším významem. Některá z nich mohou zároveň označovat manželku muže vykonávajícího dané povolání (*contremaîtresse*, *mairresse*, *présidente*, *banquière*), odlišnou funkci (*soldate*), či obojí (*intendante*). Řada dalších pak může zároveň vystupovat ve funkci neživotných substantiv, z valné většiny označujících stroje či pomůcky související s daným povoláním (*baigneuse*, *balayeuse*, *bobineuse*, *chauffeuse*, *cuisinière*, *drapière*, *dresseuse*, *écaillère*, *guide*, *tondeuse*). Poslední skupinka se pak týká jmen, která mohou mít v ženském tvaru zavádějící znehodnocující význam (*maîtresse*, *compagnonne*, *professionnelle*). Tento fakt by ovšem neměl způsobovat problém. Existuje mnoho jmen pro označení povolání, která mají v mužském rodě také širší význam. *Le compteur* by si pak mohl stěžovat na význam počítadla, *le verrier* na koš na sklenice, *le vinaigrier* pak na karafinku na ocet nebo dokonce střevlíka zlatitého, atd.

Nicméně, vedle užívání některých těchto ženských tvarů navrhuje FEMME (1999) i užití tvarů mužských s ženskými determinanty. Jedná se o *la contremaître*, *la maire* a *la maîtresse*. Autoři pak navrhují zachovat v původní formě tvary s ustáleným užíváním (typu *maîtresse d'école*).

Analýza užívání jmen z této skupiny byla obtížná, zejména rozlišení manželky či funkce samotné. Nicméně, ve Frantextu byla ve významu povolání jednoznačně identifikována tato jména: *la maîtresse*, *la balayeuse*, *la bobineuse*, *la chauffeuse* (pouze jako řidička), *la cuisinière*, *l'écaillère*, *la guide*.

Co se údajů z Googlu týče, i přes fakt, že počty výskytů ženského tvaru se členem ženským jsou zkresleny dalším významem, byly tyto tvary v některých případech převyšeny jiným typem užití. Jedná se o následující :

La contremaître

Madame le maire (může ovšem znamenat i manželku), *la femme maire, la maire*

La femme soldat

La femme compagnon, la compagnon

La femme professionnelle

III.

Nejpočetnější skupinu naší analýzy tvoří substantiva, která doposud existovala pouze jako substantiva rodu mužského. Nejsou tedy registrována v TLF. Ženské tvary byly vytvořeny uměle po vzoru již existujících ženských tvarů nebo byl s ženským determinantem použit tvar mužský. V následujícím přehledu je uvedena přítomnost (či nepřítomnost) těchto 'novotvarů' v databázi Frantext i vyhledávači Google a zároveň případy konkurenčního užití jiných tvarů. Tučným písmem jsou zdůrazněny tvary, které dvakrát či více převyšují tvary nové. Normálním písmem pak tvary, které mají zhruba stejný počet výskytů (případně o něco menší, max. cca 10%).

Proškrtnutí pomlčkou je přítomno u jmen zachovávajících stejnou formu a začínajících samohláskou (typu *l'auteur*), kdy by se takové označení krylo s označením muže s daným povoláním.

V úvahu byly k porovnání s těmito novými tvary brána označení typu **Madame le + M**, **Madame la + M** (vyjma případů zachování stejného tvaru v ženském rodě), **la femme + M/F** a **la + M** (u jmen začínajících souhláskou).

Jména jsou řazena ve sledu, v jakém se objevila v analýze.

Je třeba počítat s faktem, že spojení s *Madame* se oproti zbývajícím používá při oslovení a pojí se zejména s vyššími funkcemi. Dále také s faktem, že spojení typu *Madame + le* se může někdy vyskytovat jako označení manželky, nikoli ženy v této funkci (zvláště u jmen jako *Madame le Maire, Madame le Président* atd.)

Do této skupiny bylo zahrnuto i několik jmen, která svůj přechýlený tvar sice mají, autoři FEMME (1999) ovšem navrhují buďto zachování mužského tvaru (*la chef*, *la poète*) či fakultativní přidání koncového –e (*l’auteure*, *la docteure*, *la professeure*). Dále také *la procureur(e)*, i když tvar *la procureuse*, který se dosud používal pouze k označení manželky, autoři nezavrhují. Stejně tak ani úplně nevylučují tvary *la poétesse* a *la professeuse*.

La	FTXT	Konkurenční užití	G	Konkurenční užití
bibliothécaire	✓		✓	
capitaine	✓		✓	
commissaire	✓		✓	
juge	✓	Madame le juge	✓	Madame le juge
ministre	✓		✓	
peintre	✓	la femme peintre	✓	la femme peintre
pilote	0		✓	la femme pilote
porte-parole	0		✓	
prudhomme	✓		✓	
visagiste	0		✓	
poète	✓	la poétesse	✓	la femme poète, la poétesse
chargée	✓		✓	la femme chargée
députée	0		✓	
agente	0		✓	la femme agent
consule	0	la consul	✓	Madame la consul
motarde	0		✓	
pistarde	0		✓	
rabbine	0		✓	la femme rabbin
substitute	0	Madame le substitut	✓	la substitut, Madame le substitut, Madame la substitut
mannequin	0		✓	
mannequine	0		✓	la femme mannequin
chef	✓		✓	Madame le chef
clerc	0		✓	Madame le clerc
témoin	0		✓	Madame le témoin, la femme témoin
électricienne	0		✓	
douanière	✓		✓	
manadière	0		✓	
menuisière	✓		✓	la menuisier
pompier	0		✓	la femme pompier
policière	0		✓	la femme policière, la femme policier
vinaigrière	0		✓	
syndique	0		✓	Madame le syndic
annonceuse	✓		✓	
employeuse	0		✓	

exorciseuse	0		✓	
censeur	0		✓	
censeuse	0		✓	Madame le censeur
commandeur	0		✓	
commandeure	0		✓	
entrepreneur	-		-	la femme
entrepreneure	0		✓	entrepreneure, la femme entrepreneur
ingénieur	-		-	la femme ingénieur, la
ingénieure	0		✓	femme ingénieure, Madame l'ingénieur
proviseur	✓		✓	
proviseure	✓		✓	Madame le proviseur
procureur	0		✓	
procureure	0	(la procureuse:JV)	✓	
professeur	✓	la professeuse, Madame	✓	
professeure	✓	le professeur, Madame la	✓	la femme professeur,
professeuse	✓	professeur	✓	Madame le professeur
chiropractrice	0		✓	
éditrice	0		✓	
illustratrice	✓		✓	
navigatrice	✓		✓	
questrice	0		✓	la questeur
rhétrice	0		✓	
viticultrice	0		✓	
sculptrice	0		✓	
sculpteure	0	la sculpteur	✓	
auteur	-		-	
auteure	0	la femme auteur	✓	
docteur	✓		✓	Madame le docteur,
docteure	✓	Madame le docteur	✓	la femme docteur
pasteur	0		✓	la femme pasteur,
pasteure	✓		✓	Madame le pasteur
bruiteuse	0		✓	
compteuse	0		✓	la compteur
pisteuse	0		✓	
projeteuse	0		✓	
reporteuse	0		✓	
sauveteuse	0		✓	la sauveteur
traiteuse	0		✓	la traiteur
transporteuse	0		✓	la transporteur
V.R.P.	0		✓	
P.D.G.	0		✓	Madame le P.D.G., la femme P.D.G.
clown	0		✓	
docker	0		✓	
factotum	0		✓	
gourou	0		✓	
groom	0		✓	
imprésario	0		✓	
jockey	0		✓	la femme jockey
karatéka	0		✓	

lad	0		✓	
picador	0		✓	
toréador	0		✓	
torero	0		✓	la femme torero, la torera
yogi	0		✓	la femme yogi
cadreuse	0		✓	la caméraman, la camérawoman, la cadreur

Jak můžeme vidět v tabulce, ve Frantextu činí problém pouze čtyři jména. Převažuje zde užití jiné než použití přechýleného tvaru. Jedná se o *la poétesse*, *la consul*, *Madame le substitut* a *la sculpteur*. Mnohé z těchto tvarů se ale ve Frantextu ve spojení se členem určitým vůbec nevyskytovaly.

Ve vyhledávači Google, kde měl každý z těchto nových tvarů alespoň nějaké zastoupení, už je problematika patrnější. Nad navrhovanou variantou vítězí spojení s *Madame le* u jmen *juge*, *substitut*, *censeur*, *ingénieur*, *professeur* a *docteur*. Spojení s *la femme* pak u *peintre*, *pilote*, *rabbin*, *substitut*, *mannequin*, *pompier*, *policrière*, *entrepreneur* i *entrepreneure*, *ingénieur* i *ingénieure*, *professeur*, *pasteur*, *jockey*, *torero*. Použití tvaru mužského pak bylo nejhojnější u *la substitut*, *la menuisier*, *la questeur*, *la traiteur*, *la transporteur*. V případě jména *cadreuse*, které bylo navrženo jako označení kameramanky, převažovala výpůjčka *la caméraman*, poté také *la camérawoman*. (tj. celkově 22 problematických jmen).

Kromě toho, u některých jmen se jiné typy užití vyskytovaly alespoň ve zhruba stejné míře.

Na druhou stranu, u mnohých jmen nové tvary počtem převýšily ostatní možnosti označení. Jedná se o: *la bibliothécaire*, *capitaine*, *commissaire*, *ministre*, *porte-parole*, *prudhomme*, *visagiste*, *députée*, *motarde*, *pistarde*, *électricienne*, *douanière*, *manadière*, *vinaigrière*, *annonceuse*, *employeuse*, *exorciseuse*, *commandeur(e)*, *procureur(e)*, *chiropractrice*, *éditrice*, *illustratrice*, *navigatrice*, *rhétrice*, *viticultrice*, *sculptrice/sculpteure*, *auteur(e)*, *bruiteuse*, *pisteuse*, *projeteuse*, *reporteuse*, *V.R.P.*, *clown*, *docker*, *factotum*, *gourou*, *groom*, *imprésario*, *karatéka*, *lad*, *picador*, *toréador*. (tj. 42 případů).

IV.

Další skupina jmen se jeví jako nejspornější. Ženské tvary těchto jmen existují a používají se, ovšem pouze v odlišném významu. Některá mohou označovat i jistou funkci, ta se ale liší od funkce, kterou označuje dané jméno v mužském rodě. Spadají sem jména, která se používají ve významu manželky (*amirale, greffière, lieutenant*; *procureuse* – k tomuto tvaru je navržen také tvar *procureur(e)*). Dále pak neživotná substantiva (*cireuse, camelote, ébouseuse, étagère, fourrière, imprimeuse, marine, médecine, peleuse, raboteuse, saucière, saunière, verrière*). Některá mohou nést význam obého (*boulangère, générale, maréchale, matelote*). Další problémová jména jsou pak *geôlière, préfète, écrivaine, entraîneuse, officière*.

Ve čtyřech případech FEMME (1999) navrhuje přechýlení pouze jako fakultativní. Jedná se o *la camelot(e), marin(e), matelot(e)* a *médecin(e)*.

Ve Frantextu se podařilo identifikovat pouze tři jména, která odpovídala významu v mužském rodě: *l'écrivaine, l'officière* a *la cireuse*.

Co se výsledků v Googlu týče, zkrácený ženský tvar byl převyšena jiným typem označení v případě *la femme écrivain* a *la femme officier*. Zanedbatelný počet neměly ani *la femme lieutenant* a *la femme boulangère*, i když o něco nižší než tvar ženský se členem určitým. Převažovaly také *Madame l'amiral, Madame le lieutenant* a *Madame le préfet*, nicméně není jisté, zda některá z nich neoznačují pouze manželky.

V.

Zvláštní pozornost si zaslouží i skupina jmen, která byla navržena, aby nahradila jména vypůjčená z cizích jazyků. Připomeňme si, že se jedná o *animateur/trice* pro *disc-jockey*, *auditeur/trice* pro *audit*, přičemž jak první, tak druhý návrh má širší význam než vypůjčka. Dále jsou to *cadreur/euse* pro *caméraman*, *manager/euse* pro *manager*, *reporteur/trice* pro *reporter* a *stylicien/ne* pro *designer*.

Z porovnání mužských tvarů ve Frantextu se návrh jeví oprávněný pouze v případě *le cadreur*, u něhož byl oproti *le caméraman* výskyt zaznamenán. Naopak je tomu ale

u *le manageur*, *le reporteur* a *le stylicien*, u kterých nebyl nalezen žádný zástupce. Tvary vypůjčené se vyskytovaly.

Ve vyhledávači Google byl zaznamenán jak výskyt výpůjček, tak navrhovaných tvarů. Přesný poměr bohužel nelze s jedinou výjimkou určit. Jisté je pouze, že tvar *le caméraman* zde třikrát převyšuje tvar navrhovaný, tedy *le cadreur*.

V případě užívání ženských tvarů byl ve Frantextu zaznamenán pouze jediný relevantní případ výskytu ze všech možných kombinací. Jedná se o tvar *la manager*.

Z výsledků v Googlu vyplývá, že tvar *la caméraman* několikrát převyšuje tvary *la camérawoman*, *la cadreur* i *la cadreuse*. Dále je zajímavé, že byl zaznamenán hojný výskyt spojení *la femme designer* oproti zanedbatelnému počtu *la stylicienne*. Stejná je situace pro *la femme reporter* oproti *la reportrice* i pro *la femme manager* oproti *la manageuse*. U zbývajících dvou jmen můžeme pouze konstatovat, že se hojně používají spojení *la femme DJ* a *Madame l'auditeur*.

ZÁVĚR

Jak jsme mohli v průběhu práce sledovat, přechylování názvů povolání v současné francouzštině je značně problematickým jevem. A to jednak z důvodů gramatických, jelikož ne vždy se nabízí bezproblematický způsob odvození či vytvoření ženského tvaru daného jména, jednak také z důvodů společensko-politických, jelikož vůbec otázka nutnosti takovýchto snah i možností politických intervencí v této záležitosti nebyla dosud vyjasněna.

Jak bylo již několikrát zmíněno, sama veřejnost k této záležitosti nepřistupuje jednotně, a to i kdybychom měli na mysli pouze její ženské zástupce. První část držící se snah o domnělou rovnoprávnost trvá na právu mít vlastní označení a neschovává se za označení mužská, druhá část pak, mnohdy z naprosto stejných důvodů, trvá na zachování prestižního označení v mužském rodě. Našly by se jistě ale i takové, jež považují diskuze, spory a následná řešení celé záležitosti za věc naprosto zbytečnou, jelikož nemají pocit, že by jim mužské označení v čemkoli bránilo.

Číselné údaje z výzkumů zmíněných HOUDEBINE-GRAVAUD ohledně užívání tvarů jmen povolání dobře dokládají, v jaké jazykové nestabilitě se francouzština ve spojitosti s názvy povolání v současné době nachází.

V praktické části této práce jsme mohli vidět, že je obtížné vysledovat jednotnou tendenci v užívání ženských tvarů pro označení povolání, funkcí atd.

Co se textů z Frantextu týče, není překvapivé, že se mnohá z jmen vůbec nevyskytovala, a to v žádné z možných forem. Valné zastoupení bylo u několika jmen, se kterými se v beletrii běžně setkáváme, jelikož se jedná o tradiční povolání, na druhou stranu jména označující různá novodobá povolání se ve velké míře nevyskytovala. Pokud ano, tak pochopitelně u současných autorů. Zajímavostí je obsažení většiny názvů vypůjčených z cizích jazyků, přičemž užívání francouzských názvů navrhaných terminologickými komisemi zaznamenáno téměř nebylo.

Analýza údajů z Googlu poskytla průkaznější údaje o zvyklostech mluvčích. V případě jmen, jež doposud existovala výhradně ve tvaru mužském, byla identifikována řada jmen, u nichž mluvčí preferují spojení se slovy *femme* či *Madame*. Překvapivě bylo ale nalezeno zhruba jednou tolik případů užití výrazů nových, tj. tvarů nově vytvořených

či užití tvaru mužského se členem ženským. Tento fakt evidentně poukazuje na snahy běžných mluvčích užívat tvarů ženských.

Nicméně stále tu zůstává řada jmen, u nichž mohou ženské tvary nést nejrůznější významy, počínaje různými nástroji a hanlivými označeními konče.

Kromě toho se spory v této věci týkají i roviny politické. Je věcí známou, že na čistotu francouzského jazyka ve Francii již dlouho bdí Francouzská akademie. Kromě toho byly ale v průběhu času ustaveny různé ministerské terminologické komise. Mezi nimi zmíněná *Commission générale de terminologie et néologie*, kde je Francouzská akademie právoplatným členem, a která má díky dekretu z roku 1996 moc rozhodovat o výběru výrazů vyjadřujících nové pojmy a skutečnosti, čehož se vláda tímto dekretem zřekla.

Nicméně vypracováním pro nás stěžejního díla *Femme, j'écris ton nom...* byla pověřena vybraná komise z Národního institutu pro francouzský jazyk, přičemž vyjádření Generálního výboru pro terminologii a neologii k této problematice nebylo při jeho vypracování vůbec bráno v potaz.

Další problematickou otázkou jsou samotné pravomoci státu v této záležitosti.

Je pravdou, že téma problematiky *genderu* všeobecně se v jádru Evropské unie stále více rozvíjí. Členskými státem jsou pak určovány nejrůznější doporučení, mezi nimi i doporučení ohledně užívání korektního genderového jazyka. Jak bylo ale již řečeno, jakákoli úprava v této záležitosti, co se Francie týče, by vyžadovala normativní dokument, přičemž stát má sice právo zasahovat do lingvistických záležitostí, nikoli však už do slovní zásoby jazyka. Ale i tak by teoreticky mohl zasáhnout, a to pod záminkou uvedení této věci do souladu s právem na rovnoprávnost žen a mužů.

Na celé záležitosti je však zarážející jiná věc. Zdá se, jakoby někteří zapomněli na to, co je v celé záležitosti hlavní. Tedy jazyk samotný. Jazyk se sice určitým systémem, kterým se popisují věci, akce, myšlenky atd., a který má svá gramatická pravidla, na jejichž správné užívání člověk dbá, je avšak ve své podstatě jevem přirozeným, reflektujícím společenské změny svým tempem. Již bylo řečeno, že Francouzská akademie se nebrání zanášení nových výrazů do svého Slovníku, pokud se tyto výrazy značně rozšířily a staly se součástí slovní zásoby mluvčích.

Dále je zde ale další fakt. Mezi muži a ženami byl, je a vždy bude rozdíl, a to rozdíl vyplývající přímo z biologického nastavení člověka. Muž byl odpradáva silnější a tudíž vhodnější pro aktivity vnější, aktivity spojené s okolním světem. Žena je odpradáva slabším stvořením, ne nadarmo se označuje jako příslušnice 'něžnějšího pohlaví', a tedy spíše vhodnější pro aktivity vnitřní. Pokud se muž postupně začal věnovat nejrůznějším aktivitám, vznikala nejrůznější označení. Repertoár jeho činností se tedy značně rozšiřoval, zatímco repertoár činností jeho polovičky stagnoval. Pokud je tedy v současné slovní zásobě široké zastoupení nejrůznějších povolání v mužském tvaru, přičemž ženský mnohdy zcela chybí, je to jevem naprosto přirozeným a není důvod, proč neužít spojení pomocí *femme* či *Madame*.

Fakt, že se rozmáhá účast žen v povoláních dříve typických pro muže je věcí jinou. Jestliže to doba postupně umožnila a osobní volba je taková, není důvod, proč by to tak nemělo být. Mnohdy ale dochází k situacím, kdy se zde ženy ocitají vůči mužům v nerovném postavení, a to i přes stejné vzdělání, praxi či pracovní nasazení.

Domnívat se ale, že by na této věci měl jakýkoli podíl stav slovní zásoby a zvyklosti v užívání jazyka, které jsou výsledkem přirozeného procesu, zdá se naprosto zcestným. Tato 'jazyková neviditelnost' žen, jak tento jev někteří nazývají, se nám nejeví jako důvod přetrvávající diskriminace v různých oblastech. Stejně tak se zdá zcestné domnívat se, že jejich 'viditelnost', by měla sílu běh věcí změnit. Kromě toho je zde generické maskulinum, které má své opodstatnění a praktickou stránku. Není vyloučeno, že násilné změny v tradičním užívání jazyka by ve výsledku vedly spíše k chaosu v administrativě.

BIBLIOGRAFIE

ARRIVÉ, M. – BLANCHE-BENVENISTE, C. – CHEVALIER, J.C. – PEYTARD, J. *Grammaire Larousse du français contemporain*. Paris: Librairie Larousse, 1964. ISBN 2-03-800090-5.

BECQUER, A. – CERQUIGLINI, B. – CHOLEWKA, N. – COUTIER, M. – FRÉCHER, J. – MATHIEU, M.-J. *Femme, j'écris ton nom... Guide d'aide à la féminisation des noms de métiers, grades, titres et fonctions*. Paris: La Documentation Française, 1999.

BIRON, Monique. *Au féminin: guide de féminisation des titres de fonction et des textes*. Québec: Publications du Québec, 1991. ISBN 2-551-14559-7.

DUCHÁČEK, Otto – BARTOŠ, Jozef. *Grammaire du français contemporain*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1976.

FÜRSTOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z francouzské lexikologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972.

HOŘEJŠÍ, V. – NEUMANN, J. a kol. *Velký francouzsko-český slovník*. 1. díl. Praha: Československá akademie věd, 1992. ISBN 80-200-0234-0

HOŘEJŠÍ, V. – NEUMANN, J. a kol. *Velký francouzsko-český slovník*. 2. díl. Praha: Československá akademie věd, 1992. ISBN 80-200-0235-9

ŠABRŠULA, Jan. *Slovní druhy současné francouzštiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.

ŠABRŠULA, Jan. *Základy francouzské lexikologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

VALDROVÁ, Jana. *Gender a společnost*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. 236 s. ISBN 80-7044-808-3

Periodika

BOCHNAKOWA, Anna. Féminin et féminisation en français contemporain. *Écho des études romanes*, 2007 Vol. III, num. 1, s. 63-70

CAPELOVICI, Jacques. Du sexe au genre... *Le Figaro*, le 13 mars 1999, s. 33.

DRUON, Maurice. L'Assemblée nationale corruptrice. *Le Figaro*, le 16 avril 1999, s.34

DRUON, Maurice. Le bon français... du gouvernement. *Le Figaro*, le 7 août 1999, s. 19.

DRUON, Maurice. Madame le Ministre, Monsieur la souris. *Le Figaro*, le 15 juillet 1997, s. 28

DRUON, Maurice – CARRERE D'ENCAUSSE, Hélène – BIANCIOTTI, Hector. L'Académie française veut laisser les ministres au masculin. *Le Figaro*, le 9 janvier 1998, s. 25.

DUTOURD, Jean. Chiens et chiennes. *Le Figaro*, le 26 octobre 1996.

ELMIGER, Daniel. Les guides de féminisation allemands et français: la Suisse au carrefour d'influences différentes, *Bulletin VALS-ASLA (Association suisse de linguistique appliquée)*, 2000, č.72, s. 205-219.

FRAT, Muriel. La grande colère des Immortels. *Le Figaro*, le 30 juin 1998, s. 36.

HOUEBINE-GRAVAUD, Anne-Marie. Des femmes et de leur nom. À propos représentations et de désignations. *Présence francophone*, 1994, n. 45 (Grammaire, langage et féminisme), s. 23-48.

LAPAQUE, Sebastien. Féminisation des mots: l'oreille juge aussi la langue. *Le Figaro*, le 8 décembre 2005, s. 4.

Elektronické zdroje:

Databáze, slovníky, vyhledávače:

Base textuelle Frantext intégral [databáze online]. Analyse et traitement informatique de la langue française. Dostupné z URL <<http://www.frantext.fr/>>. [sběr dat 7/2010]

Centre national de la recherche scientifique, Analyse et traitement informatique de la langue française. *Le Trésor de la Langue Française informatisé* [databáze online]. Dostupné z URL <<http://atilf.atilf.fr/>>.

Google [online]. Dostupný z URL <<http://www.google.com/>>. [sběr dat 11/2009]

Oxford Advanced Learner's Dictionary, 7th edition [program na CD-ROM]. Oxford University Press.

Ostatní zdroje užitá při vyhotovení práce:

Académie française : Du français au français [online]. [cit. 27/10/2010]. <<http://www.academie-francaise.fr/langue/index.html>>

Académie française – Le rôle [online]. [cit. 27/10/2010]. <<http://www.academie-francaise.fr/role/index.html>>

DGLF - Circulaire du 6 mars 1998 relative à la féminisation des noms de métier, fonction, grade ou [online]. [cit. 29/10/2010]. <http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/coeter/feminisation/circulaire.du.6_03_98.html>

Feminismus.cz [online]. [cit. 15/9/2010] <<http://www.feminismus.cz/slovnicek.shtml#G>>

Kyselá a zlatá žába: Kdo získal cenu Kyselá a Zlaté žáby v roce 2006 [online]. [cit. 15/9/2010]
<<http://www.zabanaprameni.cz/kysela/prehled-vitezu/123/kdo-ziskal-kyselou-a-zlatou-zabu-v-roce-2006>>

Kyselá a zlatá žába: Kdo získal cenu Kyselá a Zlaté žáby v roce 2007 [online]. [cit. 15/9/2010]
<<http://www.zabanaprameni.cz/kysela/prehled-vitezu/124/kdo-ziskal-cenu-kysele-a-zlate-zaby-v-roce-2007>>

Mluvím, mluvíš, mluví. Blog - Marie Haisová (blog.iDNES.cz) [online]. [cit. 20/9/2010].
<<http://haisova.blog.idnes.cz/c/121101/Mluvim-mluvis-mluvi.html>>

Rapport sur la féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre – Sommaire [online]. [cit. 30/9/2010].
<<http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/cogeter/feminisation/sommaire.html>>

Rovné příležitosti pro ženy a muže ve školství a vědě, MŠMT ČR [online]. [cit. 18/9/2010.]
<<http://www.msmt.cz/socialni-programy/rovne-prilezitosti-pro-zeny-a-muze-ve-skolstvi-a-vede>>

Rozhledna: Vážené hostky a hosté blogu, MŠMT zešlelo a uveřejnilo příručku Kultura genderově [online]. [cit. 20/9/2010].
<<http://rozhledna.blogspot.com/2010/01/vazene-hostky-hoste-blogu-msmt-zesilelo.html>>

Učitelské noviny [online]. [cit. 20/9/2010].
<<http://www.ucitelskenoviny.cz/>>

Un siècle de féminisme en France: Recherches et bilan [online]. c. 15.11.2004 [cit. 26/9/2010].
<<http://aphgcaen.free.fr/conferences/schaperon.pdf>>

VALDROVÁ, Jana. *A100125_BAR_GENDER_PRIRUCKA.PDF* [online]. c. 11.1.2010 [cit. 18.9.2010].

<http://data.idnes.cz/soubory/studium/A100125_BAR_GENDER_PRIRUCKA.PDF>

Wikipedia [online]

<http://www.wikipedia.org/>

[online] [cit. 16/9/2010]

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8353>>

[online] [cit. 5/10/2010]

<http://www2.cfwb.be/franca/femini/feminin.htm>

Zdroje užitá v praktické části (uvádějící příklady výskytů daných výrazů):

Comment voyez vous le manager de demain ? - Ecole supérieure de Commerce de Saint-Etienne [online]. [cit. 8/8/2010].

<<http://www.esc-saint-etienne.fr/Comment-voyez-vous-le-manager-de.html>>

Emploi Médecin généraliste (H/F) Nantes Loire-Atlantique (44) Pays de Loire – 103659 [online]. [cit. 18/7/2010].

<<http://www.jobvitae.fr/candidats/offre-emploi/ido/103659/l-appel-medical-groupe-randstad/medecin-generaliste-h-f-pays-de-loire-interim.aspx>>

La femme, maîtresse de maison ? Rôle et place des femmes dans les ouvrages d'économie domestique [online]. [cit. 10/7/2010].

<<http://www.cairn.info/revue-histoire-economie-et-societe-2009-4-p-21.htm>>

Le reporter Gwenlaouen Le Gouil enlevé en Somalie | Rue89 [online]. [cit. 10/8/2010].

<<http://www.rue89.com/2007/12/16/le-reporter-gwenlaouen-le-gouil-enleve-en-somalie>>

L'homme et la femme médecine [online]. [cit. 20/7/2010].

<<http://inconscient.forumf.biz/le-chamanisme-amerindien-f96/l-homme-et-la-femme-medecine-t3891.htm>>

Lio et sa tenue sulfureuse : sexy ou... indécent ? [online]. [cit. 17/7/2010].

<http://www.purepeople.com/article/lio-et-sa-tenue-sulfureuse-sexy-ou-indecent_a29620/1>

Opération du coeur pour le manager de Blackburn Sam Allardyce | Ta JEUNESSE! [online]. [cit. 30/7/2010].

<<http://www.tajeunesse.com/operation-du-coeur-pour-le-manager-de-blackburn-sam-allardyce.html>>

Premier rendez-vous chez le médecin « Ce que j'ai dans le ventre [online]. [cit. 17/7/2010].

<<http://mariannelabanane.wordpress.com/2007/07/02/premier-rendez-vous-chez-le-medecin/>>

RFI - Burundi - Sur les routes du Burundi [online]. [cit.10/8/2010].

<http://www.rfi.fr/actufr/articles/014/article_6237.asp>

The Skype Nomad Tour ou le tour du monde en 33 jours de Rebecca Campbell [online]. [cit. 17/7/2010].

<http://www.accessoweb.com/The-Skype-Nomad-Tour-ou-le-tour-du-monde-en-33-jours-de-Rebecca-Campbell_a3395.html>

Voyage au Japon AKOITIQUE - Passion Bassin / Automne 2010 [online]. [cit. 12/7/2010].

<<http://forum.akoitique.fr/showthread.php?298-Voyage-au-Japon-AKOITIQUE-Passion-Bassin-Automne-2010&p=765>>

Vues gerone Gérone sur MonNuage [online]. [cit. 20/7/2010].

<<http://www.monnuage.fr/tag/vues-gerone-z853>>

[online]. [cit. 10/7/2010].

<http://www.houellebecq.info/revuefile/50_victoria.pdf>